

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Л. М. Побоченко
« _____ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Іноземне інвестування процесів повоєнного відновлення України»

Виконавець: Паньків Надія Романівна, група МEB-203М

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Набок Інна Іванівна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Прокоп'єва Аліна Анатоліївна

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Побоченко Л.М.
«__» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Паньків Надії Романівни

1. Тема роботи «Іноземне інвестування процесів повоєнного відновлення України» затверджена наказом ректора «22» вересня 2023 р. №1903/ст.
2. Термін виконання роботи: з 25 вересня 2023 року по 24 грудня 2023 року.
3. Вихідні дані до роботи: статистичні матеріали Міністерства економіки України, Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Національного банку України (НБУ), матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: Moody`s, S&P Global, FitchRating, щорічні звіти міжнародних організацій: Міжнародного валютного фонду (МВФ), Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), ЮНКТАДу, Світового банку (СБ), Світової організації торгівлі (СОТ).
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні засади дослідження розвитку інвестиційної діяльності в умовах кризових явищ, аналіз зміни сучасних тенденцій глобальних потоків прямих іноземних в Україні, проблеми і перспективні напрями прямого іноземного інвестування в Україну в умовах війни.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 29 таблиць, 35 рисунків та 6 додатків.
6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 25 слайдів.

7. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	28.08.2023	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	29.08.2023	Виконано
3.	Розкрити теоретичні засади дослідження розвитку інвестиційної діяльності в умовах кризових явищ	25.09.2023 – 15.10.2023	Виконано
4.	Проаналізувати зміни сучасних тенденцій глобальних потоків прямих іноземних в Україні	16.10.2023 – 05.11.2023	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблеми і перспективні напрями прямого іноземного інвестування в Україну в умовах війни	06.11.2023 – 26.11.2023	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	27.11.2023 – 04.12.2023	Виконано
7.	Передати кваліфікаційну роботу для перевірки на плагіат	05.12.2023	Виконано
8.	Оформити кваліфікаційну роботу	06.12.2023 – 10.12.2023	Виконано
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи (за 10 днів до захисту)	11.12.2023	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	15.12.2023	Виконано
11.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	18.12.2023	Виконано

8. Дата видачі завдання: « 29» серпня 2023р.

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання

_____ (підпис випускника)

Набок І.І.

(П.І.Б)

Паньків Н.Р.

(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Іноземне інвестування процесів повоєнного відновлення України»: 130 сторінок, 29 таблиць, 35 рисунків, 116 літературних джерел, 6 додатків.

Перелік ключових слів (словосполучень): ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, БІЗНЕС-КЛІМАТ, КРЕДИТНІ РЕЙТИНГИ, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ.

Об'єкт дослідження: процеси залучення іноземних інвестицій в повоєнне відновлення України з точки зору оцінки їх проблем та перспектив.

Предмет дослідження: особливості іноземного інвестування процесів повоєнного відновлення України в контексті дослідження його проблем і перспектив розвитку.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження процесів іноземного інвестування в повоєнне відновлення України.

Методи дослідження: загальні методи (аналіз, синтез, історико-логічний, індукція, дедукція, пояснення, класифікація, абстрагування), теоретичні методи (системно-структурний аналіз), статистичні, економічні, графічні та інші.

Отримані результати та їх новизна: у роботі детально розкрито особливості процесів інвестування в Україну в умовах війни, надано комплексну оцінку проектам стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій та доведено, що задля припливу іноземних інвестицій в Україну потрібно проводити активну державну політику стимулювання шляхом надання різного роду дотацій для інвесторів.

Значущість виконаної роботи та висновки: подальше створення належних і достатніх правових, організаційно-адміністративних, економічних, політичних умов для інвестування процесів повоєнного відновлення України.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для застосування при дослідженні процесів іноземного інвестування в Україні під час війни.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	10
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ	10
1.1. Економічна сутність інвестицій та їх роль у економічному зростанні	10
1.2. Концептуальні підходи до класифікації іноземних інвестицій	21
1.3. Світовий та вітчизняний досвід нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності	30
РОЗДІЛ 2	41
АНАЛІЗ ЗМІНИ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ГЛОБАЛЬНИХ ПОТОКІВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ В УКРАЇНІ	41
2.1. Позиція України як країни-реципієнта іноземних інвестицій у контексті глобальної економіки	41
2.2. Оцінка впливу російської агресії на бізнес-клімат та інвестиційну привабливість України	55
2.3. Аналіз змін у структурі іноземних інвестицій за галузями та їхній вплив на економіку України.....	67
РОЗДІЛ 3	83
ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНУ В УМОВАХ ВІЙНИ	83
3.1. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку Україну в умовах воєнного стану	83
3.2. Програми та стратегії залучення прямих іноземних інвестицій для відновлення та розбудови економіки України.....	97
ВИСНОВКИ.....	109
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	113
ДОДАТКИ.....	124

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах глобалізації міжнародна інвестиційна діяльність є надзвичайно важливим фактором розвитку будь-якої країни, адже без інвестицій неможливо вирішити багато економічних і соціальних проблем. Вони є засобом забезпечення умов для виходу з економічних криз, структурних змін у національній економіці та зростання технічного прогресу.

Аналіз світового досвіду підтверджує, що залучення іноземного капіталу може допомогти вирішити проблему недостатнього фінансування власних коштів. Ефективно використовуючи їх, країна може не лише компенсувати брак внутрішніх інвестиційних ресурсів, а й підвищити якість виробництва та конкурентоспроможність вітчизняної продукції за рахунок впровадження новітніх технологій та аналізу передового управлінського досвіду інших країн. міжнародний.

Водночас дослідження ринку іноземних інвестицій в Україні є особливо важливим, оскільки ринок іноземних інвестицій в Україні потребує радикальних змін та нових шляхів і рішень для його вдосконалення. Вже зараз потрібна прагматична робота щодо залучення стратегічних інвесторів в Україну. Їх не тільки потрібно закликати залишити російський ринок, але й пропонувати налаштовувати виробництво на території України та брати активну безпосередню участь у проектуванні та розбудові необхідної для їхньої роботи інфраструктури. На це повинні бути спрямовані зусилля політичної та економічної дипломатії. Україна повинна стати головним фокусом для транснаціональних компаній з усього світу, надаючи їм довгострокові перспективи розвитку бізнесу.

Дослідження проблем іноземного інвестування привертало увагу великої кількості вітчизняних та зарубіжних економістів, серед яких: Бакер М., Белошапка В., Білорус О., Богдан Т., Захарін С., Захожай В., Лук'яненко Д., Луцишин З., Татаренко Н., Мешко Н., Мозговий О., Макогон Ю., Орехова Т., Набок І., Панченко Є., Портер М., Плотніков О., Побоченко Л., Поручник А., Прокоп'єва А., Рокоча В., Ругман А.,

Руденко-Сударева Л., Стопфорд Д., Столярчук Я., Страут А., Тейлор М., Філіпенко А. тощо.

Метою роботи є дослідження процесів іноземного інвестування в повоєнне відновлення України. Досягнення означеної мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити економічну сутність інвестицій та їх роль у економічному зростанні;
- проаналізувати концептуальні підходи до класифікації іноземних інвестицій;
- дослідити світовий та вітчизняний досвід нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності;
- з'ясувати позицію України як країни-реципієнта іноземних інвестицій у контексті глобальної економіки;
- дати оцінку впливу російської агресії на бізнес-клімат та інвестиційну привабливість України;
- проаналізувати зміни у структурі іноземних інвестицій за галузями та їхній вплив на економіку України;
- сформулювати основні проблеми для залучення іноземних інвестицій в економіку України в умовах воєнного стану;
- дослідити програми та стратегії залучення прямих іноземних інвестицій для відновлення та розбудови економіки України.

Об'єктом дослідження є процеси залучення іноземних інвестицій в повоєнне відновлення України з точки зору оцінки їх проблем та перспектив.

Предметом дослідження є особливості іноземного інвестування процесів повоєнного відновлення України в контексті дослідження його проблем і перспектив розвитку.

Методологія дослідження ґрунтується на методах: аналізу та синтезу, історичного та логічного, теоретичного узагальнення, абстрактного, економічного та математичного моделювання, порівняння та експертних оцінок, а також методи

системного та структурного аналізу економічних зв'язків та процесів, статистичного, діалектичного та порівняльного та ретроспективного підходів.

Теоретичною основою дослідження є теоретичні та економічні дослідження провідних українських та зарубіжних учених. Фактологічною та статистичною основою стали щорічні звіти МВФ, ЮНКТАД, СОТ, СБ, ОЕСР та відповідні сайти в Internet, а також дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Національного банку України та інших.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки кваліфікаційного дослідження висвітлено у наукових дослідженнях:

Pankiv N., Nabok I. Assessment of the impact of Russian aggression on the business climate and investment attractiveness of Ukraine // International scientific journal «Internauka». Series: «Economic Sciences». – 2023. – №9. (77)
<https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-9-917>

Паньків Н.Р. Перспективи співробітництва України та групи світового банку в умовах війни // XIV Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі», 11 травня 2023 р., НАУ, м. Київ.

Паньків Н.Р. FDI attraction programs for recovery of Ukraine's economy // XXIII Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки». – К.: НАУ, 2023 – С. 204-206.

Паньків Н.Р. Prospects for attracting foreign investments in the economy of Ukraine in the post-war period // III Міжнародна науково - практична конференція «Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики-2023», 20 квітня 2023 р., НАУ, м. Київ. – С.199-203.

Паньків Н.Р. Енергетична дипломатія в умовах війни // Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Дипломатія в міжнародних відносинах: ретроспекція і сучасність», 24 лютого 2023 р, м.Київ. НАУ, 2023. – С. 99-101.

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 116 найменування на одинадцяти сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

1.1. Економічна сутність інвестицій та їх роль у економічному зростанні

На сучасному етапі розвитку глобальної економіки все більшого значення набуває розвиток та залучення іноземних інвестицій. Практично всі країни світу зосереджують свої зусилля на підвищенні привабливості для іноземних інвестицій та збільшенні їхньої частки у власній економіці. Сучасна макроекономічна та політична ситуація вимагає від країн активно працювати над створенням максимально сприятливих умов для інвесторів і вживати заходів з метою стимулювання залучення інвестицій. Ці пріоритети відображаються в політичних діях та регуляторних заходах, спрямованих на сприяння інвестиційній активності та збільшення припливу капіталу в країну.

Розвиток теорії інвестування і визначення поняття «інвестиції» пройшли затяжний еволюційний шлях: від епохи меркантилізму до теорії сучасного неокласичного міжнародного руху капіталу [45].

Теорію інвестицій та економічного зростання досліджували багато авторів у всьому світі, використовуючи різні періоди та моделі. В колах науковців до сьогодні існують різні погляди стосовно виникнення, періодизації та впливу інвестицій на економічне зростання.

Тому виникає необхідність проаналізувати розвиток категорії «інвестиції» від моменту появи даного терміну до сучасного розуміння цього явища. В загальному вигляді, у розвитку інвестиційної теорії виділяють 4 етапи (див. Рис.1.1) [46].

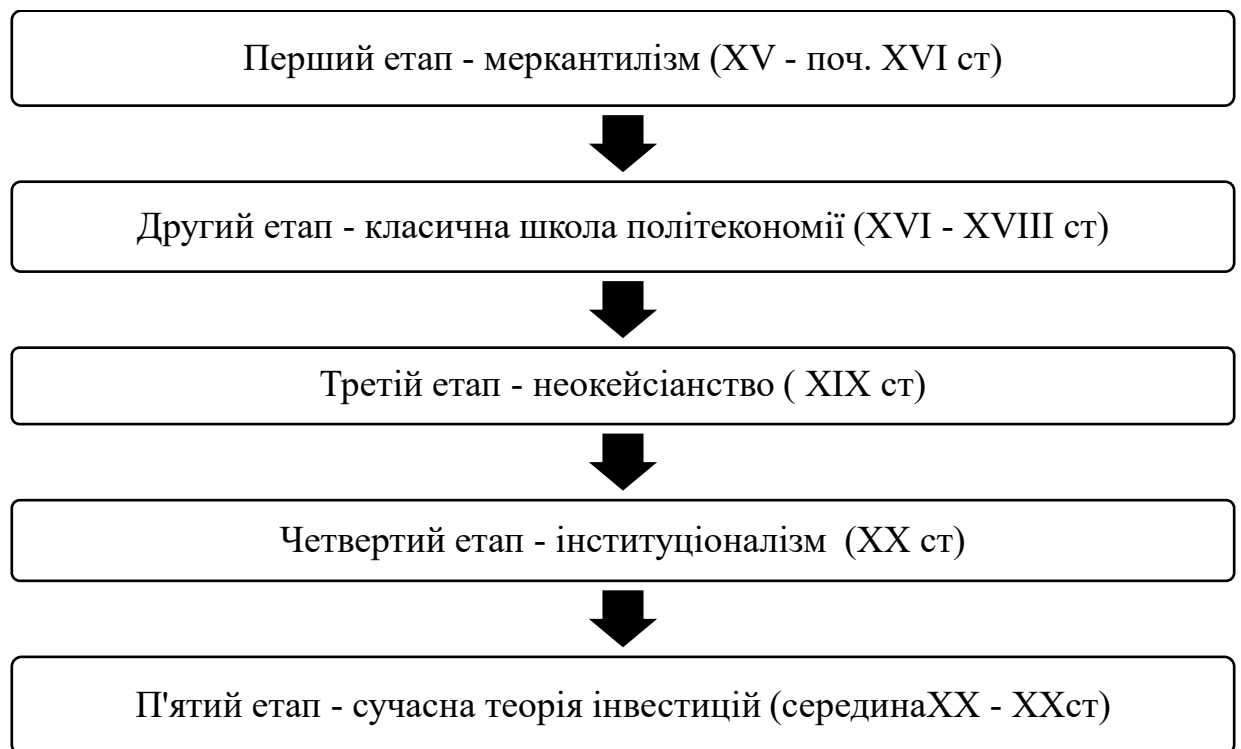

Рис.1.1 Етапи становлення інвестиційних теорій.

Примітка. Побудовано автором за даними Татаренко Н. О. Теорії інвестицій / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. – Київ: КНЕУ, 2000. – С. 98.

Першим етапом зародження інвестиційної теорії такі науковці як Н. Татаренко та А. Поручник датують періодом початку великих географічних відкриттів (XV-XVI ст.), які стали основою для становлення меркантилістської інвестиційної епохи. Відповідниками сучасного поняття «інвестиції» тоді були такі категорії як «гроші», «нагромадження», «заощадження», «капітал» [46].

У цей період серед вчених-економістів домінували погляди про те, що:

- гроші утворюють багатство;
- інвестиціям сприяє надлишкова кількість грошей;
- тільки урівноважене зростання цін сприяє торгівлі.

Представників цього періоду можна поділити на три групи: науковці раннього меркантилізму, науковці пізнього меркантилізму та розробники економічної теорії інвестицій меркантилізму (див. Табл. 1.1):

Розвиток поглядів на інвестиції в епоху меркантилізму

Період	Представники	Погляд на інвестиції
Ранній меркантилізм	Томас Манн, Джон Ло, Девід Юм	Вважали єдиним методом збагачення - накопичення грошей та їх надходження до держави, яка здійснює регулювання та використання
Пізній меркантилізм	Жан Кольбер, Філіп фон Горніг, Йоган Бехер, Людвіг фон Зекендорф	Вважали гроші єдиною умовою розвитку виробництва. Проте їх потрібно не тільки нагромаджувати, але й вкладати в розвиток торгівлі між країнами. Особливу увагу представники пізнього меркантилізму надавали природнім ресурсам, які вважали багатством нації. Раціональне використання ресурсів вони покладали на державу.
Економічна теорія інвестицій меркантилізму	Дж. М. Кейнс	Вважав причиною здешевлення грошей і зниження процентних ставок збільшення маси грошей. Стимулятором розвитку торгівлі та виробництва вбачав зростання цін. Включав до проблем національного рівня проблеми економічної безпеки. Стверджував, що безробіття і зменшення обсягів виробництва породжує дефіцит грошей в обігу.

Примітка. Складено автором за даними Степанова А. А. Інвестування / А. А. Степанова. – Київ, 2022. – С. 100.

Наступним етапом в розвитку інвестиційної теорії є період становлення класична школи політекономії. Науковці часто виділяються 4 ключових течії цього етапу (див. Рис.1.2). Знаковими постаттями початку цього періоду стали такі відомі економісти, як В. Петті та П. Буагільбер. Їхні праці були присвячені економіці капіталізму [26].

Малько К. С. зазначає, що саме Вільям Петті є фундатором класичної політичної економії. Його основні ідеї були представлені в таких працях як «Трактат про податки і збори», «Слово мудрим», «Різне про гроші» тощо. Він одним з перших

заявив, що торгівля не є ключовим джерелом багатства, натомість для його отримання потрібно зануритися у матеріальне виробництво, яке розвивається за рахунок продуктивної праці [31].

П'єр де Буагільбер підтримував погляди Вільяма Петті та у своїх роботах «Міркування про природу багатства, грошей і податків» та «Роздрібна торгівля Франції», стверджував, що саме сільське господарство є основою багатства.

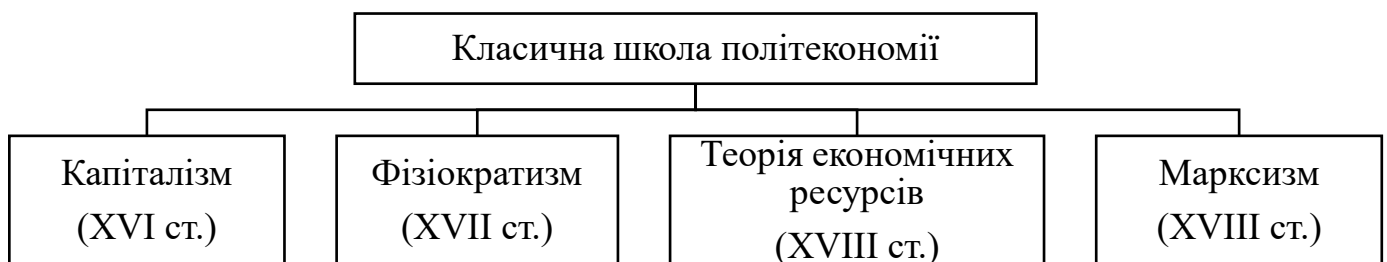

Рис.1.2. Ключові течії класичної школи політекономії.

Примітка. Побудовано автором самостійно.

Розвиток інвестиційних теорій продовжила французька школа фізіократів (Франсуа Кене та Жак Тюрго), представники якої вбачали єдиним джерелом багатства землю. Франсуа Кене вкладає в поняття інвестиції капітальні інвестиції або початкові аванси. Інвестиції за Кене – це витрати, необхідні для функціонування виробництва, які формують вартість товарів.

Як зазначає Малько К. С. продовженням розвитку школи політекономії стали теорії економістів нової хвилі:

- Жан-Батист Сей (виділяє три фактори виробництва: капітал, людина, земля. Саме вони і стають основою для формування національного багатства);
- Томас Мальтус (робив акцент на проблему нерівномірного збільшення населення до предметів споживання. Одним з перших виступав проти програм державного субсидіювання);
- Фредерік Бастіа (сформував теорію економічної гармонії, за якою держава не повинна взагалі втручатися в економіку країни);

– Джеймс Мілль (висував принцип лібералізму та досліджував наслідки інфляції, намагався пояснити необхідність державного контролю за міграцією капіталу тощо) [31].

Останньою течією даного періоду є марксизм. Саме К. Маркс виділив 5 функцій грошей (див. Рис.1.3). Він стверджував, що процес інвестування у капіталізм спричиняє диспропорції в суспільстві: одні люди стають багатшими за рахунок інших, що призводить до класового протистояння.

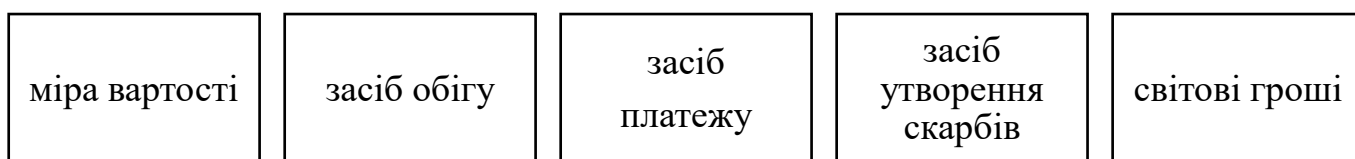

Рис.1.3. Функції грошей за К. Марксом.

Примітка. Побудовано автором за даними Jacques Bidet. Exploring Marx's Capital : philosophical, economic, and political dimensions = Que faire du Capital? / transl. David Fernbach. — Brill, 2006. – P. 103.

Багато економістів продовжують розвиток інвестиційної теорії періодом інституціоналізму, проте доцільно перед цим виокремити неокейнсіанство, яке в своїй основі має теорію Кейнса. Кейнсіанські підходи можна найбільш чітко побачити в теоріях таких економістів як Р. Харрод, Е. Хансена, О. Домара, Дж. Хікса, П. Самуельсона та ін. Всі вони порушують проблему втримання економічної рівноваги за рахунок внесення змін у структуру інвестиційної активності держави. Неокейнсіанці здійснили критичну перегляд і вдосконалення теорії Кейнса задля того, щоб вона могла адаптуватися до більш комплексного розгляду факторів економічної динаміки [16].

Спираючись на думку Кейнса, у 1940-х роках двоє економістів – Харрод в Англії та Домар – у Сполучених Штатах, запропонували модель, відому як модель зростання Харрода–Домара, яка пояснювала зв'язок між економічним зростанням і безробіттям у розвинених країнах. Ця модель також широко використовується в

країнах, що розвиваються, для вивчення зв'язку між зростанням економіки та попитом на інвестиційний капітал [56].

Через недоліки моделі Харрода-Домара, заснованої на неокласичній теорії, Солоу (1956) побудував модель зростання з новими перспективами, названу моделлю економічного зростання Солоу. Теорія моделі Харрода-Домара розглядала лише вплив продуктивного капіталу (через заощадження та інвестиції) на економічне зростання. З моделлю Солоу до процесу зростання були додані робочі та технологічні елементи. Він також підтвердив, що технічний прогрес є вирішальним чинником зростання як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі [56].

Ключове місце серед представників інституціоналізму займає Майкл Портер. Його модель конкурентоспроможності економіки держави показує те, що саме національні фірми здатні створити для країни конкурентні переваги (рис. 1.4):

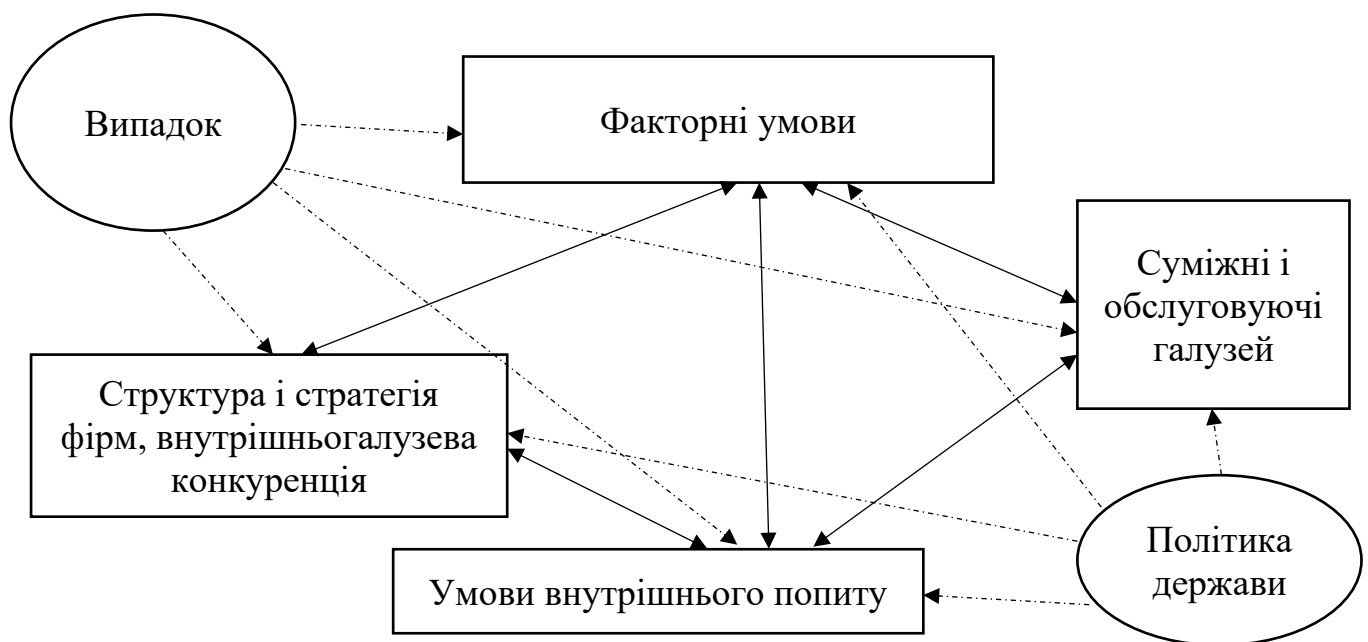

Рис.1.4. Модель конкурентоспроможності економіки держави - конкурентний ромб М. Портера.

Примітка. Побудовано автором за даними Michael E. Porter. The Five Competitive Forces that Shape Strategy, Harvard Business Review. – January 2008. – P.86.

Однією з ключових умов досягнення конкурентного становища в глобальному середовищі Портер вважав політику держави спрямовану на вибір правильної інвестиційної стратегії [60].

Розвиток сучасної концепції інвестицій пов'язаний з «портфельною теорією інвестицій», розробленою американським економістом Г. Марковіцем. У своїй статті «Вибір портфеля» (1952) вчений пов'язує прибутковість і ризик і вказує на те, що розробка інвестиційного рішення передбачає досягнення двох суперечливих цілей інвестування:

1. максимізація доходу (інвестор вибере той тип активів, який зможе принести йому максимальний дохід);

2. мінімізація ризику (на момент прийняття інвестиційного рішення прибутковість активів невідома, що створює для інвестора проблему вибору тих типів активів, прибутковість яких визначається з максимальним ступенем достовірності).

Економісти, які розвивають сучасну концепцію інвестицій пов'язують інвестиції та інвестиційну діяльність не лише з доходами окремих суб'єктів господарювання, а й з економічним зростанням країни в цілому [59].

Румунський вчений Д. Зайт у своїй роботі «Економічна ефективність інвестицій» (1987) оцінює, що до інвестицій слід підходити в тісному зв'язку з процесом економічного розвитку та зростання. За словами вченого, розвиток країни залежить від правильної постановки мети тих, хто приймає рішення, а особливо важливими кроками в цьому є:

- формулювання варіантів інвестування відповідно до поставлених завдань і цілей;

- удосконалення стратегії та політики розвитку з точки зору посилення ефекту інвестицій;

- вибір інвестиційних проєктів, які дозволять раціонально використовувати всі матеріальні, фінансові та трудові ресурси для досягнення поставлених цілей [34].

Загалом, ХХ століття зробило великий внесок у розвитку інвестиційної теорії, було розроблено не одну модель економічного зростання на основі інвестицій (табл.1.2):

Таблиця 1.2

Моделі фундаментального економічного зростання на основі інвестицій та їх ефективність, ХХ ст.

Назва моделі	Показник	Характеристика	Формула	Пояснення
Модель Кейнса	Мультиплікатор інвестицій (1936)	Співвідношення між зростанням доходу (V) та збільшенням інвестицій (I)	$m = \frac{\Delta V}{\Delta I}$	Мультиплікатор показує, при якому збільшенні інвестицій зростає дохід
Модель Харрода	Коефіцієнт капіталу (1946)	Коефіцієнт операційного капіталу (K) і доходу (V)	$b = \frac{K}{V}$	Показує, що приріст капіталу цього року призведе до зростання доходів у наступному і забезпечить нове збільшення капіталу
Модель Кларка	Акселератор (1916)	Співвідношення між інвестиціями у (I) та ростом доходу (ΔV)	$a = \frac{I}{\Delta V}$	Виражає інвестиції як результат зростання доходу на одиницю вкладення
Модель Домара	Продуктивність інвестицій (1948)	Коефіцієнт збільшення виробничої потужності (ΔQ) та обсягу інвестицій (I)	$w = \frac{\Delta Q}{I}$	Відображає обсяг продукції, який можна отримати на вкладену грошову одиницю

Примітка. Складено автором за даними Павлова Л.Н. Фінанси підприємств: Підручник для вузів.- М.:Фінанси, ЮНІТІ, 2016. – С. 301.

Незважаючи на таку довготривалу історію становлення інвестиційної теорії, вчені все ще не дійшли однієї думки до визначення категорії «інвестиції» (див. Табл. 1.3). Першочергово значення цього терміну пояснюють латинським «investire», що дослівно перекладається як «вкладати», «облачати», або англійським «investments», що має значення «капітальні вкладення».

Найпоширеніші підходи до визначення категорії «інвестиції»

Автори	Суть
Дж. Кейнс	Інвестиції – це приріст цінності капітального майна незалежно від цього, чи складається останнє з основного, оборотного чи ліквідного капіталу
Дж. Долан, Д. Є. Ліндсей	Інвестиції – це збільшення обсягу капіталу, що функціонує в економічній системі, тобто збільшення пропозиції продуктивних ресурсів, що здійснюється людьми
П'єр Массе	Інвестиції – це акт обміну задоволення сьогоденної потреби на очікуване задоволення її в майбутньому за допомогою інвестиційних благ
Ф. Бухочу	Інвестиції – це «сукупність ресурсів (матеріальних, фінансових, людських, часових та інформаційних), призначених для підвищення виробничої спроможності суспільства, суспільного життя в усіх його аспектах, щоб забезпечити досягнення певного рівня. майбутнє очікуваних ефектів
К. Макконнелл, С. Брю	Інвестиції – це вкладення на будівництво нових заводів, на верстати і устаткування з довгим строком служби; витрати на виробництво і нагромадження засобів виробництва, збільшення матеріальних запасів; витрати на поліпшення освіти, здоров'я працівників чи на підвищення мобільності робочої сили

Примітка. Складено автором за даними Павлова Л.Н. Фінанси підприємств: Підручник для вузів.- М.:Фінанси, ЮНІТІ, 2016. – С. 305.

Якщо на початку 80-х років ХХ ст. інвестиції розглядалися як капітальні вкладення у формування виробничої бази підприємств, придбання обладнання, технологічних ліній і будівництво основних виробничих фондів, то в ХХІ ст. набуває подвійного значення. У своїй праці «Інвестиційні стратегії в бізнесі» (2009) румунський вчений Г. Преліпчан зазначив, що поняття інвестиції має два значення:

– у широкому розумінні інвестиції визначаються як розміщення грошових сум у різних сферах: економічній, соціальній, культурній, адміністративній, військовій тощо з метою будівництва та придбання машин, установок, будівель, у пошуках нових технологій тощо, а також для цінних паперів, торгівлі, банківських чи біржових операцій, включаючи спекулятивні операції;

– у вузькому значенні, з економічної точки зору, інвестиції стосуються лише витрат на створення або придбання нового основного та поточного, продуктивного та непродуктивного капіталу для заміни, модернізації чи розвитку основних фондів, існуючих в економіці [29].

В українських вчених є своє розуміння поняття інвестицій, яке дещо відрізняється від іноземних. Деякі економісти під поняття інвестицій вбачають виключно категорію «гроші», інші ж трактують інвестиції як «довготривалі вкладення капіталу» (табл. 1.4):

Таблиця 1.4

Найпоширеніші підходи до визначення категорії «інвестиції» вітчизняних науковців

Автори	Суть
В.Г.Федоренко	Інвестиції – довготермінові вкладення капіталу в підприємство та галузі економіки з метою його нарощування в майбутньому та отримання прибутку
С.В.Мочерний	Інвестиції – довгострокові вкладення капіталу в різні сфери і галузі народного господарства всередині країни і за її межами
М. Денисенко	Інвестиції – рушійна сила процесів економічного зростання, відновлення виробничого апарату та підвищення добробуту населення
Л.М.Олексєєнко	Інвестиції – довгострокові вкладення капіталу в грошовій, матеріальній і нематеріальній формах в об'єкти підприємницької діяльності або фінансові інструменти з метою отримання прибутку, забезпечення збільшення капіталу або досягнення соціального ефекту
А.Загородний, Г. Вознюк, Г. Партин	Інвестиції – грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що їх вкладають в об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; капітальні вкладення в розвиток виробництва чи невиробничу сферу

Примітка. Складено автором за даними Захарченко Н.В. Інвестування: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої школи / Н.В. Захарченко. – Одеса : «Атлант VOI COIU», 2018. – С. 57.

Якщо досліджувати поняття інвестицій з точки зору економічної теорії інвестицій, то під інвестиціями вбачається частка ВВП, яка ще не спожита в даному періоді і яка покриває ріст капіталу в економіці.

З позиції мікроекономіки, інвестиції – це процес формування нового капіталу. З погляду фінансів, інвестиції – це купівля активів (реальних або фінансових) з метою з метою одержання доходу.

Узагальнюючи наведені вище підходи до визначення категорії «інвестиції», можна виділити такі найважливіші характеристики інвестицій:

- ймовірна здатність інвестицій приносити прибуток;
- механізм інвестування зазвичай пов'язаний з перетворенням частини накопиченого капіталу в альтернативні активи підприємства;
- процес інвестування передбачає використання різних інвестиційних ресурсів;
- об'єктний характер вкладення капіталу в матеріальні та нематеріальні об'єкти (товари);
- наявність інвестиційного періоду (цей період завжди індивідуальний і не може бути визначений заздалегідь).

Зробивши аналіз економічної літератури, можна зробити висновок, що серед науковців та дослідників немає єдиної думки щодо трактування поняття інвестиції. Становлення інвестиційної теорії відбувалося в продовж чотирьох етапів, а сьогодні переживає п'ятий. Спочатку замість інвестицій вживали категорію «заощадження». Потім інвестиції вчені розглядали як прямі іноземні інвестиції, аргументували їх значення для економічного розвитку країни та галузі. Після цього були вивчені інвестиції на рівні підприємства більш детально, що дозволило сформулювати ефективні інвестиційні стратегії.

1.2. Концептуальні підходи до класифікації іноземних інвестицій

Іноземні інвестиції – це надзвичайно широка категорія, яка викликає дискусії великого кола науковців. Погляди економістів на це поняття змінювалися з виникненням нових шкіл, а єдиного трактування немає і до сьогодні. У сучасній літературі існує незліченна кількість підходів щодо класифікації інвестицій, розроблених на основі цілого ряду характеристик. Це спричинено тим, що:

- по-перше, виділяються різні рівні класифікації, а саме: мега-, макро-, мезо- або мікрорівень;
- по-друге, неможливістю виділити оптимальну класифікацію інвестицій на мезо- та мікрорівні, так як суб'єкти господарювання відрізняються галузевою приналежністю та організаційною структурою, отже, жодна класифікація нічого очікувати комплексної для окремо взятого суб'єкта господарювання.

Значна частка авторів поділяють інвестиції лише за однією, двома або декількома специфічними ознаками класифікації. Найбільш узагальнений список наявних ознак класифікацій виглядає зазвичай так:

1. за об'єктом докладання інвестицій:
 - 1.1. майно;
 - 1.2. нематеріальні активи;
2. за спрямованістю інвестицій
 - 2.1. розширення виробництва;
 - 2.2. переозброєння виробництва;
3. за характером інвестиційних ресурсів:
 - 3.1. реальні;
 - 3.2. фінансові;
4. за способом вкладення інвестицій у відтворення капіталу:
 - 4.1. прямі;
 - 4.2. портфельні [66].

Проте, такий узагальнений список не включає велику кількість аспектів, за якими можна виокремити інвестиції. Тому доцільно провести більш глибокий аналіз класифікацій інвестицій з метою більш повного та чіткого їх групування.

Одним з поширених підходів до класифікації інвестицій є об'єктний. Він поділяє всі інвестиції на чотири категорії: за видом об'єкта інвестицій, за характером об'єкта інвестиційної діяльності, за кількістю об'єктів інвестування та за сферою інвестиційної діяльності (рис.1.5.):

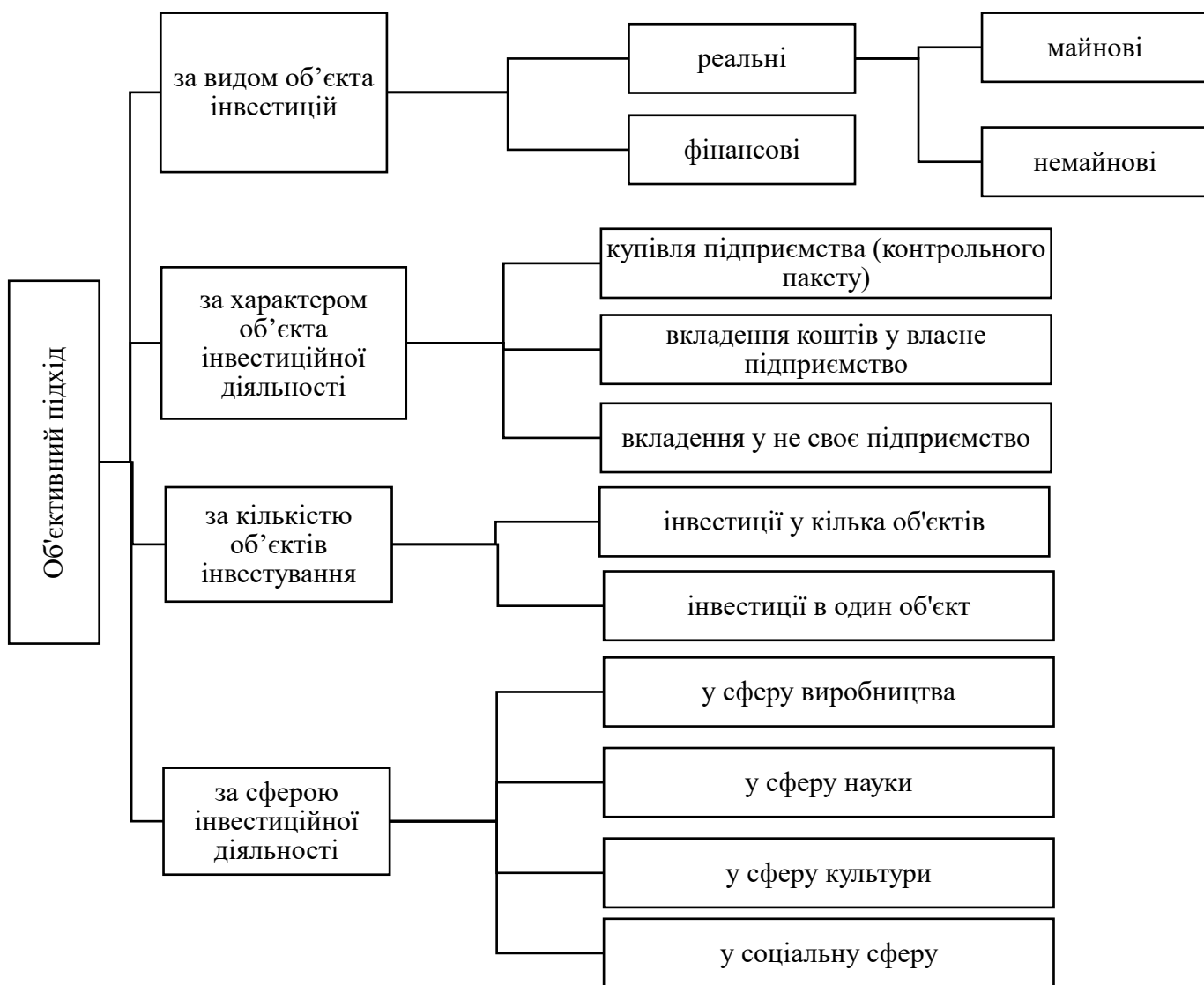

Рис.1.5. Об'єктний підхід до класифікації інвестицій.

Примітка. Побудовано автором за даними Захарченко Н.В. Інвестування: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої школи / Н.В. Захарченко. – Одеса : «Атлант ВОІ СОІУ», 2018. – С. 84.

Наступним підходом щодо класифікації інвестицій є предметний. Згідно з ним можна виділити такі ознаки для класифікації інвестиційних ресурсів як їхній вид, форма власності та джерело і форма їх участі в активах (див. Рис.1.6).

При цьому слід розуміти, що інвестиційні ресурси, поки вони не мають об'єкта вкладення, це ще не інвестиції. Тільки з його появою вони можуть стати інвестиціями будь-якого виду.

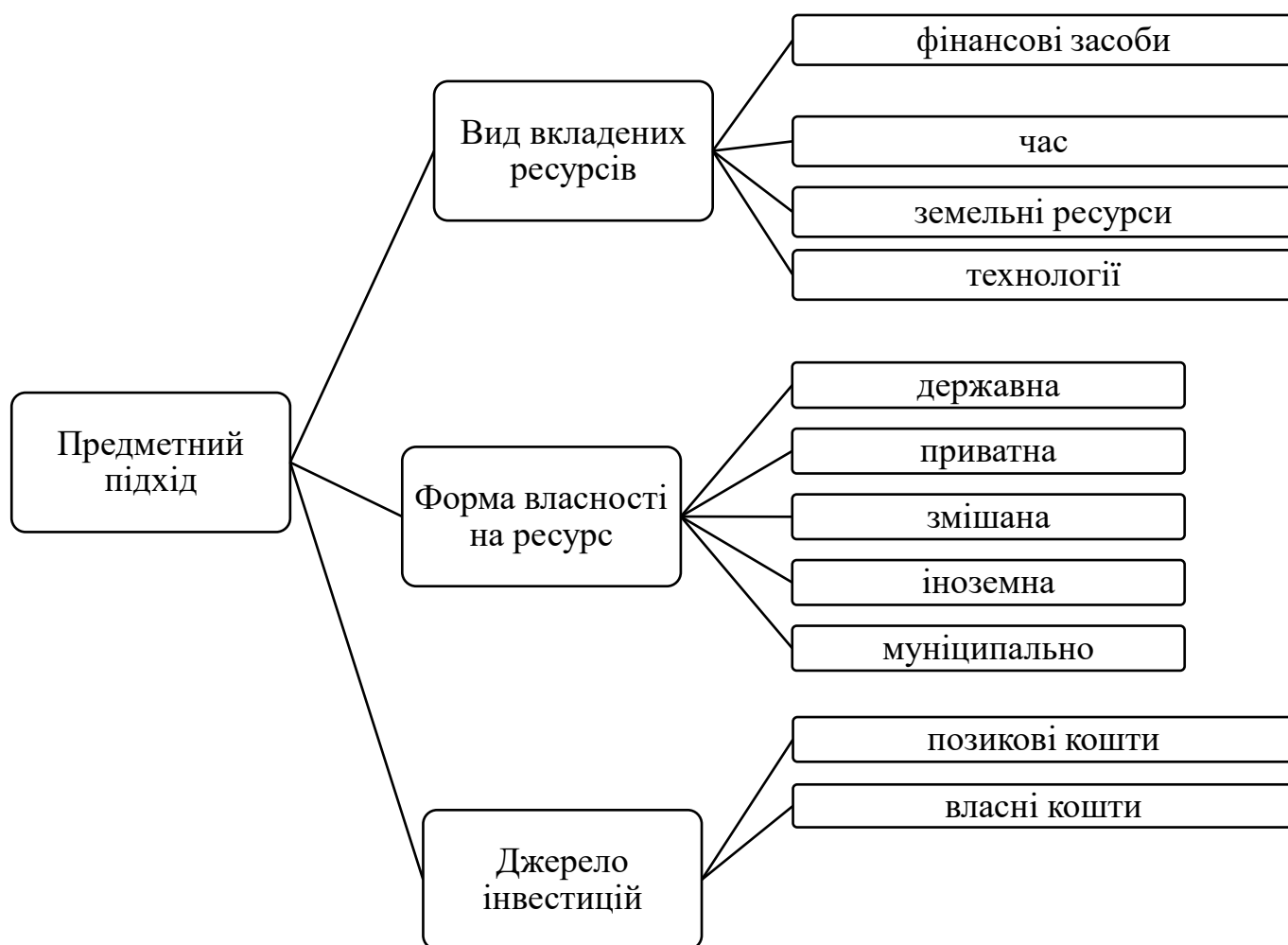

Рис.1.6. Предметний підхід до класифікації інвестицій

Примітка. Побудовано автором за даними Захарченко Н.В. Інвестування: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої школи / Н.В. Захарченко. – Одеса : «Атлант VOI COIU», 2018. – С. 49.

Класифікуючи інвестицій за видом вкладених ресурсів, науковці часто виділяють різні їх категорії. Найпопулярнішим є поділ на 13 різних видів інвестиційних ресурсів, багато з яких між собою пов'язані:

1. фінансові кошти та їх еквіваленти (гроші; страховки; цінні папери; застави; кредити та позики; паї та частки у статутних капіталах; договори, зобов'язання);

2. трудові витрати (штат, чисельність, штат, заробітна плата, трудовитрати (людино-дні, людино-години тощо), комісійні);

3. персональні якості працівників (досвід, підприємницькі, знання та вміння, творчі якості (оригінальність, схильність, обдарованість), здоров'я, психологічні якості (сумісність, активність, адаптаційні здібності, темперамент), знання та вміння, очікування та стимули діяльності, зовнішність);

4. земельні ресурси (земельні ділянки (з урахуванням їхньої площі, географічних умов, клімату, продуктивності, локаційного потенціалу, інфраструктури, природних та рекреаційних ресурсів, вартісної оцінки);

5. будівлі та споруди (вони можуть бути як існуючі та споруджувані: окремі будівлі та їх комплекси, допоміжні приміщення та споруди, під'їзні шляхи та майданчики, частини будівель та окремі приміщення, естакади та інші інженерні споруди);

6. машини та обладнання;

7. матеріали та комплектуючі (матеріали, напівфабрикати та комплектуючі);

8. технології (ефективність виробництва та збуту, відходи (як характеристика технології), продуктивність, потужність, ступінь гнучкості виробництва, викиди та забруднення);

9. нематеріальні ресурси (авторські права, ліцензії, патенти на винаходи, промислові зразки, ноу-хау, торгові марки, фірмовий стиль, товарні знаки, права користування, інформаційні масиви/статистика);

10. управлінські ресурси (знання у певній галузі; історична та культурна цінність; структура організації; престиж; система керування; швидкість ухвалення

рішень; комунікації; гнучкість; якість управління; використовувана стратегія; стиль керування; корпоративна культура; найвище керівництво; система безпеки);

11. ринковий потенціал (відносини з громадськістю; ступінь впливу на аудиторію, ЗМІ, органи влади; задоволеність, довіра та підтримка працівників; атмосфера для підприємства; здатність залучити висококласних спеціалістів; політичні погляди, благодійність, уподобання, меценатство, бажання вирішувати екологічні проблеми та проблеми суспільства);

12. час (витрати часу на роботу час роботи обладнання (мабуть, у стратегічному плануванні це найдорожчий ресурс, оскільки він безповоротний);

13. інфраструктура (інформаційні та транспортні комунікації) [45].

У окрему групу можна назвати інтелектуальні інвестиції, які мають істотну значимість в умовах ринкової економіки. Інтелектуальні інвестиції можна знайти і в реальних, і в інноваційних, і в нематеріальних інвестиціях, оскільки розвиток виробництва в кожній із цих сфер неможливий без участі інтелектуального капіталу. Сфера інтелектуальних послуг у сучасних умовах має тенденцію до розширення у всьому світі. У міру ускладнення виробництва, насичення ринку товаром зростає попит на інтелектуальні інвестиції.

Економічна сутність інвестицій в інтелектуальні об'єкти полягає в їх здатності здійснювати «прориви» у сфері відтворення капіталу з мінімальними витратами та швидкою віддачею вкладених коштів. Особливості інтелектуальних інвестицій полягають в тому що інтелектуальні послуги матеріалізуються у інформації та мають ризиковий характер [45].

Наступним підходом до класифікацій інвестицій є процесний. Він виділяє 8 кваліфікаційних ознак (див. Рис.1.7).

Так, за такою класифікаційною ознакою як характер участі в інвестуванні виділяють прямі та непрямі інвестиції.

Прямі інвестиції – це переважно довгострокові вкладення коштів у матеріальний об'єкт. Інвестор безпосередньо бере участь у виборі об'єкта інвестицій та вкладення коштів. Головним прикладом таких інвестицій є реальні інвестиції.

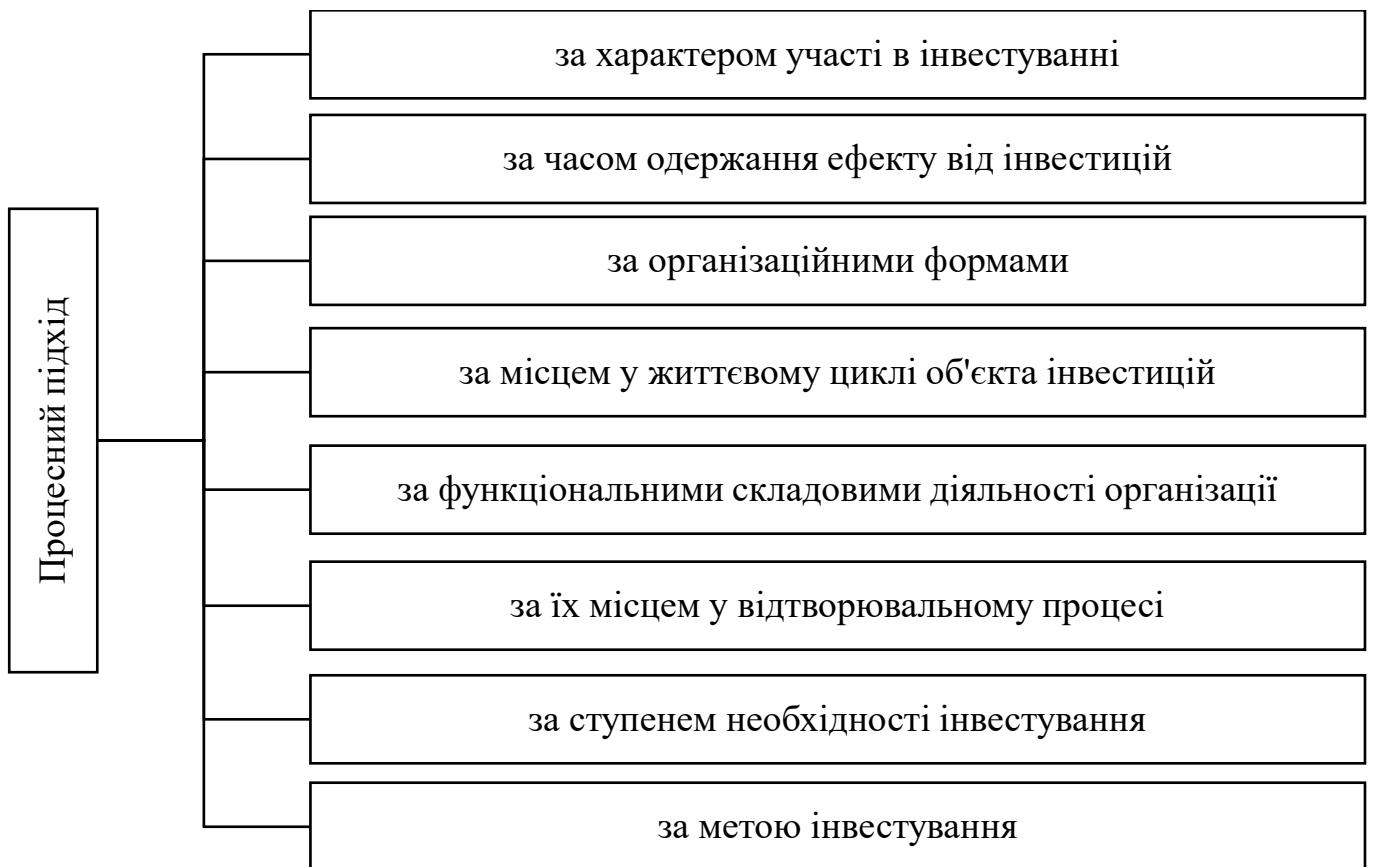

Рис.1.7. Процесний підхід до класифікації інвестицій

Примітка. Побудовано автором за даними Захарченко Н.В. Інвестування: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої школи / Н.В. Захарченко. – Одеса : «Атлант VOI COIU», 2018. – С. 65.

Непрямі інвестиції характеризуються або фінансовим посередником (інвестиційний фонд, банк тощо), або непрямую участю у процесі відтворення (скуповування інвестором акцій). Фінансові інвестиції є чи не найпопулярнішим прикладом непрямих інвестицій.

За організаційними формами інвестиції поділяються на:

- інвестиційний проєкт (являє собою закінчений об'єкт діяльності та перетворення його в одну форму інвестицій);
- інвестиційний портфель (набір різних видів інвестицій одного інвестора, який забезпечує диверсифікацію вкладень).

За часом отримання ефекту інвестиції поділяють на:

– довгострокові інвестиції (до них відносяться реальні, початкові та нетто-інвестиції та капітальні вкладення. Строк реалізації таких інвестицій становить більше одного року);

– короткострокові інвестиції (до них відносяться інвестиції в цінні папери та в оборотні кошти. Строк реалізації таких інвестицій становить не більше одного року).

Даний підхід є надзвичайно важливим, адже багато авторів не виділяють такі класифікаційні ознаки як ступінь необхідності інвестування чи місце у відтворюваному процесі (рис.1.8):

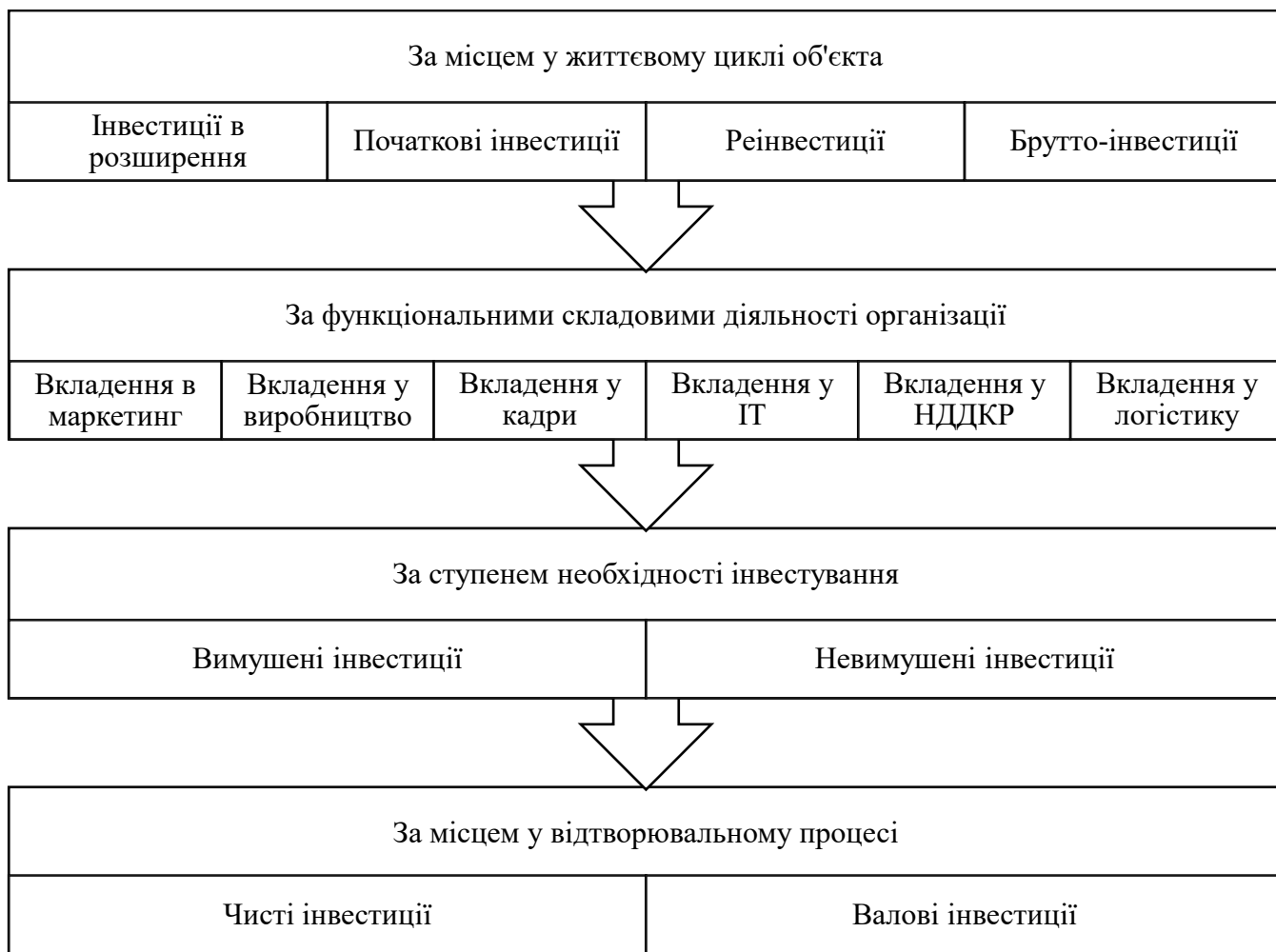

Рис. 1.8. Класифікація деяких видів інвестицій за процесним підходом

Примітка. Побудовано автором за даними Павлова Л.Н. Фінанси підприємств: Підручник для вузів.- М.:Фінанси, ЮНІТІ, 2016. – С. 102.

Останньою класифікаційною ознакою за процесним підходом є мета інвестування. Насправді, жоден поділ не зможе дати вичерпний поділ цілей інвестування, адже їх є надзвичайно велика кількість. Основними цілями інвестування науковці вважають:

- інвестиції на капітальний ремонт (заміну діючого обладнання);
- інвестиції у збільшення виробничого потенціалу та нарощення обсягів виробництва;
- інвестиції для підвищення ефективності виробництва шляхом заміни обладнання на прогресивніше та модернізації технологій та основних фондів;
- інвестиції на диверсифікацію продукції (розробка нових вирів товару);
- інвестиції у розширення виробництва шляхом створення нових підприємств) [43].

Ряд науковців також виділяє ступінь ризику як класифікаційну ознаку інвестицій. Відповідно до неї всі інвестиції поділяються на три групи (рис.1.9):

Рис.1.9. Класифікація інвестицій залежно від ступеня ризику

Примітка. Побудовано автором за даними Павлова Л.Н. Фінанси підприємств: Підручник для вузів.- М.:Фінанси, ЮНІТІ, 2016. – С. 107.

Не менш важливою є класифікація інвестицій на:

- прямі іноземні інвестиції (вкладаються з метою отримання довгострокових економічних перспектив і забезпечують контроль інвестора над об'єктом);
- портфельні інвестиції (залучення коштів в цінні папери без контролю інвестора над об'єктом).

Чи не єдиною рисою, яка об'єднує ці два види інвестицій є ціль, яка лежить в основі інвестування – прибуток. Ключовою ж відмінністю є можливість контролю інвестора над об'єктом вкладення (табл. 1.5):

Таблиця 1.5

Відмінні риси прямих іноземних та портфельних інвестицій

Прямі іноземні інвестиції	Портфельні іноземні інвестиції
Забезпечують контроль інвестора над об'єктом	Інвестор не може контролювати об'єкт інвестування
Диверсифікація об'єктів інвестування: майно, основні й оборотні засоби, ноу-хау, тощо	Інвестиції лише в цінні папери
Довготривалі	Короткострокові
Менш ліквідні	Більш ліквідні
За кордон разом з капіталом переміщуються і технології	За кордон переміщується лише капітал
Передбачають вищу рентабельність	Передбачають нижчу рентабельність
Мають значний і довготривалий вплив на економіку країни-реципієнта	Не мають значного і довготривалого впливу на економіку країни-реципієнта

Примітка. Складено автором самостійно.

Іноземні вчена дуже часто виокремлюють із прямих іноземних інвестицій дві підкатегорії :

- «Green field investment» – це інвестиції «з нуля», тобто вони передбачають здійснення господарської діяльності шляхом вкладення капіталу в нові об'єкти;
- «Brown field investment» – це інвестиції у вже існуючі об'єкти, тобто придбання або усього бізнесу, або частки в ньому з метою управління. Цей термін часто замінюють аббревіатурою M&As, тобто процес злиття та поглинання [66].

Українська вчена Вовчак О.Д. у своєму підручнику «Інвестування» виділяє 13 класифікаційних ознак (Додаток А). Серед тих, що не згадувалися раніше можна виділити:

- за режимом оподаткування;
- за типом інвестиційних активів;
- за формою оформлення;
- за сферою вкладень [21].

Отже, в сучасній літературі існує надзвичайно широкий спектр кваліфікацій інвестицій. Одним з найпопулярніших поглядів є поділ на три підходи: об'єктивний, предметний і процесний. В своїй основі кожен з них має велику кількість кваліфікаційних ознак за якими і ділить інвестиції. Загалом можна виділити більше 30 різних поділів інвестицій.

Дослідження щодо класифікації інвестицій вказують на те, що розвиток цього явища залежить від якості та кількості активів компанії, яка вкладає капітал, з одного боку, та основною метою інвестицій, з іншого.

1.3. Світовий та вітчизняний досвід нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності

Проблема регулювання іноземних інвестицій стає все більш актуальною у глобальному середовищі. Все більше і більше країн запроваджують режими іноземних інвестицій, щоб захистити свої національні активи та важливі галузі.

Ключове місце у розвитку інвестиційної діяльності займають транснаціональні корпорації, які вкладають кошти в найрізноманітніші сфери. Саме це спонукає країн-реципієнтів створювати різноманітні механізми для стимулювання інвестиційної

привабливості та покращення інвестиційного клімату. Це здійснюється через дотримання чесної політики управління державою, гарантування захисту прав інвесторів шляхом впровадження відповідних нормативно-правових актів. Загалом у світі виділяють 4 рівні регулювання: локальний, регіональний, міжнародний та світовий (рис. 1.10):

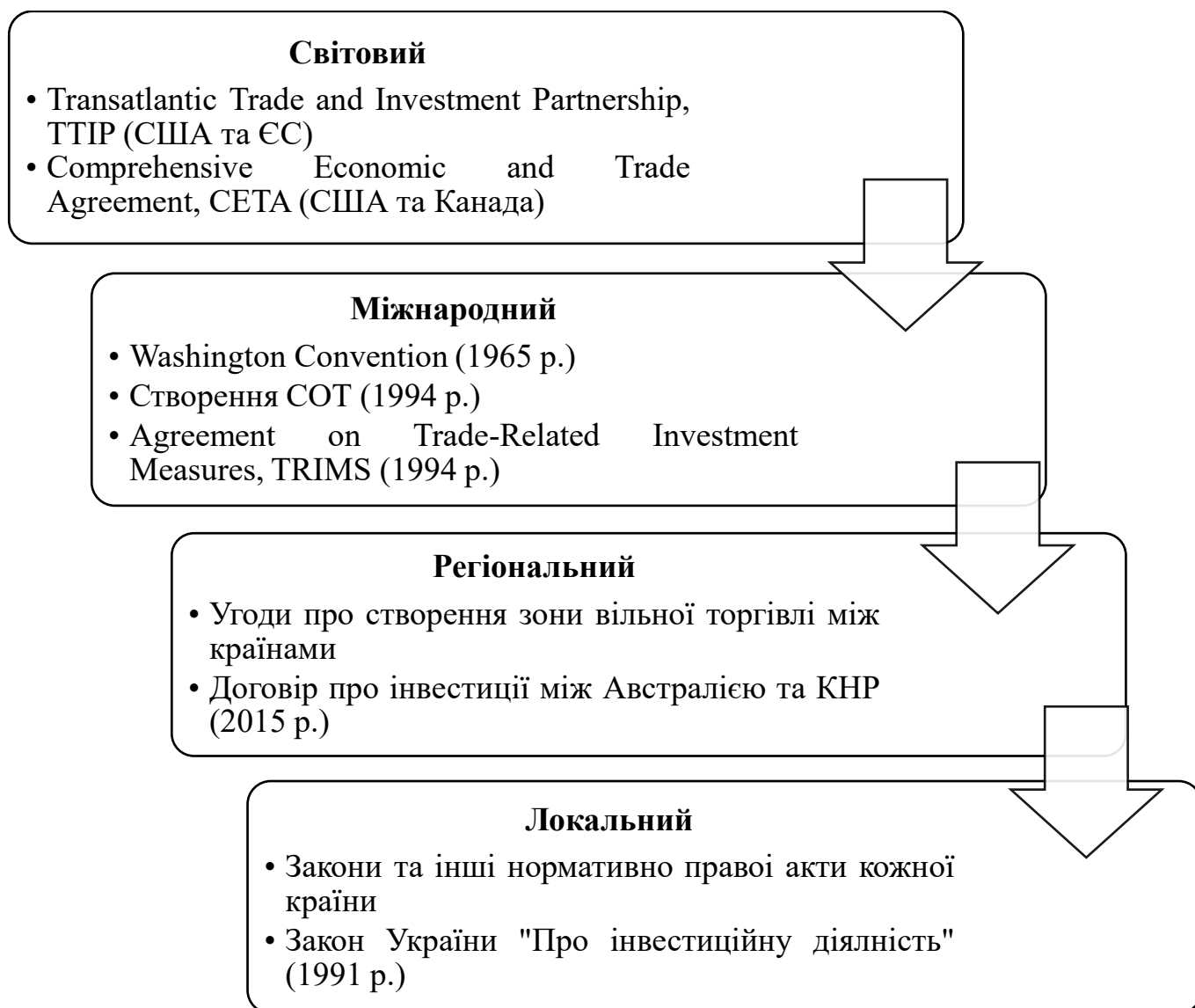

Рис. 1.10. Багаторівнева структура регулювання інвестицій

Примітка. Побудовано автором за даними Шевченко Ю. А. Інвестиційна поведінка ТНК у глобальному турбулентному середовищі: дис. канд. екон. наук : 08.00.02 / Шевченко Юлія Андріївна; Київський нац. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – Київ, 2020. – С.170.

Одним із головних аспектів забезпечення державою ефективного нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності є розвинене інституційне середовище, яке має свої особливості в кожній країні (рис. 1.11):

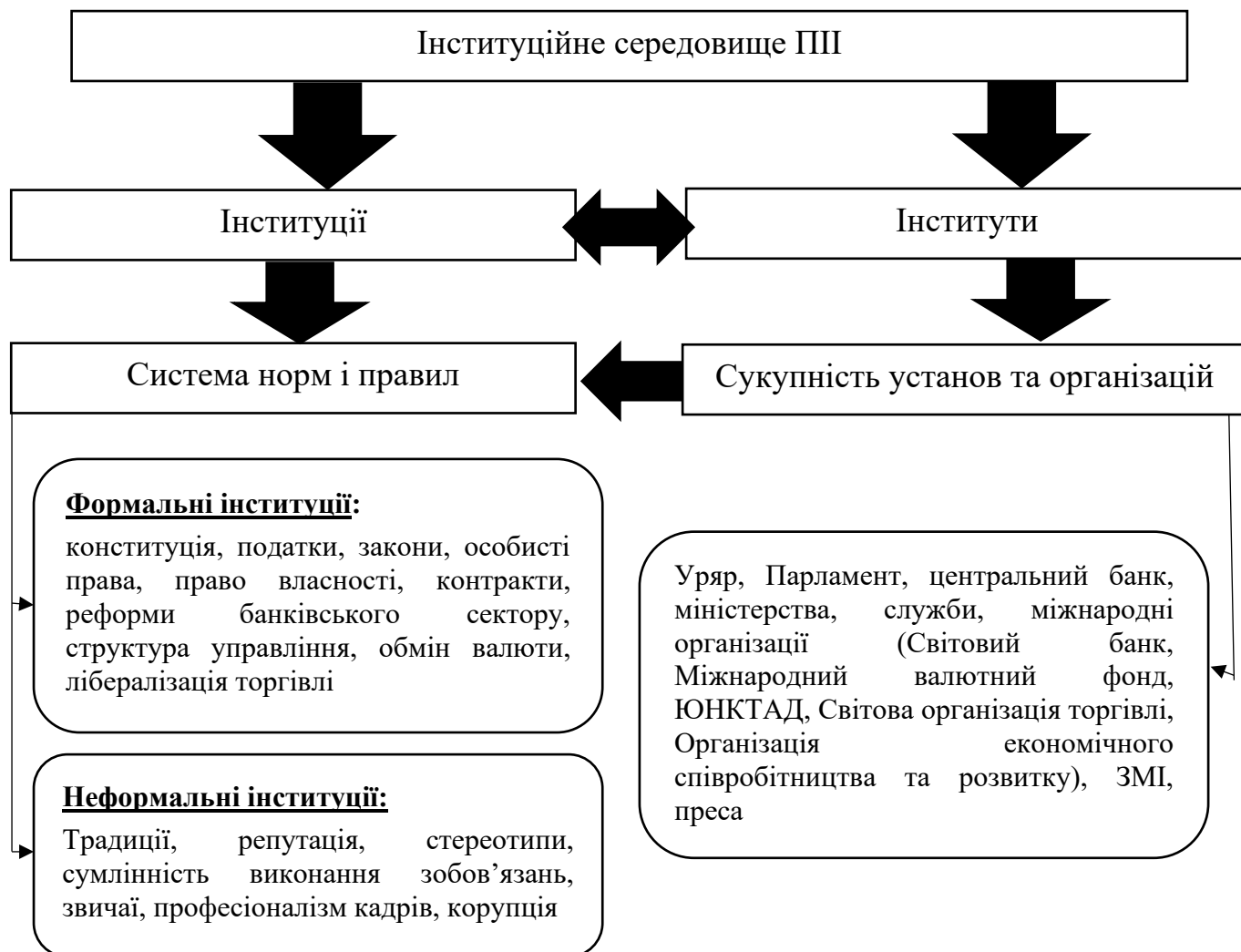

Рис. 1.11. Структурна характеристика інституційного середовища ПІІ.

Джерело: Свідер О.П. Формування механізму державного регулювання забезпечення ефективного прямого іноземного інвестування в інституційну економіку/ О.П. Свідер// Економіка-управлінські аспекти функціонування та розвитку суб'єктів господарювання. – 2020. – №2. – С. 27.

Державне регулювання – це сукупність інструментів, які створюються для допомоги державним органам на законодавчій основі регулювати функціонування певної сфери господарського життя. Воно діє у відповідності до національної стратегії розвитку, дотримуючись відповідної економічної, соціальної та науково-технічної політики, програм економічного розвитку та визначених національних

курсів. Кожна держава окремо для себе визначає, які сфери роботи сприятливими для іноземного інвестування [17].

Ключовим нормативно-правовим актом, який на державному рівні регулює інвестиції є Закон України «Про інвестиційну діяльність». Саме у Розділ III «Державне регулювання інвестиційної діяльності» описані ключові позиції національного регулювання:

- цілі державного регулювання інвестиційної діяльності (ст.11);
- форми державного регулювання інвестиційної діяльності (ст.12);
- державна підтримка для реалізації інвестиційних проєктів (ст.12¹);
- порядок прийняття рішень щодо державних інвестицій (ст.13);
- порядок розміщення державного замовлення (ст.14);
- державна експертиза інвестиційних проєктів (ст.15);
- ціноутворення в інвестиційній діяльності (ст.17) [7].

Сьогодні в Українському законодавстві є більше 100 різних нормативно-правових актів, які регулюють різні аспекти інвестиційної діяльності. Їх усіх умовно поділяють на два блоки. До першого відносять спеціальне інвестиційне законодавство, основою якого складають:

- Закон України «Про інвестиційну діяльність» [7];
- Закон України «Про режим іноземного інвестування» [9];
- Закон України «Про захист іноземних інвестицій в Україні» [6];
- Закон України «Про інститути спільного інвестування» [8];
- Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [10] та інші.

Друга категорія нормативно-правових актів є більш широкою і включає документи, що регулюють відносини у сферах (зовнішньоекономічної, інноваційної, митної, податкової, валютної, бюджетної, кредитної, комерційної та інших видів діяльності.

В нашій країні на законодавчому рівні введені спеціальні обмеження для здійснення інвестиційної діяльності (рис. 1.12.):

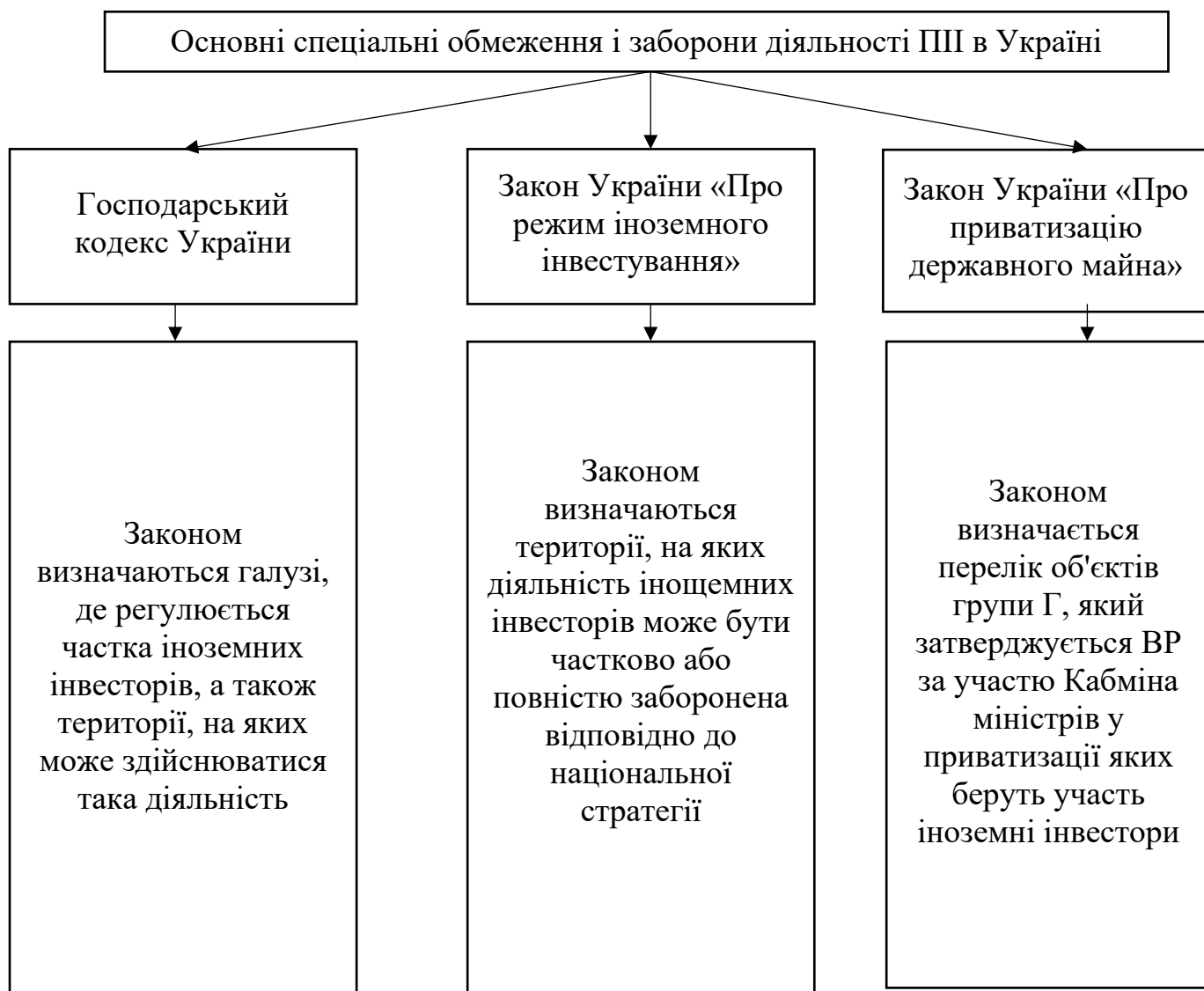

Рис.1.12. Основні спеціальні обмеження і заборони діяльності ПІІ в Україні.

Примітка. Побудовано автором за даними Свідер О.П. Формування механізму державного регулювання забезпечення ефективного прямого іноземного інвестування в інституційну економіку/ О.П. Свідер// Економіка-управлінські аспекти функціонування та розвитку суб'єктів господарювання. – 2020. – №2. – С. 29.

Регулювання іноземних інвестицій повинно мати щільний зв'язок з ринковими механізмами, не применшуючи роль останніх. Відповідно до Господарського кодексу

України (ст. 12) основними механізмами регулювання будь-якої господарської діяльності в тому числі і інвестування є 7 груп механізмів (рис.1.13):

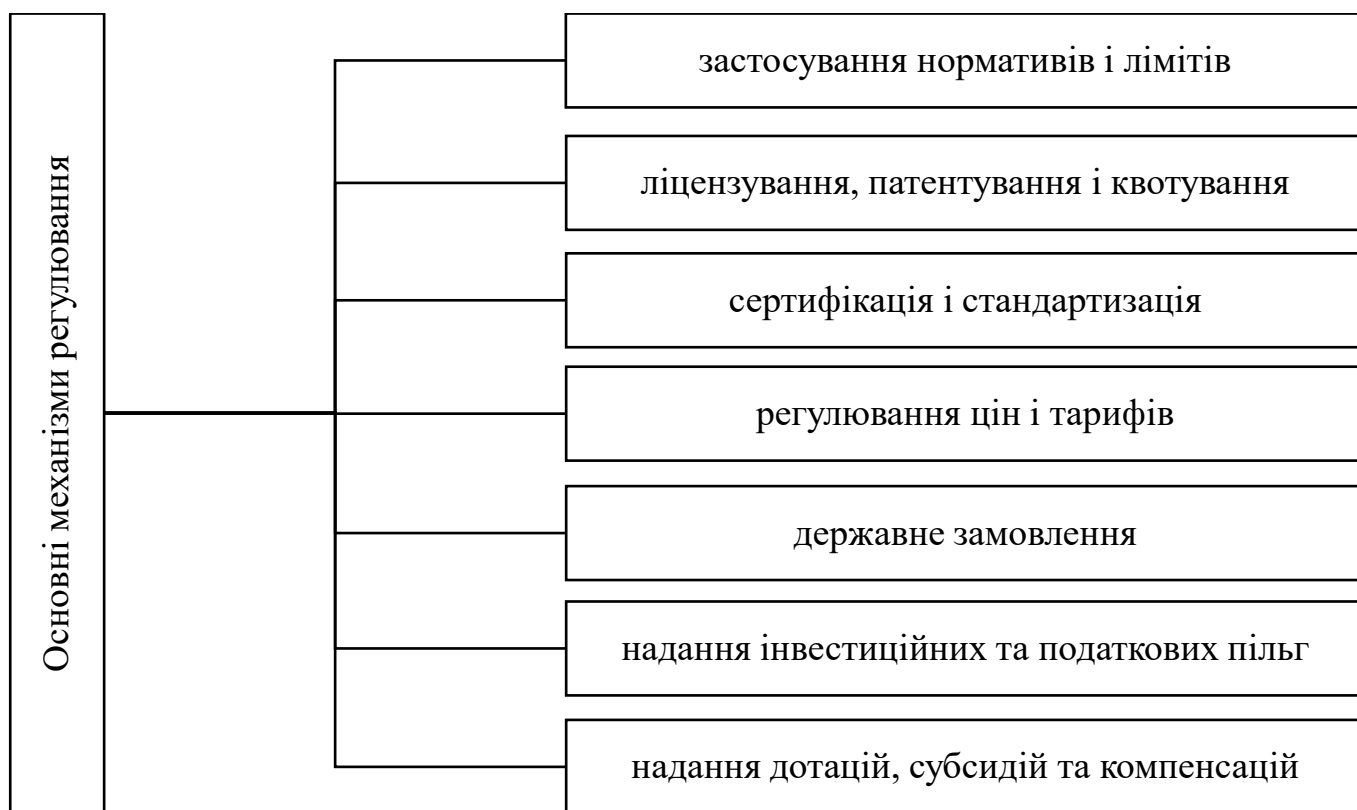

Рис.1.13. Основні механізми регулювання господарської діяльності відповідно до Господарського кодексу України.

Примітка. Побудовано автором за даними Господарського кодексу України.

Загалом, базові механізми регулювання в Україні є схожими до світових. Необхідно зауважити, що задля ефективного регулювання інвестицій, державні органи повинні залучати ті ж інструменти, які використовують інвестиційно привабливі країни. Саме тому, варто, для початку, проаналізувати міжнародні угоди у сфері інвестування. Одним з ключових таких документів є «Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи» (ТРИМС). Це угода в рамках СОТ, у якій зазначено, що країни-члени не можуть застосовувати жодних заходів, які дискримінують іноземну продукцію або призводять до кількісних обмежень, що порушує основні принципи СОТ. Її зазвичай поділяються на дві частини:

- вимога від країн, які є членами СОТ не користуватися заходами, які б могли перешкоджати міжнародній торгівлі;
- розгляд заходів щодо обмежень в сфері регулювання діяльності [76].

Ця Угоди розповсюджується виключно на ті інвестиції, які пов'язані з торгівлею товарами. Вона встановлюється для закордонних інвесторів, стосується національного режиму оподаткування. Важлива частина цієї угоди регламентує регулювання і скасування кількісних обмежень у сфері торгівлі товарами [76].

ЄС є одним із найбільш відкритих місць для інвестицій у світі. З 2009 року ЄС керує інвестиційною політикою іноземних інвестицій від імені членів ЄС, як частини спільної комерційної політики (рис.1.14.):

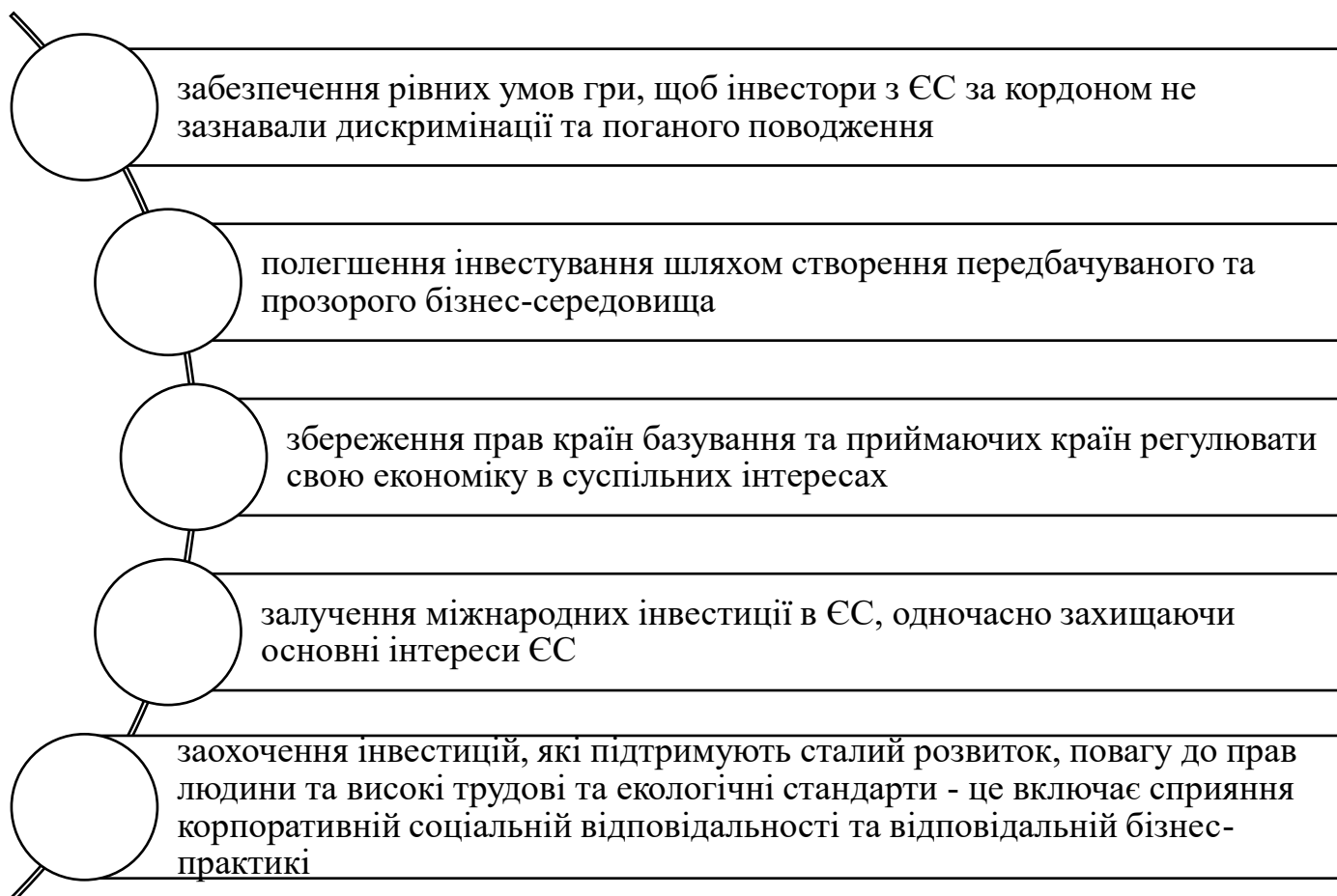

Рис.1.14. Ключові аспекти інвестиційної політики ЄС.

Примітка. Побудовано автором за даними офіційного сайту ЄС.

У 2012 році ЄС прийняв регламент, який створює набір правил для двосторонніх інвестиційних угод між окремими членами ЄС та іншими країнами, щоб переконатися, що вони відповідають законодавству ЄС та інвестиційній політиці ЄС. 6 квітня 2020 року Комісія подала відповідний звіт про застосування регламенту [80].

Регламент встановлює умови застосування чинних двосторонніх інвестиційних угод, а також умови для членів ЄС щодо зміни існуючих угод і ведення переговорів або укладення нових. Ключовими умовами стали наступні:

- що угода не суперечить законодавству ЄС;
- що угода відповідає принципам і цілям ЄС щодо зовнішніх дій;
- що Комісія не подала або вирішила подати рекомендацію щодо початку переговорів із відповідною країною, що не входить до ЄС, і;
- що угода не створює серйозної перешкоди для ведення переговорів ЄС або укладення двосторонніх інвестиційних угод з країнами, що не входять до ЄС [80].

З березня 2020 року Комісія публікує свої імплементаційні рішення щодо дозволів, наданих окремим членам ЄС для двосторонніх інвестиційних угод.

Якщо аналізувати нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності на національному рівні, то у кожної країни є свій основний закон від якого відштовхується вся інвестиційна регламентація. Якщо на островах Фіджі «Закон Фіджі набув чинності лише у 2022р», то у Кенії «Закон про захист іноземних інвестицій» сформував ще у 1964р. Більшість розвинених країн зробили регулювання інвестиційної діяльності у 90-х роках ХХ ст. (див. Табл.1.6) [72].

У Вірменії Закон «Про іноземні інвестиції» запровадили 31 липня 1994 р. Він не включає жодного додатково стимулювання інвестиційної діяльності та містить тільки загальні типові положення.

Регулювання іноземних інвестицій у Республіці Болгарія здійснюється у відповідності до Інвестиційного кодексу та Закону «Про іноземні інвестиції». Однією з особливостей у законодавстві цієї країни є те, що немає обмежень щодо видів діяльності у які можна здійснювати іноземні інвестиції [72].

Ключові нормативно-правові акти щодо регулювання інвестиційної діяльності країн світу

Країна	Нормативно-правовий акт	Рік
Австралія	«Законо про іноземні злиття та поглинання»	1975
Австрія	«Закон про зовнішню торгівлю»	2011
Канада	«Закон про інвестиції»	1985
КНР	«Закон про іноземні інвестиції КНР»	2019
Франція	«Монетарний та фінансовий кодекс»	1999
Грузія	«Інвестиційне право»	1996
Німеччина	«Закон про зовнішню торгівлю»	2013
Японія	«Закон про іноземну валюту та зовнішню торгівлю»	1960
Іспанія	«Закон про іноземні інвестиції»	1999

Примітка. Складено автором за даними ЮНКТАД.

Відповідно до Закону Республіки Казахстан «Про інвестиції» від 08 січня 2003 р., держава гарантує захист прав інвесторів та визначає відповідні заходи для підтримки інвестицій. У даному Законі визначено рівність між стимулами для інвестицій для національних і закордонних інвесторів [72].

Польща виступає однією з найпривабливіших країн. Формуванням інвестиційного клімату і інвестиційної привабливості займаються державні структури. Задля стимулювання іноземного інвестування було створено «Польське агентство з питань інформації та інвестицій», яке працює він імені уряду. Воно підтримує як зовнішню експансію польського бізнесу, так і приплив ПІІ до Польщі. Одніє з ключових завдань агентства є збільшення польського експорту. Підтримуючи підприємців, Агентство допомагає в подоланні адміністративних та судових процедур, пов'язаних з конкретними проектами, а також допомагає розробити правові рішення, знайти відповідне місце розташування, надійних партнерів і постачальників [29].

Однією з законодавчих особливостей щодо діяльності інвесторів є дозвіл на приватизацію та звільнення від сплати мита за іноземне устаткування строком на 3 роки.

Поряд із країнами в яких чітко описані всі права та можливості інвесторів, існують і такі у яких немає спеціального закон, який би здійснював регулювання інвестицій. Прикладом такої країни є Великобританія. Замість цього у неї є спеціальні нормативно-правові акти, які здійснюють цю функцію. Варто зауважити, що відсутність закону взагалі ніяк не впливає н приплив інвестицій у дану країну. У Великобританії немає податків на вкладення капіталу в обладнання та надзвичайно низькі податкові ставки на інвестиції у будівництво споруд. Крім цього, там відсутній валютний контроль, що прямо впливає на експорт та імпорт [29].

Отже, нормативно-правове регулювання іноземних інвестицій надзвичайно важлива складова стимулювання інвестицій у кожній країні. Механізми здійснення інвестиційної діяльності в Україні є складнішими, ніж у багатьох розвинених країнах. Це спричиняє затримку інвестицій в нашу країну. Потрібно переймати досвід таких країн як Польща та Великобританія, які на законодавчому рівні за рахунок ліберальних нормативно-правових актів, стимулюють притік іноземних інвестицій у країну.

Висновки до розділу 1

Серед науковців та дослідників немає єдиної думки щодо трактування поняття інвестиції. У найпростішому розумінні інвестиції – це переважно довгострокові вкладення капіталу у матеріальні чи нематеріальні об'єкти. Кінцевою метою інвесторів є отримання прибутків.

Становлення інвестиційної теорії відбувалося в продовж чотирьох етапів, а сьогодні переживає п'ятий. Спочатку замість інвестицій вживали категорії «заощадження». Потім інвестиції вчені розглядали як прямі іноземні інвестиції, аргументували їх значення для економічного розвитку країни та галузі. Після цього були вивчені інвестиції на рівні підприємства більш детально, що дозволило сформулювати ефективні інвестиційні стратегії.

Науковці розробили надзвичайно широкий спектр кваліфікацій інвестицій. Одним з найпопулярніших поглядів є поділ на три підходи: об'єктивний, предметний

і процесний. В своїй основі кожен з них має велику кількість кваліфікаційних ознак за якими і ділить інвестиції. Загалом можна виділити більше 30 різних поділів інвестицій.

Дослідження щодо класифікації інвестицій вказують на те, що розвиток цього явища залежить від якості та кількості активів компанії, яка вкладає капітал, з одного боку, та основною метою інвестицій, з іншого.

В Україні державне регулювання інвестицій здійснюється відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991р. Остання редакція відбулась 10.10.2022р. Загалом в законодавстві України існує більше 100 нормативно-правових актів, які регламентують інвестиційну діяльність.

Нормативно-правове регулювання іноземних інвестицій надзвичайно важлива складова стимулювання інвестицій у кожній країні. Механізми здійснення інвестиційної діяльності в Україні є складнішими, ніж у багатьох розвинених країнах. Це спричиняє затримку інвестицій в нашу країну. Потрібно переймати досвід таких країн як Польща та Великобританія, які на законодавчому рівні за рахунок ліберальних нормативно-правових актів, стимулюють притік іноземних інвестицій у країну.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЗМІНИ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ГЛОБАЛЬНИХ ПОТОКІВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ В УКРАЇНІ

2.1. Позиція України як країни-реципієнта іноземних інвестицій у контексті глобальної економіки

Економічне благополуччя та розвиток без винятку усіх країн світу напряду залежить від інвестицій. Саме вони дозволяють вирівняти нестачу національних інвестиційних можливостей для забезпечення фінансування економіки, тим самим даючи можливість виходу на глобальні ринки технологій, товарів та капіталів. ПІІ забезпечують не лише розвиток нового бізнесу і створення нових робочих місць, а й стимулюють обмін сучасними технологіями, управлінським досвідом, зростання інтернаціоналізації та інтенсифікацію торгівельної співпраці між країнами.

Розвиток взаємозалежності між країнами через поглиблену співпрацю останніми роками показав, що сповільнення економічного розвитку навіть однієї країни може мати глобальні наслідки. Через початок у Китаї пандемії COVID-19, яка згодом поширилася на весь світ, відбулась «паралізація» у діяльності цілих секторів економіки на різних континентах [108].

Численні кризи та виклики на світовій арені: війна в Україні, високі ціни на продовольство та енергоносії, ризики рецесії та борговий тиск у багатьох країнах – негативно вплинули на глобальні ПІІ. Глобальні потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2022 році скоротилися на 12% до 1,3 трлн. дол. США після різкого падіння у 2020 році та відновлення у 2021 (див. Рис. 2.1).

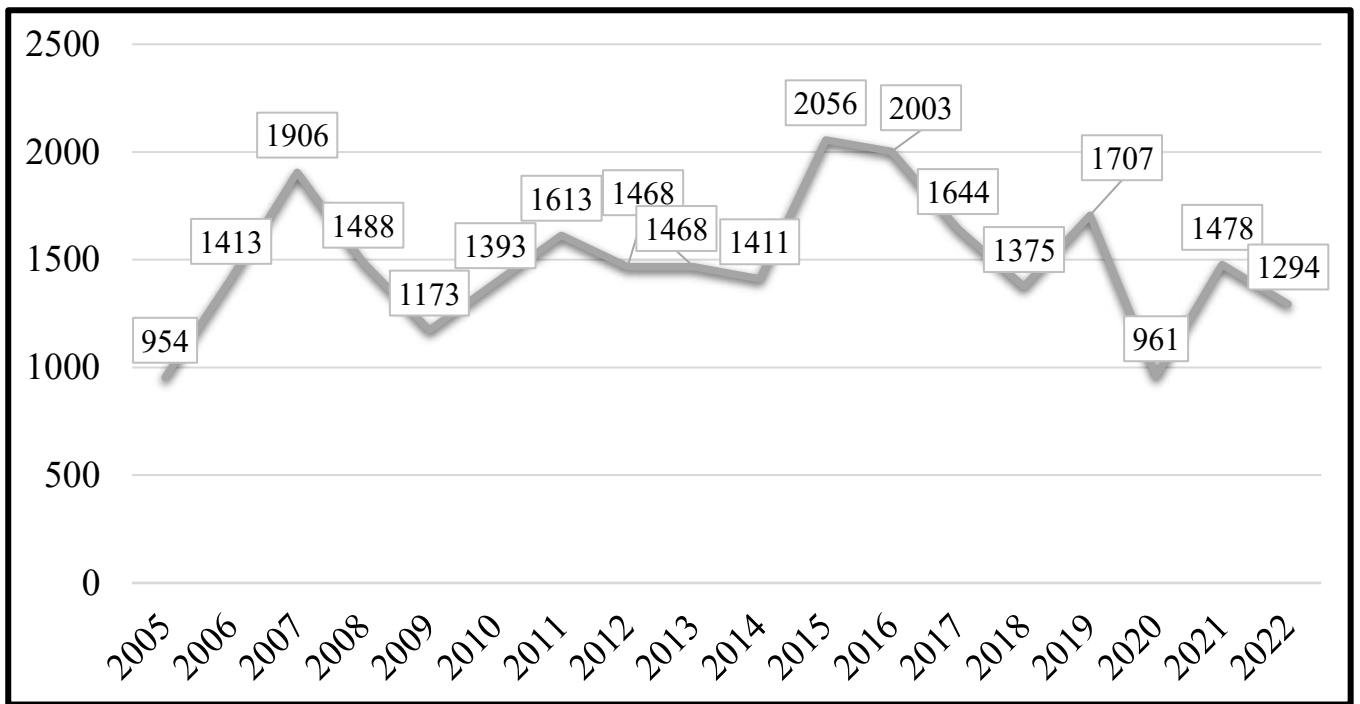

Рис.2.1. Глобальні потоки прямих іноземних інвестицій у 2005-2022рр,
(млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/unctad/>

Незважаючи на те, що частка України та росії у сумарному світовому ВВП не є більшою за 2%, все ж саме ці країни є одними з ключових у постачанні енергоносіїв, різноманітної сировини та агропродукції (кукурудза, пшениця, олія, ячмінь). Повномасштабне вторгнення спричинило розрив ланцюгів поставок на невизначений період, а також ріст цін без перебільшення практично у всьому світі [108].

Світові потоки прямих іноземних інвестицій у 2022 році становили 1,29 трлн дол США, що на 12 % менше у порівнянні з хорошим показником 2021 року [76]. Відновлення продемонструвало значний поштовх завдяки швидкому зростанню ринків злиття та поглинання та швидкому зростанню міжнародного проектного фінансування через сприятливі умови фінансування та великі програми під'їзду для розвитку інфраструктури.

Глобальне середовище іноземних інвестицій швидко змінилося з початком війни в Україні, яка набула активної фази в той час, коли світ ще не до кінця впорався з наслідками пандемії COVID-19. Усьому світу стало зрозуміло, що війна може

впливати на життя людей, які знаходяться за тисячі кілометрів від лінії фронту, спричиняючи кризу вартості життя, зі зростанням цін на енергоресурси та продукти харчування. Все це породжує зниження реальних доходів і посилює борговий стрес. Невизначеність інвесторів та їх небажання ризикувати своїми грошима проявилися у спаді прямих іноземних інвестицій у 2022 р. [72].

Потоки ПІ до розвинутих економік впали на 37% до 378 млрд. дол. США. Значна частина падіння була спричинена одноразовими транзакціями та фінансовими потоками, і були ознаки посилення інвестицій у нові проекти. Потоки ПІ до країн, що розвиваються, зросли на 4% до 916 млрд. дол. США – найвищого зареєстрованого рівня (див. Рис. 2.2). Кількість оголошень про нові проекти в країнах, що розвиваються, зросла на 37%, а їх вартість зросла більш ніж удвічі [72].

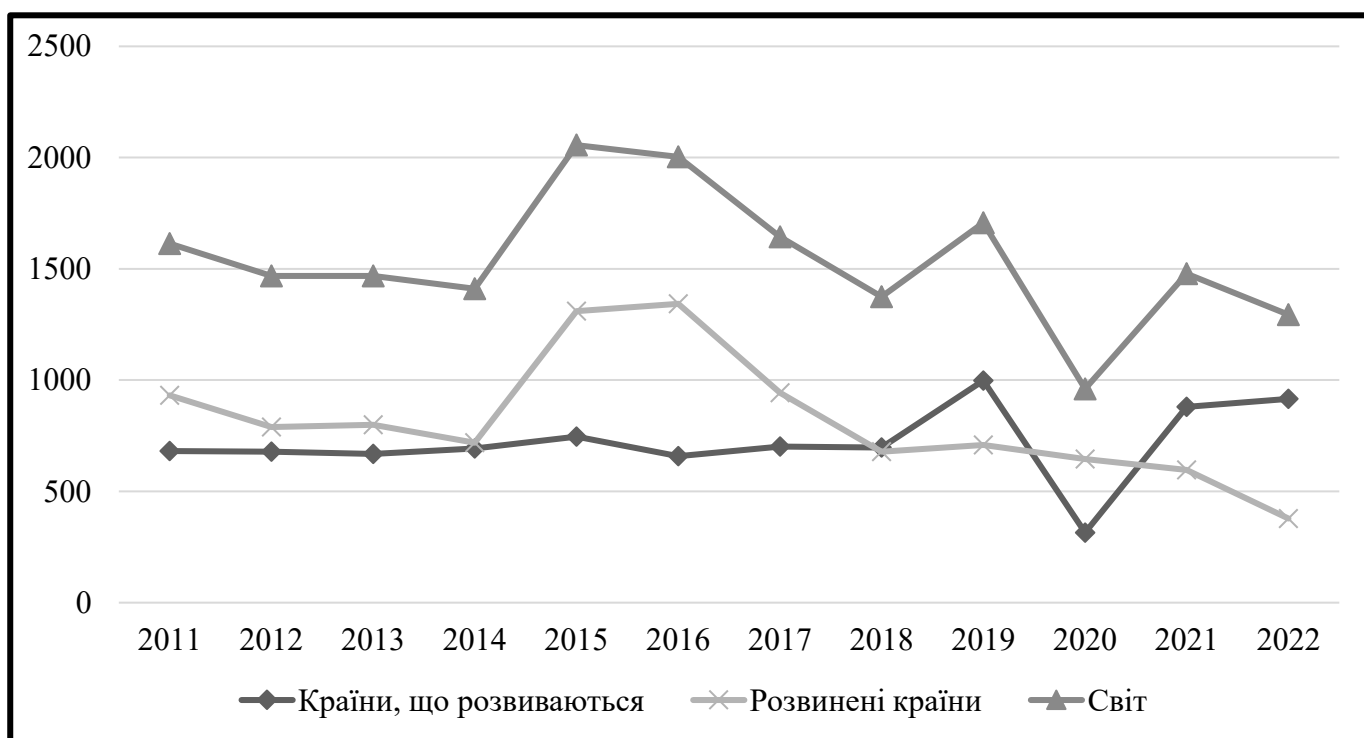

Рис.2.2. Обсяги прямих іноземних інвестицій по групах країн у глобальних потоках в 2011-2022рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/unctad/>

Спад у розвинених країнах у 2022 році відобразив невизначеність на фінансових ринках і згорання пакетів стимулів, але нестабільний характер потоків ПІІ на розвинених ринках також продовжував впливати на сукупні значення. У Європі на загальні обсяги прямих іноземних інвестицій вплинули коливання в основних провідних економіках, а також війна в Україні.

У Сполучених Штатах, де приплив скоротився на 26%, свою роль зіграло зменшення вдвічі вартості транскордонних угод злиттів і поглинань (M&A). Потоки ПІІ до країн, що розвиваються, у групі зросли (див. Рис. 2.3). Приплив до країн що розвиваються Азії, залишився незмінним на рівні 662 млрд. дол. США. Показники Латинської Америки та Карибського басейну зросли на 51% до 208 млрд. дол. США – рекордного рівня. Приплив до Африки впав на 44 % після аномального піку в 2021 році, спричиненого великою корпоративною реконфігурацією в Південній Африці [72].

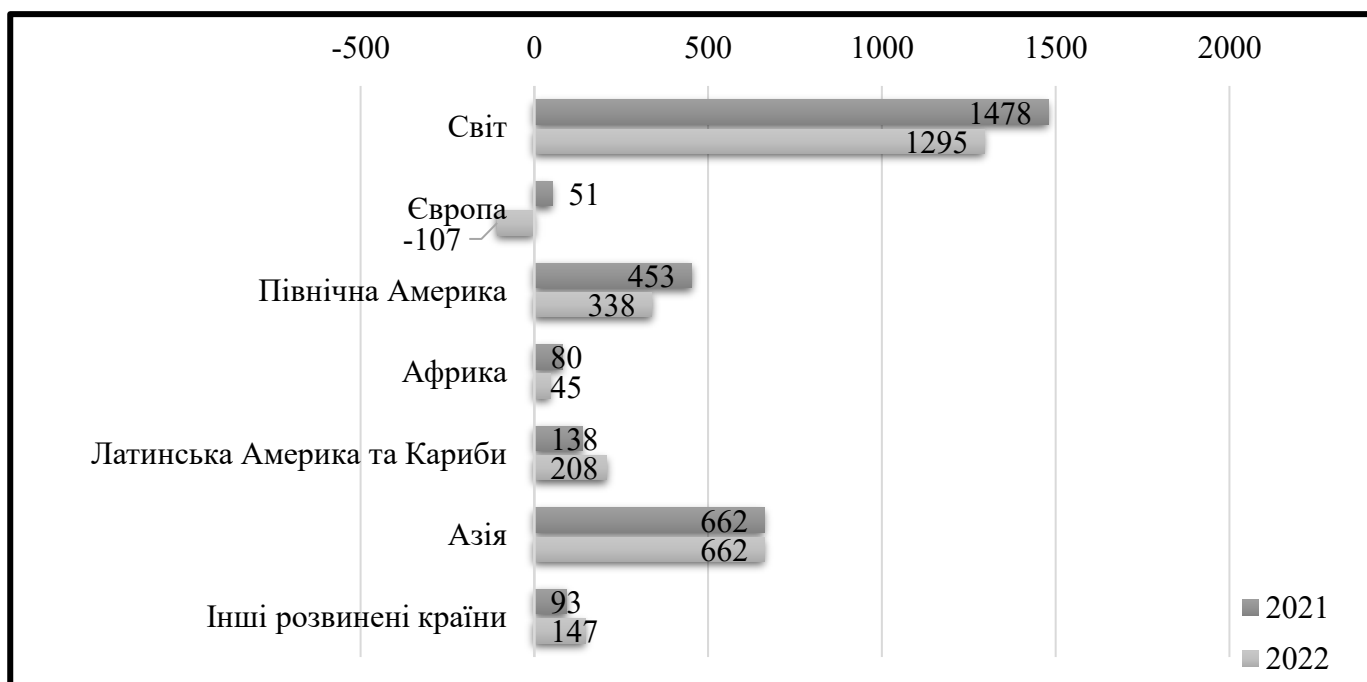

Рис. 2.3. Регіональний розподіл притоку глобальних ПІІ в 2021-2022 рр.,
(млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/unctad/>

На країни, що розвиваються, припадає понад дві третини глобальних ПІІ, порівняно з 60% у 2021 році (див. Табл. 2.1). Наслідки багатовимірних криз, особливо продовольчої та енергетичної, а також фінансові та боргові проблеми непропорційно вдарили по інвестиційних потоках у найбідніші країни. Потоки в найменш розвинені країни впали на 16 %, вони продовжують становити лише 2 % глобальних ПІІ [72].

Таблиця 2.1

Регіональний розподіл притоку глобальних ПІІ в 2020-2022 рр., (у відсотках).

Регіон	2020	2021	2022
Розвинені країни	32,8	40,4	29,2
Європа	13,8	3,4	-8,2
Північна Америка	12,8	30,7	26,1
Інші розвинені країни	6,3	6,3	11,4
Країни, що розвиваються	67,2	59,6	70,8
Африка	4,1	5,4	3,5
Азія:	53,7	44,8	51,1
Центральна Азія	0,7	0,5	0,8
Східна Азія	29,6	22,6	25,0
Південна Азія	7,4	3,6	4,4
Південно-Східна Азія	12,3	14,4	17,2
Західна Азія	3,7	3,8	3,7
Латинська Америка та Кариби	9,3	9,3	16,1
Океанія	0,1	0,1	0,1

Примітка. Складено автором за даними «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/unctad/>

ЮНКТАД поділяє Європейський регіон на дві частини: Європейський Союз та Інші країни Європи. У 2022 році вперше за довгий час ЄС показав від’ємний показник, в той час як іншим країнам цього регіону вдалося показати загальний

приріст 120 млрд. дол. США. Внесок України до загального приросту становить 848 млн. дол. США (табл 2.2):

Таблиця 2.2

Потоки прямих іноземних інвестицій в Європі у 2022 р., (млрд. дол. США).

№	Країна	Млрд. дол. США
1.	Великобританія	14,09
2.	Швейцарія	13,3
3.	Сербія	4,6
4.	Білорусь	1,6
5.	Албанія	1,4
6.	Чорногорія	0,87
7.	Україна	0,84
8.	Північна Македонія	0,79
9.	Боснія і Герцеговина	0,66
10.	Ісландія	0,62
11.	Молдова	0,58
12.	Норвегія	-3,4
13.	рф	-18,68
14.	ЄС	-124,94

Примітка. Складено автором за даними «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/unctad/>

У Швейцарії та Сполученому Королівстві потоки стали позитивними після великих від’ємних значень у 2021 році. У Швейцарії відбулася велика угода з фармацевтичною компанією CSL Behring (Австралія), яка придбала компанію Vifor Pharma за 11 млрд. дол. США. Потоки прямих іноземних інвестицій до Сполученого Королівства зросли до 14 млрд. дол. США після – 71 млрд. дол. США у 2021 році. Транскордонні М&А продажі подвоїлися до 202 млрд. дол. США. Потік в Україну скоротився до 1 млрд з 7 млрд. дол. США торік, проте, варто зазначити, що це набагато

кращий показник за той, який очікувався, аналізуючи всю складність ситуації в країні [111].

Тільки за XXI століття Україна пережила 4 кризи. Першою була світова фінансова криза 2008 року. Тоді інвестиції в Україну скоротилися на 6 млрд. дол. США. Протягом наступних років відбувалося досить швидкий приріст потоків ПІІ в Україну через поживлення світової економіки. У 2012 році потоки іноземних інвестицій в Україну становили близько 8,5 млрд. дол. США. Проте початок агресії на сході України та анексія Криму спричинили різкий спад прямих іноземних інвестицій в Україну. Як результат у 2015 році інвестиції набули від'ємного значення, що свідчило про вивід коштів інвесторів з країни. Така позиція вкладників була очевидною і зрозумілою, адже інвестиційне середовище було повністю зруйноване, а ризики втрати коштів були надто великими. Менш ніж за 3 роки Україна втратила 26 млрд дол. потенційних інвестицій [109].

В період 2016-2019 рр. відбувалось поступове відновлення довіри інвесторів, ріст прямих іноземних інвестицій, який у 2019 склав близько 1 млрд. дол. США, проте ми так і не досягли рівня 2008 року (майже 11 млрд. дол. США). Пандемія COVID-19 повністю «паралізувала» велику частину світової економіки, як наслідок у 2020 році відбувся відтік коштів на рекордні 6,7 млрд. дол. США [72].

2021 рік став вдалим, адже Україні вдалось повернути інвесторів в країну. Приріст інвестицій цього року склав 7,5 млрд. дол. США, що було дуже хорошим показником. З початком повномасштабного вторгнення інвестиції в Україну знову різко впали і в 2022 році становили 1,1 млрд. дол. США (див. Рис. 2.4.).

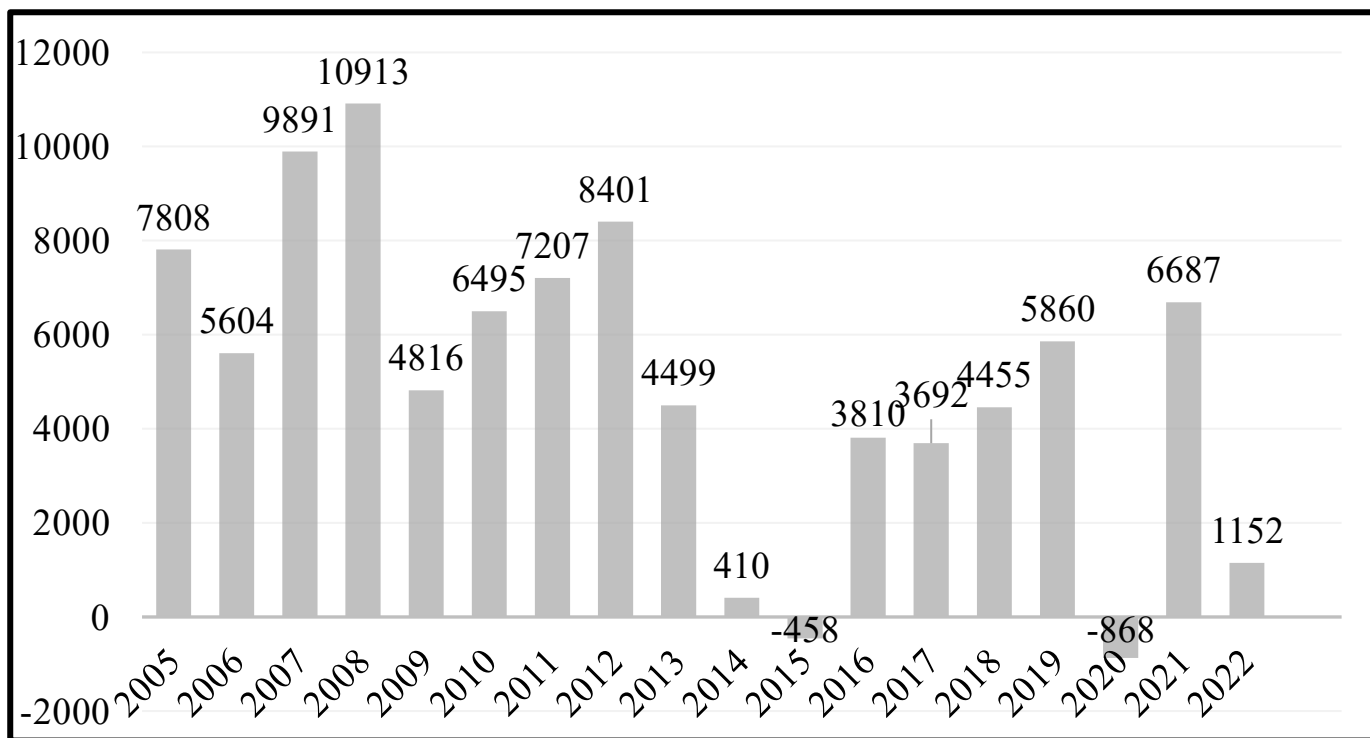

Рис. 2.4. Потоки прямих іноземних інвестицій в економіку України в період з 2005 по 2022 роки, (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Держстату України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Однією з форм прямого інвестування є угоди злиття та поглинань (M&A). Обсяг анонсованих на завершених M&A за підсумками 2022 року становив 305 млн. дол. США. Проте, враховуючи недостатню прозорість угод, експерти стверджують, що їх обсяг склав близько 400 млн. дол. США [78].

Якщо порівнювати з попереднім роком, то угоди M&A скоротилися в 9 разів: із 2,7 млрд. дол. США до 0,3 млрд. дол. США. Кількість угод вартістю більше 1 млн. дол. США також зменшилась у 2 рази. Якщо у 2021 році їх було 120, то у 2022 році тільки 54. Варто зауважити, що більше половини угод за 2022 рік були укладені у січні-лютому, тобто до повномасштабного вторгнення [78].

Збереження довоєнного рівня спостерігалася лише в ІТ-секторі та у венчурній індустрії (див. Табл. 2.3). На дані угоди припало 278 млн. дол. США, що становить близько 90% обсягу всіх угод за рік. Загалом обсяг в даних секторах скоротився в 3 рази, а кількість угод залишилась на рівні 2021 року.

На жаль, у 2023 році відродження ринку M&A є малоімовірним і повністю залежить від ситуації на фронті. Скоріш за все більшість угод буде і надалі спрямовуватися в ІТ сектор. У всякому разі, ситуація, що зараз склалася має неативні наслідки саме для продавців, адже вартість бізнесу продовжує падати [99].

Таблиця 2.3

Найбільші угоди M&A в Україні за 2022 р., (млн. дол. США).

Дата угоди, 2022р.	Об'єкт угоди	Покупець (країна)	Сума угоди, млн. дол. США	Сектор
Січень	Fintech Farm	AVentures Capital (International)	7,5	ІТ
Січень	Augmented Pixels	Qualcomm (США)	25,0	ІТ
Лютий	ТОВ «Агро-Торгова Фірма «Агро-Діло»	A.G.R. Group (Вірменія)	10,0	Сільське господарство
Лютий	Apostera	Harman International Industries, Inc. (США)	50,0	ІТ
Травень	Yope	i5 Ventures, orizon Capital, TA Ventures, iClub, Kolos Ventures, Geek Ventures, Vesna VC (International)	2,0	ІТ
Червень	AirSlate (PDFfiller)	UiPath Ventures (США)	51,5	ІТ
Липень	Preply	Owl Ventures, Diligent Capital, Hoxton Ventures, Educapital, Evli Growth Partners (International)	50,0	ІТ
Серпень	Spin Technology	Blueprint Equity, Santa Barbara Venture Partners (International)	16,0	ІТ
Листопад	Homsters	Ringier AG (Швейцарія)	4,0	ІТ

Примітка. Складено автором за даними Найбільші угоди M&A в Україні за 2022 [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://inventure.com.ua/uk/tools/database>.

Основними країнами-інвесторами в 2022 році в Україну були Кіпр (33,1%), Нідерланди (19,5 %) та Швейцарія – 5,1% (рис. 2.5):

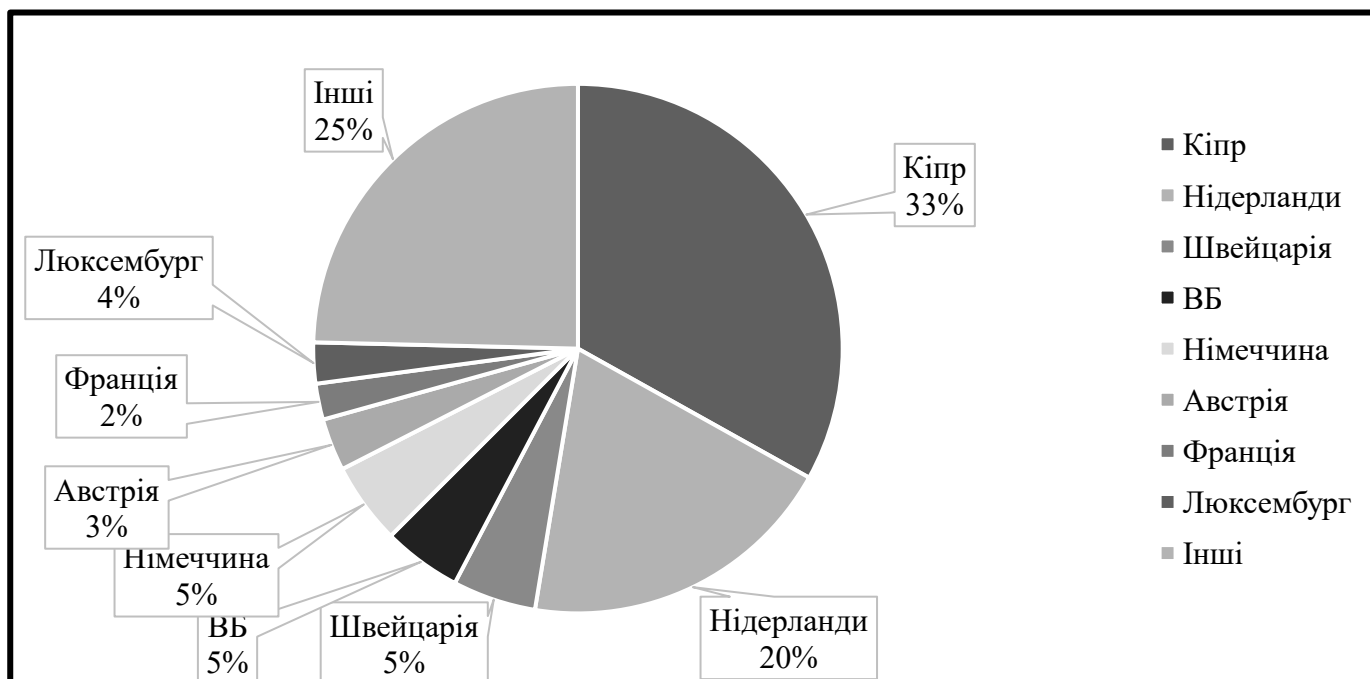

Рис. 2.5. Обсяги ПІІ в Україну за найбільшими країнами-інвесторами у 2022 році, (у відсотках).

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>

Варто зазначити, що в період пандемії COVID-19 країнами, які інвестували в Україну були:

- Швейцарія – 270 млн. дол. США;
- Гонконг – 114 млн. дол. США;
- Швеція – 135 млн. дол. США;
- Франція – 95 млн. дол. США;
- Австрія – 108 млн. дол. США;
- Люксембург – 57 млн. дол. США;
- Польща – 97 млн. дол. США;
- Велика Британія – 182 млн. дол. США [88].

Ключові інвестиції в Україну здійснюються з офшорних зон, що в умовах війни є не надто ефективним. У 2022-2023рр. існують складнощі у багатьох напрямках інвестицій. Незважаючи на війну, такі країни, як Польща, США, Великобританія, Німеччина та Туреччина є найбільш зацікавлені інвестиційними можливостями в Україні в таких напрямках як інноваційні технології, енергетика, сільське господарство, логістика, фінансовий сектор, корисні копалини та оборонна промисловість. Це показує, що незважаючи на війну, досить багато країн вбачають в Україні досить привабливу країну для інвестицій.

Дієва підтримка іноземних інвесторів з різних країн не виключає необхідності контролю безпеки секторів економіки, які мають критично важливе значення. Найбільші ризики супроводжують російські інвестиції, які в середовищі гібридної війни використовуються задля послаблення економіки України. Частка інвестицій зі сторони країни-агресора у 2014 році становила 3 млрд. дол. США, що являло собою 5,9% всіх інвестицій. Починаючи з 2015 року ПІІ суттєво скоротилися і станом на кінець 2021 року залишки за інструментами ПІІ в Україні склали 1,188 млрд. дол. США. Реальна частка інвестицій може бути набагато більшою, і, за оцінками експертів, вона становить близько 2 млрд. дол. США. Складність оцінки реальної частки капіталу рф в інвестиціях полягає у перетоку ПІІ з офшорних зон, насамперед Кіпру. Деякі компанії, незважаючи на те, що з юридичної сторони зареєстровані в Європі, можуть бути російськими [74].

Диверсифікація джерел через які в країну надходять прямі іноземні інвестиції є надзвичайно важливим аспектом, адже у випадку загострень відносин з країною, яка є ключовим партнером, ризик втрати великої частини інвестицій стрімко зростає. Тобто, якщо одна або декілька країн складають більше 50% всіх прямих іноземних інвестицій, які є у країні, то торговельно-економічні відносини між цими країнами можуть прямо впливати на ситуацію в країні. Саме тому важливо диверсифікувати інвестиційних партнерів.

В Україні, на жаль, низька диверсифікація країн-інвестиційних партнерів. За даними Національного банку України більша половина всіх інвестицій, які надходять в країну станом на 2021 рік є з Нідерландів та Кіпру, слідом за ними йдуть Швейцарія

та Німеччина. Частка інших країн-партнерів не перевищує 5 %. Всі вище названі країни, окрім Німеччини, частково відносяться до офшорних зон, що створює для компаній можливість виведення прибутку в такі зони, тим самим ухиляючись від сплати податків. Потім кошти реінвестуються назад в країну також без сплати податків [88]. Це має назву «Round Tripping», що дослівно перекладається як «туди-назад». За даними НБУ в 2021 році «Round Tripping» операції дорівнював 1,6 млрд. дол. США, що становило приблизно 24% від загального обсягу інвестицій. У 2022 році цей показник дорівнював – 615 млн. дол. США. (табл.2.4) [88].

Таблиця 2.4

Обсяг ПІІ, в яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент (round tripping),
2011-2022 рр.

Рік	ПІІ в Україну (крім реінвестування доходів) млн дол. США		Round-tripping, млн дол. США		Round-tripping, у % до загального обсягу	
	Банки	Інші сектори	Банки	Інші сектори	Банки	Інші сектори
2011	1529	5678	883	2546	58	45
2012	475	7926	71	2837	15	36
2013	469	4030	0	1055	0	26
2014	499	-89	49	-1087	10	-
2015	2384	704	99	-261	4	-
2016	2257	1272	139	-5	6	-
2017	635	1602	54	216	8	13
2018	477	1658	40	379	8	23
2019	173	2594	26	930	15	36
2020	098	550	11	219	-	40
2021	61	2310	50	1573	82	68
2022	-1	231	0	-615	0	-

Примітка. Складено автором за даними Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>.

В умовах війни важливим фактором для інвестування виступають обмеження на валютні операції. НБУ робить кроки в бік валютної лібералізації, проте ще залишаються обмеження на виплату дивідендів, обслуговування боргів, тощо. За таких умов зменшуються можливості для реінвестування та породжуються складнощі для заходу нових інвесторів.

Надзвичайно важливим компонентом, який забезпечує притік інвестицій є ефективне функціонування інститутів, що здійснюють реалізацію принципу верховенства права, а особливо захист прав власності. Якщо аналізувати Індекс захисту прав власності, то у його топ-30 немає жодної країни з низьким рівнем доходів. У 2022 році тільки 23 із 119 країн світу мали дуже надійну систему захисту прав власності згідно даного індексу. В цих країнах живе близько 12% населення землі [107]. Незважаючи на це, вони виробляють більше 53% загального світового ВВП. Україна у даному рейтингу займає 105 місце. Поряд розташувалися такі країни як Гондурас та Замбія (табл. 2.5):

Таблиця 2.5

Індекс захисту прав власності, 2022 р.

Місце в рейтингу	Країна	Значення індексу
1.	Фінляндія	8,17
2.	Сінгапур	7,97
3.	Швейцарія	7,94
10.	Австрія	7,67
13.	США	7,57
17.	Велика Британія	7,3
27.	Чехія	6,4
46.	Італія	5,66
47.	Китай	5,59
53.	Польща	5,41
85.	росія	4,47
104.	Гондурас	3,39
105.	Україна	3,98
129.	Венесуела	1,77

Примітка. Складено автором за даними International Property Rights Index [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.wipo.int/portal/ru/index.html>

Не менш важливою складовою забезпечення притоку інвестицій є свобода перетікання грошей та інших фінансових ресурсів. Чим більше країна дотична до світової фінансової системи, тим більше економічні суб'єкти мають доступу до фінансового капіталу. Індекс фінансової відкритості враховує наявність великої вибірки обмінних курсів, бар'єрів на транзакції та обмежень щодо руху капіталу платіжного балансу тощо. Абсолютно всі розвинені країни, а також декілька країн, що розвиваються, належать до групи з найвищим рівнем фінансової відкритості (2.31 бали) (рис.2.6):

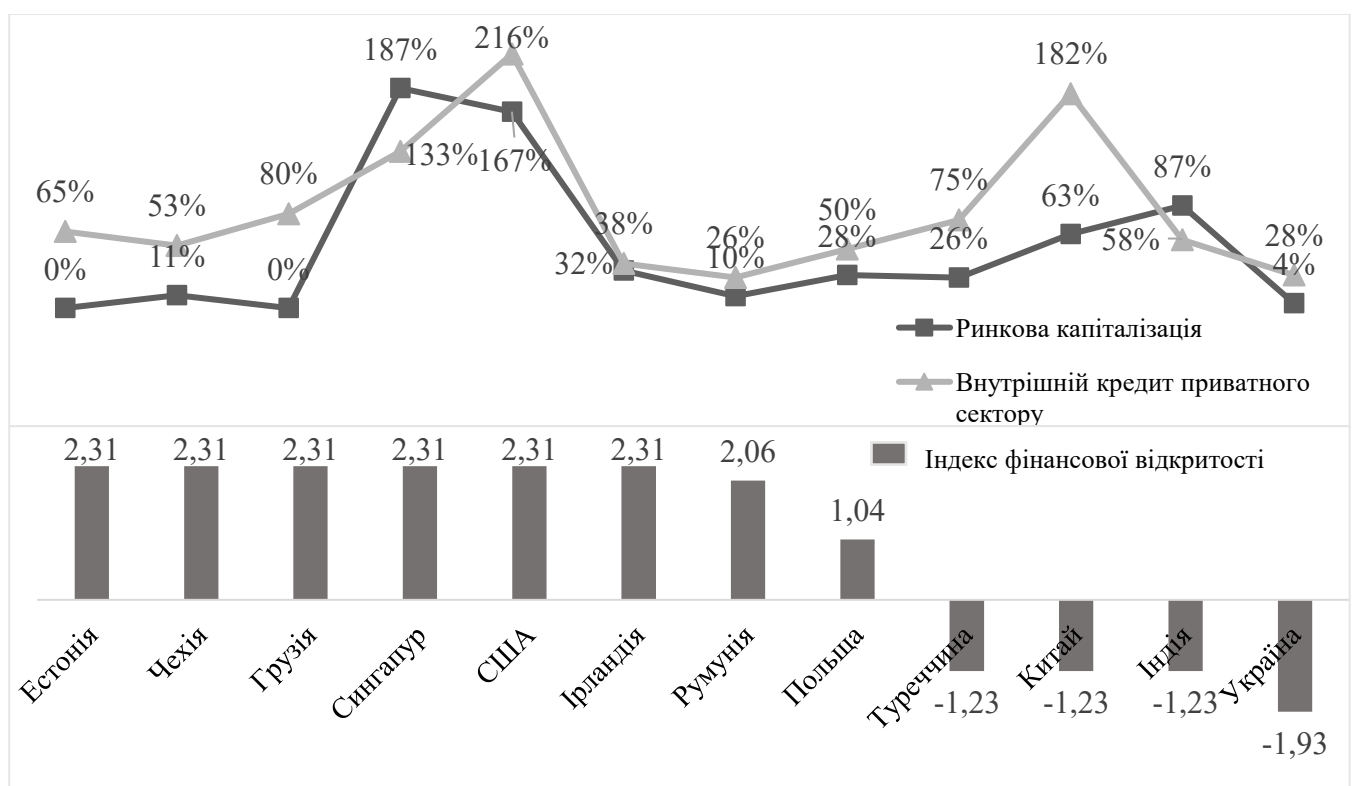

Рис. 2.6. Порівняння України та країн світу за Індексом фінансової відкритості та за іншими параметрами розвитку фінансового сектору у 2022 р., (% ВВП).

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>.

Україна у даному індексі має від'ємний показник і займає одне з останніх місць, на рівні з такими країнами як Сирія та Венесуела. Досвід економічного розвитку України, характер зовнішніх загроз та якість внутрішніх інституцій, у тому числі

фінансових, вимагають системної та глибоко синхронізованої ринкової трансформації, а не режиму «fine tuning» [95].

Підсумовуючи, варто сказати, що обсяги прямих іноземних інвестицій за останній рік суттєво скоротилися як у світі загалом, так і в Україні. На країни, що розвиваються припадає 2/3 усіх потоків ПІІ. За 2022 рік Україні вдалося отримати тільки 17% інвестицій, які були у 2021 році. За даними НБУ майже половину всіх потоків іноземних інвестицій в Україну здійснюється з Кіпру та Нідерландів, що в сумі дорівнюють 2835 млн дол. За оцінками НБУ в 2022 році «Round Tripping». М&А у 2022р. скоротилося у 9 разів. Більшість угод відбувається в сфері ІТ та венчурного інвестування.

2.2. Оцінка впливу російської агресії на бізнес-клімат та інвестиційну привабливість України

Повномасштабне вторгнення стало новим фактором впливу на рівень ділової активності та інвестиційного середовища в Україні. Бізнес-клімат та інвестиційна привабливість є ключовими факторами прискорення руху інвестицій на макrorівні, що активно можна спостерігати в сучасних реаліях. Від початку незалежності і до сьогодні економіка України пройшла складний шлях. Та якщо до 24 лютого 2022 року ключовими проблемами були корупція, складність виходу на закордонні ринки та судова системи, то з початком повномасштабного вторгненнями прийшли глобальніші проблеми: постійна ракетна небезпека, зруйнована інфраструктура, зменшення попиту, відсутність фінансування, складність страхування ризиків [66].

Для швидкого відновлення економіки потрібно вирішувати як старі так і нові проблеми. Розвиток ІТ-стартапів, стимулювання експорту, екологізація виробництва та розширення ланцюгів доданої вартості товарів будуть сприяти економічному розвитку України, що в свою чергу буде збільшувати інвестиційну привабливість країни. Високий рівень цього показника сприяє залученню інвестицій в країну, покращуючи рівень зайнятості населення та позитивно впливаючи на економічне

становище в цілому. Саме тому розвиток інвестиційної привабливості в Україні є чи не найважливішим завданням у теперішній економічній ситуації.

Визначення сутності інвестиційної привабливості базується на її пізнанні як сукупної ознаки, що відображає умови господарської діяльності та фактори впливу на неї. До ключових чинників, які відображають стан інвестиційної діяльності, включають:

- стан розвитку продуктивних сил;
- стан розвитку інвестиційного ринку;
- стан розвитку фінансово-кредитної системи;
- стан розвитку національного законодавства та нормативно-правової бази;
- прозорість;
- умови здійснення іноземними інвесторами інвестиційної діяльності [64].

Загалом, інвестиційну привабливість визначають як взаємозв'язку інвестиційного потенціалу та ризику, що її формують, та інвестиційної активності та клімату, що впливають на неї. Між цими категоріями існує тісний взаємозв'язок, адже коли інвестор обирає об'єкт вкладень, то перш за все його цікавлять такі характеристики як інвестиційний ризик та потенціал.

Науковці поділяють показники, за якими визначається рівень інвестиційної привабливості країни на три групи факторів, які для інвесторів є визначальними:

- фактори прямого впливу на рівень інвестиційного потенціалу (трудові, географічні, споживчі, фінансові, інноваційні та ін.);
- фактори, які визначають рівень некомерційних інвестиційних ризиків (законодавчі, економічні, політичні, соціальні, екологічні та ін.)
- інвестиційна активність (стимулювання прямих та портфельних інвестицій, зосередження на покращенні інвестиційного клімату, інтенсифікація впровадження виробничих потужностей) [64].

У 2014-2015 рр. ажіотажний попит на валюту зумовив скорочення обсягу міжнародних резервів країни на 14,8 млрд. дол. США. Зростання попиту на валюту у 2014-2015 рр.. призвело до девальвації гривні з 7,99 грн/дол. США (01.01.2014 р.) до

16,6 грн/дол. США (01.01.2015 р.) та 25,5 грн/дол. США (01.01.2016 р.). Аналогічна ситуація склалася і після 24 лютого 2022 р. Відбулась девальвація з 27,3 грн/дол. США (01.01.2022р.) до 36,6 грн/дол. США (01.01.2023 р.) [103].

Висока імпортозалежність української економіки та коливання курсу стали ключовими чинниками зростання інфляції як у 2014 р., так і у 2022р. Індекс споживчих цін (ІСЦ) у 2014 р. склав 24,9 %, у 2015 р. рекордні 43,3 %, а у 2022р. річний показник становив 26,6 % (див. Рис. 2.7). За 7 місяців 2023р. ІСЦ склав 4% [88].

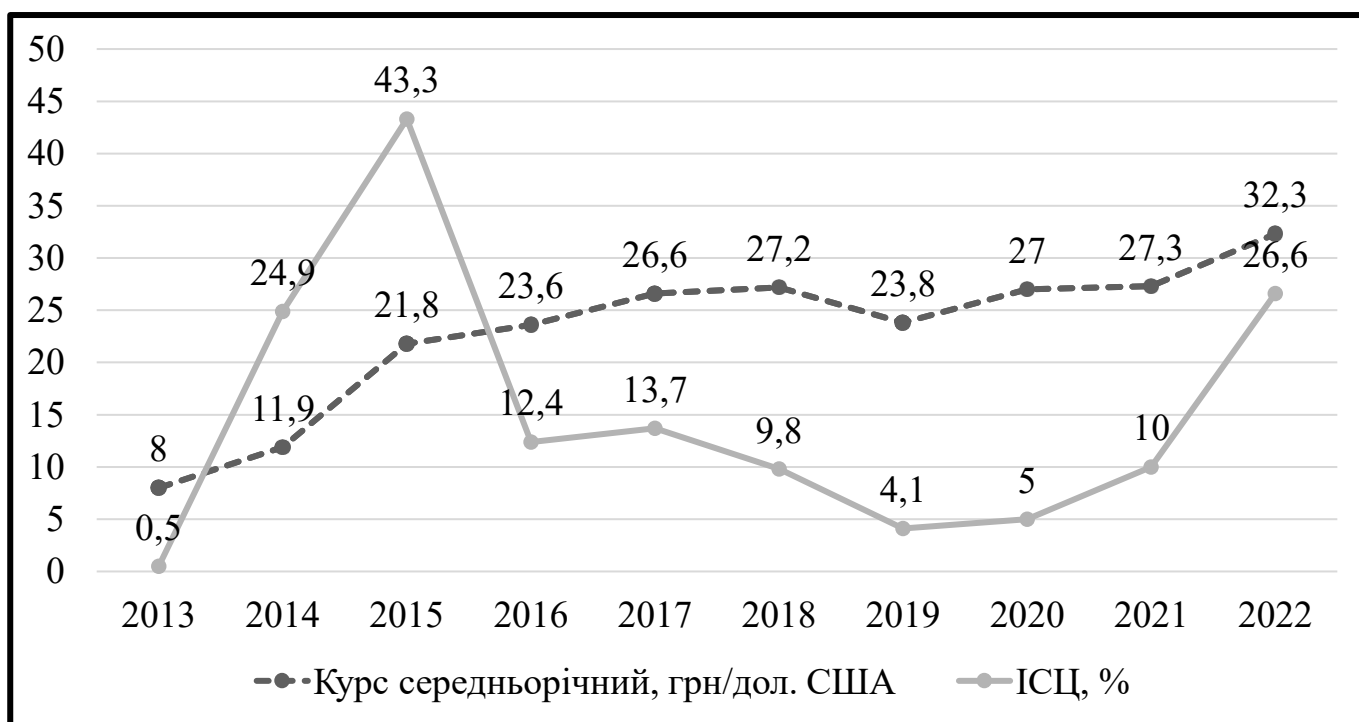

Рис. 2.7. Динаміка середньорічного курсу грн. до дол. США та рівня інфляції (у відстоках).

Примітка. Побудовано автором за даними офіційного сайту Держстату України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Військова агресія та негативний інформаційний фон щодо ще більшої ескалації воєнних ризиків посилюють негативний вплив на інвестиційну привабливість, бізнес клімат та ділові очікування як вітчизняних підприємців, так і іноземних інвесторів. Це суттєво збільшує фінансові ризики, знижує вартості запозичень, а також послаблює кредитні рейтинги України. Такі інформаційні хвилі щодо нарощення

військової агресії напряму впливають на коливання попиту на гривню, зростання купівлі найнеобхідніших товарів та продуктів. Це, у свою чергу, погіршує валютно-курсову динаміку та збільшує інфляційний тиск на вітчизняному ринку.

Російське вторгнення значного погіршило ділові очікування підприємств щодо перспектив розвитку. В період I кв. 2014 р. – I кв. 2015 р. індекс ділових очікувань (ІДО), який розраховується Національним банком України (НБУ), погіршився до 83,5%. Впродовж 2016-2021рр. даний показник суттєво виріс, проте через повномасштабне вторгнення досяг свого найнижчого рівня – 72,6%. Перші два квартали 2023 року показали позитивну динаміку та ІДО практично повернувся до позначки 2021 року, що свідчить про хороші ділові очікування підприємств у наступні 12 місяців (рис.2.8) [88]:

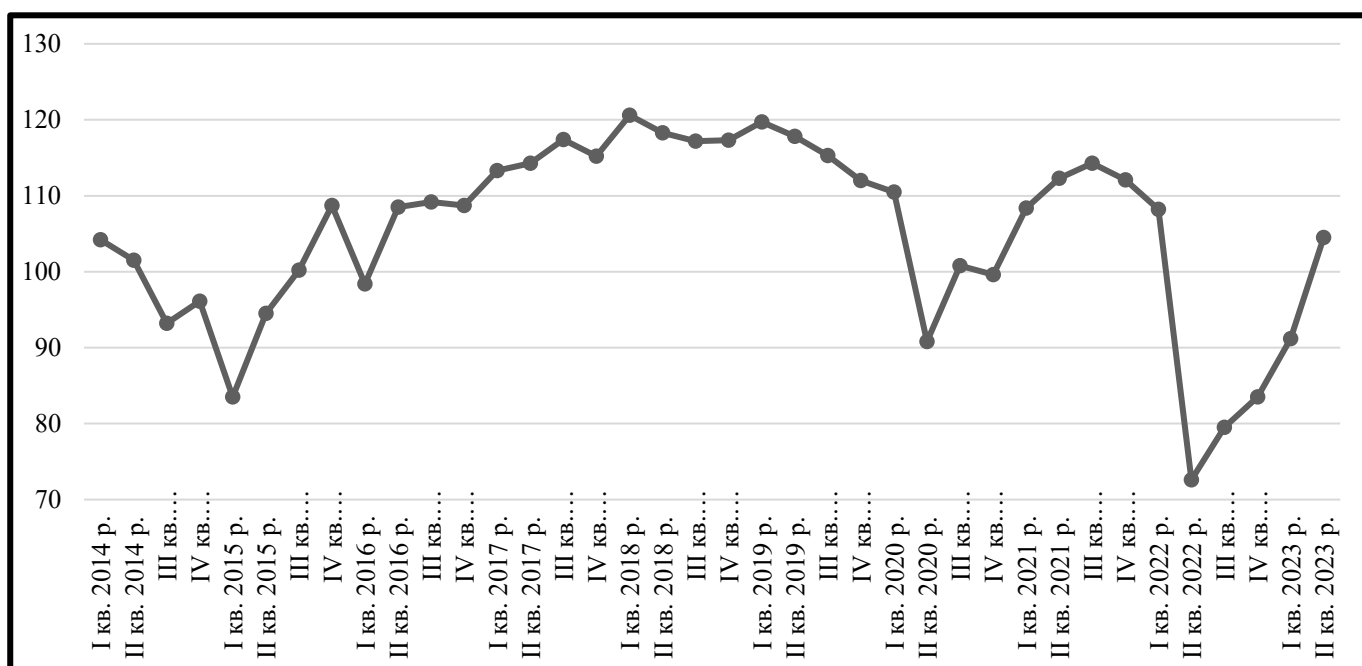

Рис.2.8. Індекс ділових очікувань в Україні в 2014 – першій половині 2023 рр.,
(у відсотках).

Примітка. Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>

Збільшення геополітичних загроз призводить до спаду конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світовому ринку капіталів. В сучасних умовах не тільки ускладнюється приплив іноземних інвестицій, а й поглиблюється мотивація до відпливу коштів та капіталів з української економіки. У період 2014-2015рр. НБУ запровадив спочатку часткову, а згодом повну заборону репатріації дивідендів нерезидентами. Після того, як заборона а вивід дивідендів була спочатку частково, а у 2019 році повністю скасована, цей процес значно активізувався. У період 2016-2017 рр. з України було репатрійовано дивідендів та суму 2,5 млрд. дол. США, у 2018-2021 рр. – 13,5 млрд. дол. США (див. Табл.2.6). За умов зростаючої невизначеності спричиненої повномасштабним вторгненням, та обмеженнями на валютному ринку, НБУ з 24 лютого 2022р. не публікує прогнози щодо виводу дивідендів нерезидентами, задля уникнення формування некоректних очікувань. Відомо, що за період січня-лютого 2022 р. було репатрійовано дивідендів загальним обсягом 461 млн. дол. США [88].

Таблиця 2.6

Репатріація нерезидентами дивідендів з України, 2016-2022рр., (млрд дол США).

Рік	Дивіденди, млрд. дол. США
2016	0,780
2017	1,881
2018	3,3
2019	3,5
2020	3,7
2021	10
2022	Немає даних

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>.

З початку XXI століття при макроекономічному аналізі інвестиційної привабливості почали активно враховувати такий фактор як позиції країни в міжнародних рейтингах. Всі рейтинги, за якими можна оцінювати інвестиційну привабливість та бізнес клімат в країні поділяють на ті, які складають науково-

дослідні організації та ті, які складають міжнародні організації соціального та економічного розвитку (Додаток Б). Сьогодні в світі налічується більше 16 рейтингів за різними аспектами яких можна визначити інвестиційну привабливість країни, проте найбільший вплив на даний показник України мають наступні рейтинги:

- Індекс економічної свободи, який складають газета «The Wall Street Journal» та Фонд «The Heritage Foundation»;
- Рейтинг конкурентоспроможності, розроблений Інститутом розвитку менеджменту;
- Global Competitiveness Index Всесвітнього економічного форуму у Давосі;
- Індекс інвестиційної привабливості, який складає Європейська бізнес-асоціація;
- Кредитні рейтинги, розроблені Standard & Poor`s, Moody`s, Fitch Rating;
- International Business Compass Гамбурзького інституту світової економіки;
- Best Countries for Business від журналу «Forbes» [67].

Index of Economic Freedom – це щорічний показник, який розраховується газетою Wall Street Journal і фондом «Heritage Foundation» по більшості країн світу. Даний рейтинг складається з 1995 року і налічує 184 країни. Станом на 2023 рік за Index of Economic Freedom у світі існує тільки 5 економічно вільних країн [69].

Він базується на 12 компонентах (фінансова, інвестиційна, монетарна, торговельна свободи, податковий тягар, право власності, доброчесність уряду, ефективність судочинства, державні витрати, фіскальний стан та свободи бізнесу та праці), кожна з яких оцінюється за шкалою від 0 до 100 балів. Кожна компонента має однакову вагу, тому підсумковий рейтинг – це середнє арифметичне всіх показників.

Розробники даного індексу визначають економічну свободу як «відсутність урядового втручання або перешкоджання виробництву, розподілу і споживання товарів і послуг, за винятком необхідної громадянам захисту і підтримки свободи як такої» [69].

Україна була об'єктом аналізу даним рейтингом з початку його створення. Найкращим став результат 2021 року – 56,2 бали (див. Рис. 2.9). У 2023 році рейтинг не розраховувався для 8 країн з різних причин. Україна увійшла до числа цих країн через війну, яка спричинила неможливість точного розрахунку деяких з компонентів індексу.

Загалом, якщо аналізувати всі складові індексу окремо, то в Україні у 2022 році були високі показники з таких категорій як податковий тягар (89,1), фіскальний стан (73,6), монетарна свобода (71,2) та свобода торгівлі (78,6). Найнижчими були показники чесності уряду, судової ефективності, свободи інвестицій та фінансової свободи (Додаток В) [69].

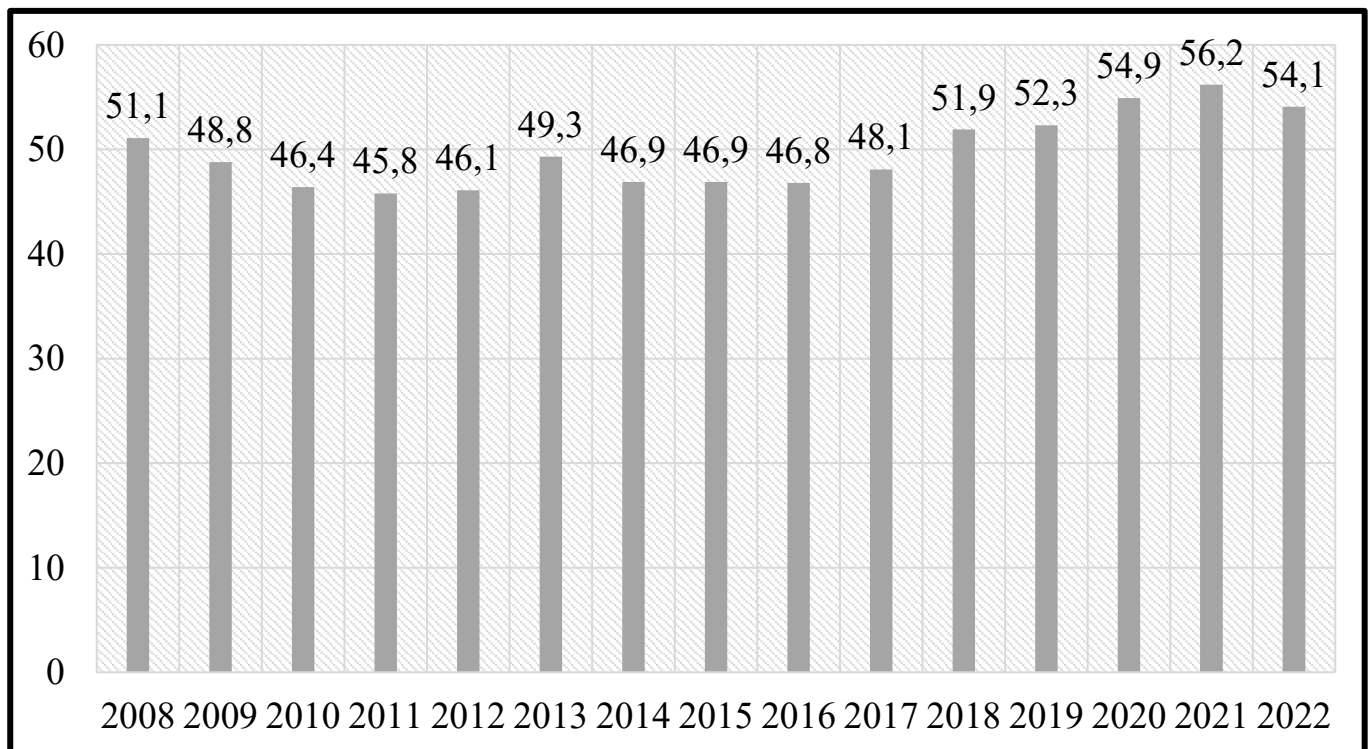

Рис. 2.9. Динаміка зміни індексу економічної свободи України, 2008-2022 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Американського дослідного центру «Фонд спадщини» (The Heritage Foundation)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/>.

Індекс інвестиційної привабливості, який формує Європейська бізнес-асоціація, розраховується шляхом знаходження середнього арифметичного оцінок 5 факторів інвестиційного клімату. Найвищим є показник 5. Україні у цьому рейтингу

ще ніколи не вдалося отримати такі оцінки як 4 або 5. Починаючи з 2012 року найкращим показником для України був 3,07 з 5 у 2018 році (див. Рис. 2.10). У 2022 році відсоток генеральних директорів (СЕО), які вважають бізнес клімат в нашій країні вкрай несприятливим виріс з 5% до 53%. Тільки 9% оцінюють поточний інвестиційний клімат як нейтральний, а 4% вважають його сприятливим. Фахівці ЕВА стверджують, що на несприятливий інвестиційний клімат в Україні в першу чергу вплинуло повномасштабне вторгнення, іншими факторами називають корупцію та слабку судову система [81].

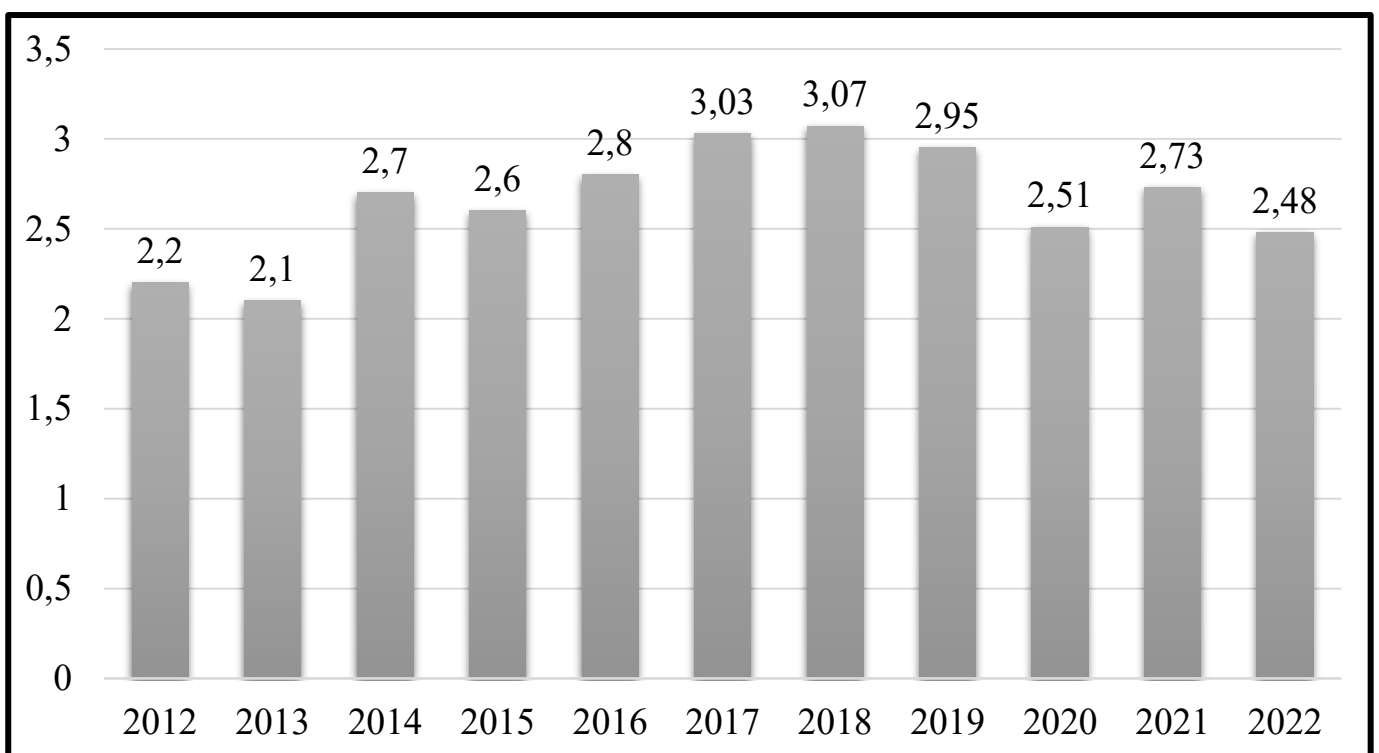

Рис. 2.10. Динаміка зміни індексу інвестиційної привабливості України, 2012-2022 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Європейської бізнес-асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eba.com.ua>.

У 2022 році динаміка індексу інвестиційного клімату, який також складає Європейська бізнес-асоціація, погіршився. Тільки 17% СЕО вважають, що бізнес клімат не погіршився, тоді як 79% відчувають зміни. Експерти прогнозують, що до кінця 2023 року він повинен покращитися, проте не сильно [81].

За відсутності сприятливого інвестиційного клімату частка інвесторів, які бажають вкласти гроші поступово зменшується. За даними ЕВА з 24 лютого 2022 року тільки 12% інвесторів вбачають вигідним інвестувати кошти в Україну. На жаль, станом на початок 2023 року, ця цифра не змінилася. Більшість провідних компаній світу досі не готові інвестувати в Україну. Проте, якщо брати до уваги ті підприємства, яка вже це зробили, то тут статистика набагато краща. Серед 102 опитаних компаній, 93% сказали, що продовжать працювати в Україні у 2023 році. Також більше половини з цих компаній (53%) оголосили про нові інвестиційні проекти в Україні в період війни, що є надзвичайно важливим в сучасних реаліях [81].

Рейтинг конкурентоспроможності, який розраховує IMD був вперше опублікований у 1989 році. Він надає порівняльний аналіз, статистичні дані та дані опитувань на основі масштабних досліджень. Також за даним індексом країни ранжуються відповідно до того, як вони керують своїми можливостями для досягнення довгострокових цілей. Аналітики IMD стверджують, що конкурентоспроможність не потрібно зводити лише до ВВП і продуктивності праці, оскільки підприємства також мають справлятися з політичними, соціальними та культурними аспектами. Тож, уряди мають створювати середовище, яке характеризується ефективними інфраструктурою, установами та політикою. Рейтинг світової конкурентоспроможності базується на 335 критеріях конкурентоспроможності [71].

Аналіз України у 2022 році у даному рейтингу не проводився через неможливість повного вивчення всіх складових індексу. У 2021 році ми піднялися на одну сходинку в порівнянні з 2020 роком і зайняли 54 місце із 64 країн. Це хороший результат, якщо брати до уваги, що у 2015 році ми були 61 із 63 (див. Табл. 2.7) [71].

Не менш важливим для оцінки інвестиційної привабливості України є кредитний рейтинг, який являє собою умовний вираз кредитоспроможності об'єкта рейтингування.

Місце України в рейтингу конкурентоспроможності, 2012-2021рр.

Рік	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Місце в рейтингу	56 із 59	49 із 60	49 із 60	60 із 61	60 із 63	60 із 63	59 із 63	54 із 63	55 із 63	54 із 63

Примітка. Складено автором за даними «Інституту розвитку менеджменту (IMD)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imd.org/>

Саме наявність кредитного рейтингу виступає показником відкритого фінансового ринку і дуже часто використовується на макрорівні при проведенні переговорів з іноземними інвесторами. Україна співпрацює з трьома найбільш відомими рейтинговими агентствами світу (Moody's, Standard&Poor's та Fitch Ratings) та з японським агентством «Rating and Investment Information». Показники у рейтингах позначаються буквами від А (найкраще значення) до D (дефолт) (Додаток Г) [91].

Негативна динаміка кредитних рейтингів України стала показником зростання ризиків країни. У 2014 році Standard & Poor's, Moody's та Fitch Ratings через початок війни на сході понизили кредитні рейтинги України до клас дефолту з малою вірогідністю зростання, що передбачало продовження негативної динаміки на наступні 12 місяців. Позитивні оцінки відновилися тільки вкінці 2015р.

З початком повномасштабного вторгнення кредитні рейтинги України різко погіршилися. Якщо в 2016-2021 всі прогнози на наступні періоди були позитивні та стабільні, то у 2022 та 2023 роках вони переважно негативні. Сьогодні Україна за всіма рейтингами знаходиться у класі «С», який є класом істотного ризику [87].

Міжнародне рейтингове агентство Standard & Poor's знизило кредитні рейтинги України з «ССС+» у 2022 році до «ССС» з негативними прогнозами, що свідчить про можливе зниження рейтингу в наступні 12 місяців (див. Табл. 2.8).

Рейтинг України згідно кредитних рейтингових агентств, 2012-2022 рр.

Рік	Standard & Poor`s (S&P)	Moody`s	Fitch Rating
	Довгостроковий рейтинг за зобов'язаннями	Суверенний рейтинг країни	Довгостроковий рейтинг дефолту емітента (РЕД)
2012	B (негативний)	B3 (негативний)	B (негативний)
2013	B- (негативний)	Сaa1 (негативний)	B- (негативний)
2014	ССС- (стабільний)	Сaa2 (негативний)	B- (негативний)
2015	B- (стабільний)	Сaa3 (стабільний)	ССС (рейтинг не присвоєний)
2016	B- (стабільний)	Сaa3 (стабільний)	B- (стабільний)
2017	B- (стабільний)	Сaa2 (позитивний)	B- (стабільний)
2018	B- (стабільний)	Сaa1 (стабільний)	B- (стабільний)
2019	B (стабільний)	Сaa1 (позитивний)	B (позитивний)
2020	B (стабільний)	B3 (стабільний)	B (позитивний)
2021	B (позитивний)	B3 (стабільний)	B (позитивний)
2022	ССС+ (стабільний)	Сaa3 (негативний)	ССС- (рейтинг не присвоєний)
2023	ССС (негативний)	Са (негативний)	ССС- (рейтинг не присвоєний)

Примітка. Складено автором за даними Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mof.gov.ua/uk>

Ще у 2021 році Національною економічною стратегією України 2030 одним з ключових завдань було визначено залучення ПІІ шляхом формування конкурентного бізнес клімату та створення привабливого інвестиційного середовища. Починаючи з 2025 року Україна повинна була вийти на рівень 15 млрд. дол. США прямих іноземних інвестицій на рік [87]. Варто зазначити, що навіть в такій складній ситуації, яка склалася, наявності великої кількості негативних факторів, які зменшують інвестиційну привабливість, потрібно продовжувати слідувати виконанню цілей даної стратегії, адже в Україні є чимало чинників, які позитивно впливають на її бізнес клімат, зокрема статус кандидата в Європейський Союз (див. Рис.2.11).

Рис. 2.11. Фактори впливу на інвестиційну привабливість України.

Примітка. Побудовано автором самостійно.

Загалом, бізнес-клімат та інвестиційна привабливість є надзвичайно важливими факторами у забезпеченні руху іноземних інвестицій. Україна пройшла дуже довгий шлях у формуванні своєї інвестиційної привабливості, проте повномасштабне вторгнення суттєво змінило позиції України.

Для визначення інвестиційної привабливості та бізнес клімату країни фахівці використовують міжнародні рейтинги та індекси, ключовими з яких є індекс економічної свободи, рейтинг конкурентоспроможності, індекс інвестиційної привабливості та кредитні рейтинги. У 2022 - 2023 роках деякі видання у своїх рейтингах не проводили аналіз України через неможливість повного збору даних, які потрібні. У інших рейтингах Україна значно послабила свої позиції, так зокрема у кредитних рейтингах Moody's, Standard&Poor's та Fitch Ratings знаходиться у класі істотного ризику, що негативно впливає на її інвестиційну привабливість. Крім цього, якщо не враховувати війну, то іншими факторами, які заважають Україні рухатися далі є корупція, слабка судова система та висока податкова ставка. До позитивних

аспектів відносять статус кандидата в ЄС, транспортний безвіз та скасування квот та мит на український експорт.

2.3. Аналіз змін у структурі іноземних інвестицій за галузями та їхній вплив на економіку України

Іноземні інвестиції відіграють важливу роль у соціально–економічному розвитку будь-якої країни світу, а в умовах воєнного стану вони набувають ще більшого значення і стають пріоритетним завданням задля стабілізації функціонування держави. В такий період особливо важливим є залучення інвестицій в галузі, які в першу чергу цього потребують, не забуваючи про світові тенденції.

У 2022 році вартість оголошених нових інвестиційних проєктів у світі зросла на 64 % до 1,2 трлн. дол. США – другого найвищого рівня з 2008 року (табл.2.9). У країнах, що розвиваються, вона подвоїлася до 573 млрд. дол. США (кількість проєктів зросла на 37%) і зросла на 37% у розвинених країнах (кількість проєктів зросла на 4 %) [72].

Таблиця 2.9

Анонсовані «greenfield» проєкти за секторами, 2021-2022рр., (млрд. дол. США).

Сектор	Млрд. дол. США		Кількість проєктів	
	2021	2022	2021	2022
Первинний сектор	13	97	103	118
Виробничий сектор	320	437	5934	5970
Сектор послуг	406	679	9281	11510
Всього	739	1213	15318	17596

Примітка. Складено автором за даними «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/unctad/>.

Галузевий розподіл нових мегапроєктів, анонсованих у 2022 році, показує ключові тенденції транскордонних інвестицій. З 10 найбільших проєктів 3 були у сфері напівпровідників у відповідь на глобальний дефіцит і тенденції

реструктуризації ланцюга поставок, а 5 були у сфері відновлюваних джерел енергії (Додаток Г).

Також до глобальних інвестиційних тенденцій та наслідків енергетичної кризи стало восьмикратне збільшення вартості нових проєктів у видобувних галузях. Кількість проєктів зросла на 15%. До найбільших належать інвестиції Exxon Mobil (Сполучені Штати) у розмірі 10 млрд. дол. США в четвертий нафтовидобувний проєкт біля узбережжя Гайани, розширення нафтовидобувної діяльності Національної нафтової компанії Еміратів (Об'єднані Арабські Емірати) у Туркменістані на 7,5 млрд. дол. США та плани Saudi Aram інвестувати в проєкт вартістю 7 млрд. дол. США з виробництва нафтохімії з сирової нафти на своєму нафтопереробному комплексі в портовому місті Ульсан в Республіці Корея [70].

Транскордонні M&A продажі досягли 707 млрд. дол. США у 2022 році – на 4 % менше. У виробництві транскордонні злиття та поглинання впали на 42 % до 142 млрд. дол. США, тоді як угоди, спрямовані на послуги, дещо зменшилися, на 5%, до 442 млрд. дол. США. У первинному секторі вартість злиттів і поглинань зросла більш ніж у чотири рази до 122 млрд. дол. США, порушивши десятирічну тенденцію до зниження (табл. 2.10) [72]:

Таблиця 2.10

Угоди M&A за секторами, 2021-2022рр., (млрд. дол. США).

Сектор	Млрд. дол. США		Кількість проєктів	
	2021	2022	2021	2022
Первинний сектор	27	122	8571	7763
Виробничий сектор	246	142	1608	1406
Сектор послуг	465	442	6340	5968
Всього	737	707	8571	7763

Примітка. Складено автором за даними «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/unctad/>

Після зростання вартості у 2021 році продажі M&A у фармацевтиці впали на 51% до 36 млрд. дол. США, а кількість угод впала на 22% до 169 (Додаток Д). Найбільша угода року була зареєстрована у фармацевтичній галузі: 11 млрд. дол.

США. придбання компанії Vifor Pharma (Швейцарія) компанією CSL Behring (Австралія) і придбання бізнесу біосимілярів компанії Viatris (США) компанією Biocron Biologics (Індія) за 3,3 млрд. дол [74].

В Україні у 2022 р. серед видів економічної діяльності, які змогли залучити інвестиції перше місце займає фінансова та страхова діяльність (табл. 2.11):

Таблиця 2.11

Прямі іноземні інвестиції в Україну за видами економічної діяльності, (млн. дол. США).

Вид економічної діяльності	2019	2020	2021	2022
Промисловість	2480,2	-851,1	4039,5	-1655,4
Сільське, рибне та лісове господарство	38	224,6	1127,8	378,3
Ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів; Оптова та роздрібна торгівля	862,9	-48,4	656,7	680,1
Фінансова та страхова діяльність	1172,0	226	644,6	1078,9
Операції з нерухомим майном	494,1	-157,5	347,3	-281,8
Транспорт, поштова та кур'єрська діяльність, складське господарство	345,6	26,9	165,9	159,6
Діяльність у сфері допоміжного та адміністративного обслуговування	51,9	174,7	78,9	-117,1
Будівництво	125,2	-984,9	74,1	-166,0
Тимчасове розміщування та організація харчування	48,7	-46,9	38,3	-40,6
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	36,7	7,8	29,6	-22,6
Мистецтво, спорт, розваги й відпочинок	-30,1	-3,3	8,9	10,6
Освіта	-3,6	-0,4	1,1	-
Інші послуги	-	-	0,6	24,9
Соціальне страхування	-	-	-1,0	-
Інформація та телекомунікації	-67,6	373,8	-2,1	570,5
Професійна, наукова та технічна діяльність	468,3	79,2	-37,8	-57,2

Примітка. Складено автором за даними Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>.

Слідом за фінансовою та страховою діяльністю по залученню інвестицій йде ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів; оптова та роздрібна торгівля (680,1

млн. дол. США), а трійку лідерів замикає ІТ з показником 570,5млн. дол. США. Найменше інвестицій було спрямовано у такі види діяльності як мистецтво, спорт, розваги та відпочинок. Загалом туди було вкладено 10 млн. дол. США. Найгірша ситуація спостерігалась у таких галузях соціальне страхування, професійна, наукова та технічна діяльність, а також тимчасове розміщування й організація харчування. У даних категоріях спостерігався відтік інвестицій [88]. У відсотковому співвідношенні у 2022р. фінансова та страхова діяльність займає 37,2%, сільське, лісове та рибне господарство – 13 %, оптова та роздрібна торгівля – 23,4%, а ІТ– 19,6% (рис.2.12).

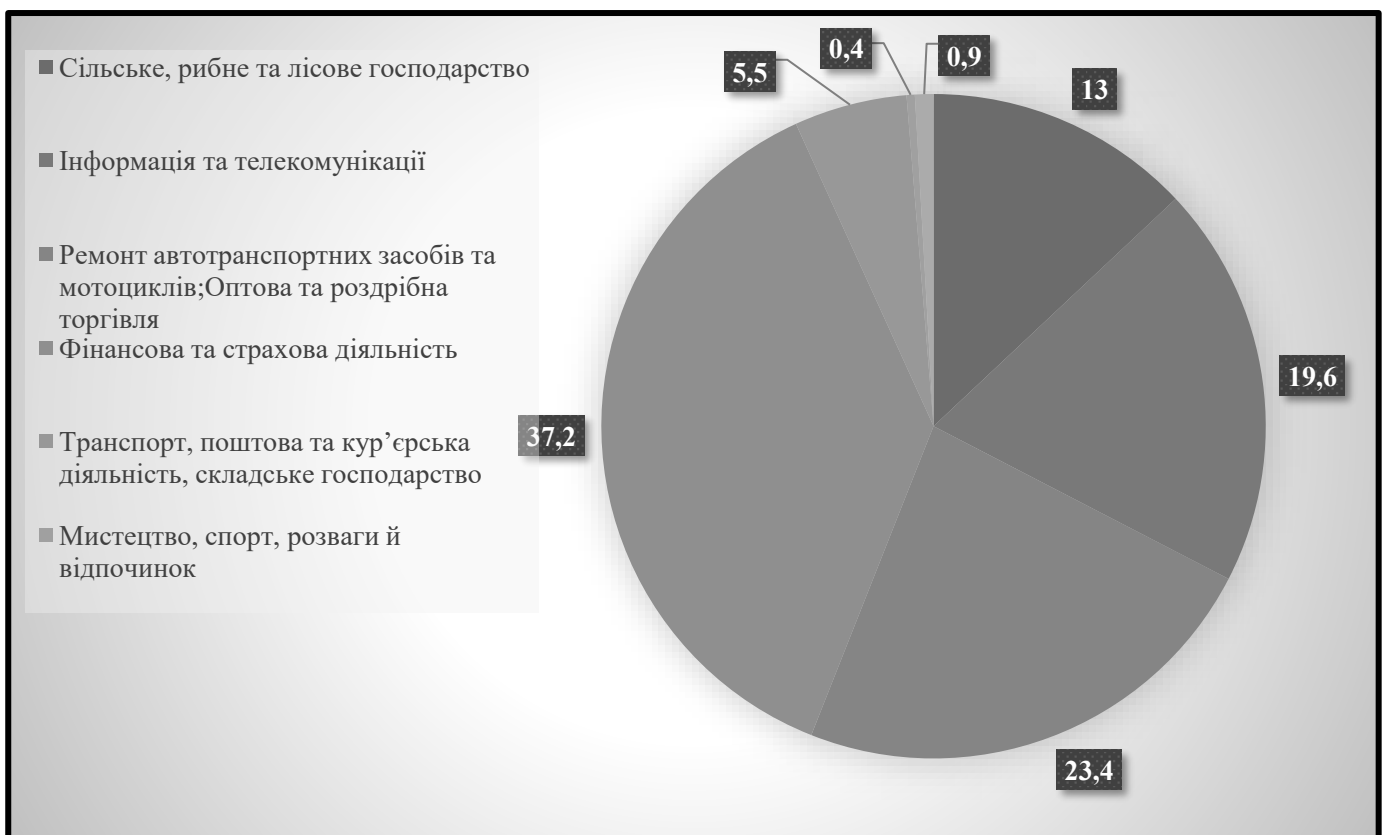

Рис.2.12. Прямі іноземні інвестиції в Україну за видами економічної діяльності, (у відсотках).

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mof.gov.ua/uk>

Якщо порівнювати показники України з глобальними потоками інвестицій у сектори, то можна зрозуміти, що на 2021 рік, тенденції значно відрізняються. Якщо

більшість світових інвестицій спрямовуються у сферу послуг, то в Україні лідирує промисловість.

До початку повномасштабного вторгнення розвитку економіки України найбільше сприяла промисловість (добувна галузь, металургія, енергетика, машинобудування та ін.). Підприємства саме цих сфер з 24 лютого 2022 р. зазнали чималих втрат, деякі були повністю зруйновані, а інші продовжували працювати в умовах постійних обстрілів та відключень світла. Саме ці компанії незважаючи на складні обставини інвестують у розвиток своїх потужностей і залишаються одними з основних інвесторів в українську економіку.

Якщо взяти до уваги металургію, то там головним іноземним інвестором вважається ArcelorMittal. Незважаючи на надзвичайно складні умови роботи компанія подовжує активно вкладати в свої потужності. У 2022 році вони інвестували близько 120 млн. дол. США, а у 2023 планує інвестувати ще 130 млн. дол. США (табл. 2.12) [87]:

Таблиця 2.12

Іноземні компанії, які планують інвестувати в українську промисловість у 2023 р.,
(млн. дол. США).

Галузь	Компанія (країна)	Млн. дол. США
Гірничо-металургійний комплекс (ГМК)	ArcelorMittal (Люксембург)	130
	Onur Group (Туреччина)	50
Енергетика	Scatec (Норвегія)	2000
	Onur Group (Туреччина)	150
Хімічна промисловість	Bayer (Німеччина)	100
	Henkel (Німеччина)	60
Галузь будівельних матеріалів	Kingspan Group (Ірландія)	280
	Fixit (Німеччина)	12
Харчова промисловість	Nestlé (Швейцарія)	6
	Carlsberg (Данія)	1500
	Philip Morris (США)	30

Примітка. Складено автором за даними Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <https://www.mof.gov.ua/uk>.

Як можна бачити з таблиці 2.12, навіть попри війну Україна продовжує залучати іноземних інвесторів з різних країн у різних галузях промисловості. Ці інвестиції зовсім різні: від вкладень у нарощення виробничих потужностей до будівництва нових заводів та розробки родовищ.

Що стосується агросектору, то основною умовою інвестицій там є страхування воєнних ризиків, що в сучасних реаліях є практично неможливим. Перші гарантії страхування воєнних ризиків були надані лише у червні 2023р. від Багатостороннього агентства з гарантій інвестицій (MIGA) для німецького банківського холдингу ProCredit. Страхувальником виступив Трастовий фонд підтримки реконструкції та економіки України (SURE). В агросектор таке страхування ще не залучалося. Зупинення «Зернової угоди тільки погіршує ситуацію», хоча в кінці 2022р. Експерти вважали, що цей рік буде вдалим для інвестування в агросектор [92].

Сьогодні провідні економіки світу орієнтуються на високотехнологічне виробництво, яке напряду залежить від наукової сфери, яка стимулює інноваційні розробки та наукові дослідження. Саме це і є шляхом розвитку технології Індустрії 4.0. Якщо у світі, як вже зазначалося, «greenfield» проекти в сфері інформації та телекомунікації входять в топ-10, і становили 106 млрд. дол. США у 2021 р., а у 2022 р. зросли на 20%, то в Україні саме з цими галузями спостерігається одна з найкритичніших ситуацій [92].

Так, до 2021р. в Україні сфери інформації й телекомунікацій та професійна, наукова та технічна діяльність мають тенденцію до зниження, адже станом на 2021 рік мають від'ємний потік інвестицій. Тільки з 2022 році спостерігається приріст інвестицій в ІТ. (див. Рис.2.13).

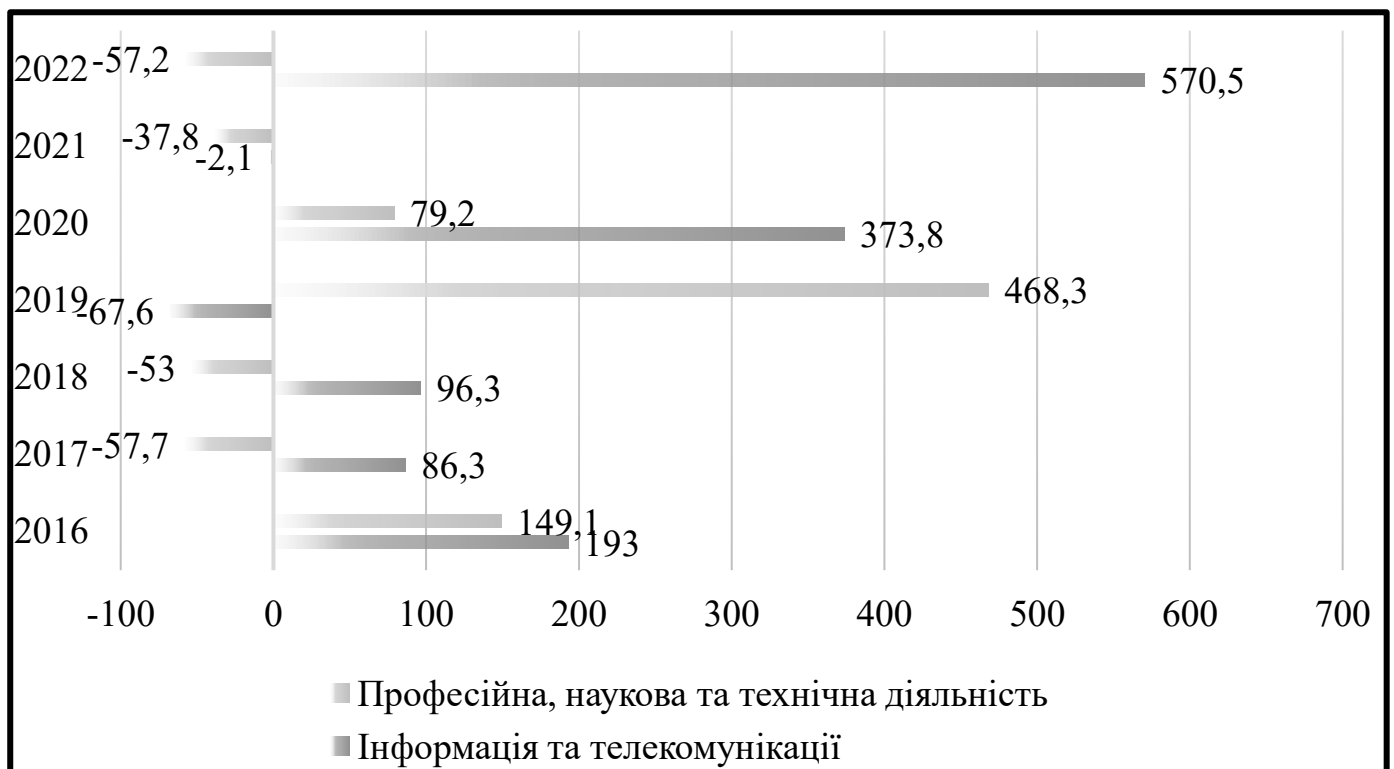

Рис. 2.13. Потоки прямих іноземних інвестицій в наукову діяльність та ІТ-сферу, 2016-2022рр. (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>

Незважаючи на повномасштабне вторгнення, інвестування в ІТ та стартапи не зупинилося, адже більшість фахівців змогли релокуватися в більш безпечні регіони. Даний сектор економіки не вимагає постійно знаходитися на одному місці (як машинобудування чи харчова промисловість), тому інвестори продовжують вкладати кошти в наші компанії, а венчурні фонди допомагають збирати кошти на фінансування різноманітних українських стартапів.

Інвестування в ІТ-сектор є надзвичайно важливим, адже незважаючи на початок гострої фази війни, у першому кварталі 2022 р. інформаційні технології сформували до держави більше 2 млрд. дол. США експортних надходжень. Це на 25% більше, ніж за аналогічний період 2021 року, а фактичний обсяг експорту даного сектору збільшився майже на 30 % [111].

Інвестиції в ІТ-сектор відновилися у квітні 2022р., а вже у травні цього ж року досягли обсягів 2021 року. Незважаючи на війну, такі ІТ-проекти як GiLab, Grammarly

та People.ai стали дуже успішними і змогли залучити іноземне інвестування у 2022 році.

В даній індустрії вагоме місце займають умови інвестування. Найважливішим є етап проекту, адже стартапи це дуже ризиковано, особливо в умовах війни, і тільки 20-30% зможуть принести інвестору бажаний прибуток [111]. Якщо проект тільки на стадії бізнес-ідеї (Pre-Seed), то інвестор може отримати близько 25% прибутку, тоді як на етапі мінімально життєздатного продукту (Seed), коли ризики зменшуються, ця цифра буде дорівнювати 10%. Перед інвесторами виникає складне рішення: або інвестувати на початковій стадії і приймати високу вірогідність, що проект не буде реалізованим (що в умовах воєнних ризиків посилюється), або ж вкласти гроші, коли проект активно розвивається і отримати менший прибуток.

Важливе місце у інвестуванні у IT-стартапи мав Український фонд стартапів (USF). Проте він у середині 2022 року призупинив фінансування нових проектів через те, що багато засновників стартапів пішли захищати нашу країну як у складі ЗСУ, так і у IT-армії України, яка особливо у 2023 році активно працює [93].

Важливою складовою ефективності залучення ПІ є відповідність сфер інвестування до пріоритетів національної стратегії розвитку. Саме це слугує показником «якості» інвестицій та проявом ефективної державної у сфері залучення інвестицій. Якщо аналізувати показники 2019 та 2021 рр., то можна спостерігати деякі зміни, які спричинила пандемія COVID-19.

Серед найпривабливіших сфер інвестування у 2021 році можна виділити переробну промисловість, яка за кількістю інвестицій зросла майже вдвічі, добувна промисловість, сільське господарство (інвестиції в дану галузь зросли в 30 раз), фінансова діяльність та торгівля. (див. Рис.2.14) [88].

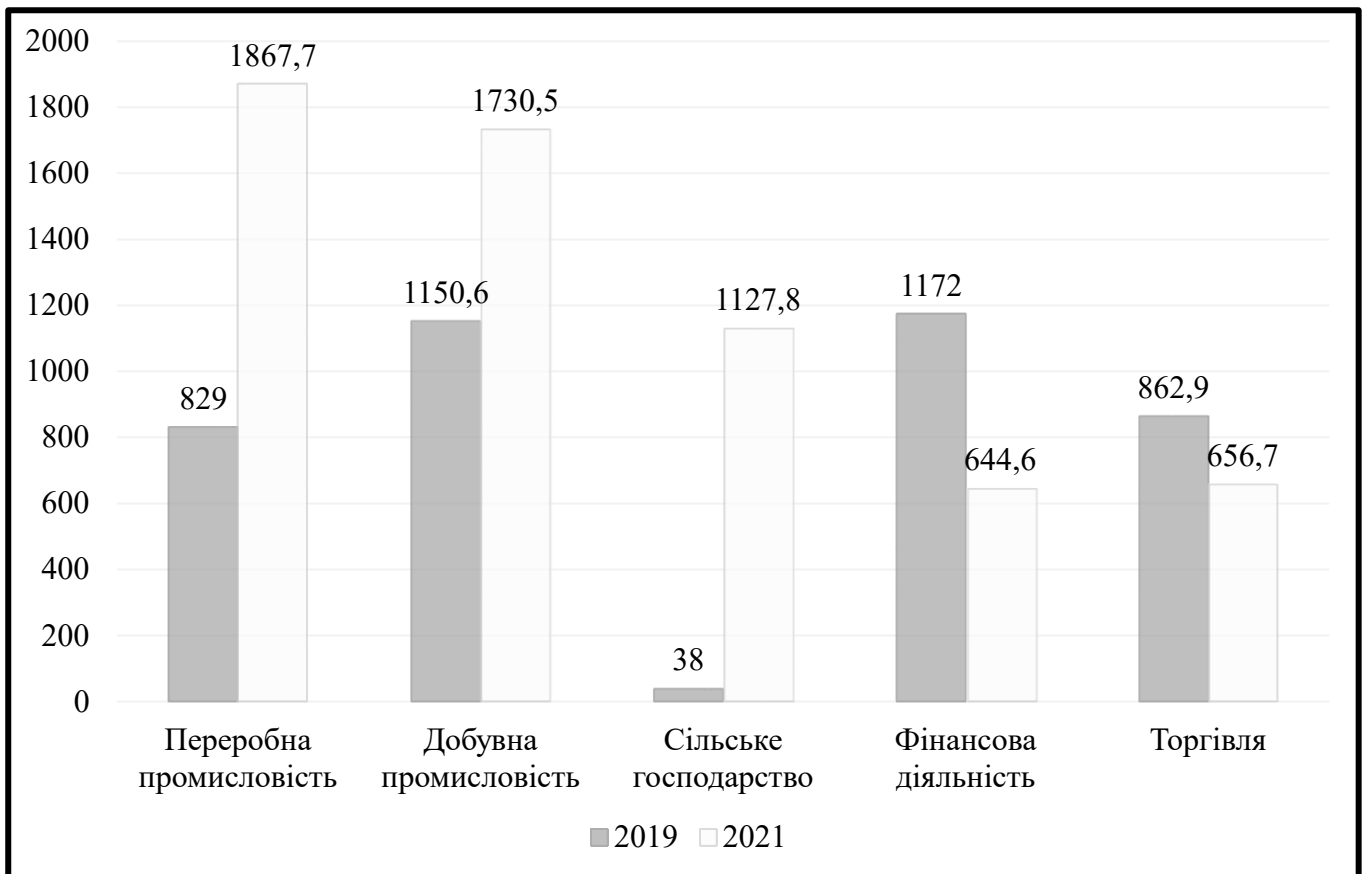

Рис.2.14. Інвестиційно найпривабливіші сфери економічної діяльності, 2019 та 2021 рр., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>

Для України руйнування це нагода почати все з «нуля», враховуючи минулий досвід. Йдеться не тільки про політику чи зміну влади – це стосується і інвестицій. Ще рано говорити про вибір інвесторів, адже інвестиції потрібні, без перебільшення, чи не у всі галузі, проте важливо розуміти, які саме галузі найбільше їх потребують і відповідно до цього визначати найпривабливіші сфери економічної діяльності. Станом на 2023 рік Україна визначила для себе 10 галузей, які мають найбільший інвестиційний потенціал. Ключовими з них стали логістика та інфраструктура, оборонно-промисловий комплекс та агропромисловість (див. Табл.2.13).

Галузі, що мають найбільший інвестиційний потенціал, 2023р., (млрд. дол. США).

Галузь	Інвестиційний потенціал, млрд. дол. США	Переваги інвестування в галузь
Оборонно-промисловий комплекс	43	Українська армія є однією з найбоездатніших у Європі. Вона потребуватиме ще більшого оснащення навіть після завершення війни. Розвиток оборонно-промислового комплексу та Military-tech посилюватимуть експортний потенціал України
Металургія та металообробка	26	Україна зазнала сильних пошкоджень інфраструктури цієї галузі. Проте вона має великий досвід у високотехнічних металургійних процесах, а також на багатьох заводах відбулось впровадження «зеленої металургії»
Енергетика	177	Україна пережила блек-аут кінця 2022- початку 2023 рр., і показала свою здатність генерувати десятки, а можливо, й сотні гігават потужностей, а також впроваджує «зелену енергетику».
Природні ресурси	5,6	Наша країна має величезні поклади вугілля, природного газу, нафти, марганцю та залізної руди.
Агро-промисловий комплекс	34	Незважаючи на заміновані поля, український агропромисловий комплекс продовжує працювати. Україна прагне стати «продовольчим кошиком світу», збільшивши потужності та розвивати сектори у який висока додана вартість.
Інноваційні технології	11	Україна входить в топ-5 країн світу за обсягами фінансових операцій з телефону. Крім цього, велика кількість населення користується документами в телефоні.
Фармацевтика	19	Українські компанії, які виробляють фармацевтичну продукцію відповідають міжнародним стандартам. Дана галузь в Україні є одним із лідерів за інвестиціями.

Примітка. Складено автором за даними Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/>

Не менш вагомим є дослідження структури та загального обсягу капітальних інвестицій, які являють собою вкладення коштів в виготовлення або придбання для особистого користування активів: матеріальних та нематеріальних. До перших належить інвестиції в існуючі будівлі, землю, машини, транспорт, обладнання та ін. До других відносять інвестиції у створення або придбання баз даних, програмного забезпечення, прав користування майном або ресурсами, прав на знаки для різних категорій товарів та послуг, авторські, суміжні права та ін.

Загалом у 2022 році в Україні було реалізовано капітальних інвестицій на суму 409,7 млрд. грн., що на 267,2 млрд. грн. менше, ніж у 2021 р. Найбільше збитків зазнала діяльність у сферах архітектури та інжинірингу, права та бухгалтерського обліку, технічні випробування та дослідження, де зафіксовано падіння капітальних інвестицій більше ніж на 80 % (табл.2.14). Якщо аналізувати капітальні інвестиції за регіонами, то у 2022 році найбільші суми зафіксовано у Дніпропетровській (40,5 млрд. грн.), Київській (31,2 млрд. грн.) та Львівській (26,2 млрд. грн.) областях [78].

Таблиця. 2. 14

Структура капітальних інвестицій в Україні за видами економічної діяльності,
(млрд. грн.).

Вид економічної діяльності	2019	2020	2021	2022
Промисловість	254,2	180,5	242,9	126,1
Сільське, рибне та лісове господарство	59,1	50,7	70,0	51,4
Транспорт, поштова та кур'єрська діяльність, складське господарство	43,8	34,9	44,0	49,5
Ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів; Оптова та роздрібна торгівля	44,2	41,7	58,8	36,7
Соціальне страхування	54,3	62,3	74,0	36,5
Будівництво	62,3	40,0	55,8	32,6
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9,5	14,8	21,8	17,4
Інформація та телекомунікації	21,1	22,4	23,9	16,9
Операції з нерухомим майном	28,1	19,9	30,7	14,3
Фінансова та страхова діяльність	11,3	12,0	10,1	8,9
Діяльність у сфері допоміжного та адміністративного обслуговування	11,7	8,6	13,2	6,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	12,0	12,0	17,1	6,0
Мистецтво, спорт, розваги й відпочинок	4,2	2,8	4,4	2,2
Тимчасове розміщування та організація харчування	2,8	2,0	2,7	2,2
Освіта	4,8	3,7	3,9	2,0
Інші послуги	0,7	0,5	0,9	0,3

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Однією з великих компаній, яка у 2023р. та на початку 2023р. інвестувала у капітальні інвестиції є Ferrexpo. Вона входить до 100 найбільших компаній України та зареєстрована в Швейцарії. Ferrexpo вважається одним із найбільших інвесторів в економіку України. У 2022 році тільки капітальні інвестиції в українські активи склали 161 млн. дол. США. У довгостроковій перспективі, Ferrexpo бере на себе зобов'язання підтримувати економічний розвиток України, саме тому інвестиції в розвиток у цій компанії в середньому становлять 63% [83].

За перше півріччя 2023р. обсяг капітальних інвестицій компанії становив 58 млн. дол. США. Такий самий показник був і в другому півріччі 2022р. (59 млн. дол. США). Проте це все ще низькі показники, адже до початку повномасштабного вторгнення вони знизились на 59% [83].

За 2 квартали 2023 року Ferrexpo залучила на модернізацію та підтримання капітальних інвестицій 27 млн. дол. США. Також, незважаючи на війну в країні, вони виділили 31 млн. дол. США на розширення компанії, що слугує інвестицією в майбутнє зростання [83].

Задля повного розуміння стану залучення іноземних інвестицій варто проаналізувати їх динаміку і в розрізі регіонів України. У 2021 році приблизно 40% всіх прямих іноземних інвестицій надійшло до Києва і залишок інвестицій там майже в тричі перевищував залишок у Дніпропетровській області, яка має сумарно 15% інвестицій. Слідом за цими областями йдуть Полтавська – 6%, Донецька – 5%, Київська – 4% і Львівська – 4% (див. Табл.2.15.) [88].

Якщо аналізувати тільки ті інвестиції, які були залучені у 2022 році, то в м. Київ сума вкладень склала – 1 254,5 млн. дол. США. Ключовими галузями економіки в які відбувся приплив інвестицій є фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном та оптова та роздрібна торгівля [88].

Прямі іноземні інвестиції в Україну (залишки за регіонами), 2021-2022рр.,
(млн. дол. США).

№	Регіон	2021	2022
1.	м. Київ	25664,2	19322,5
2.	Дніпропетровська область	9979,6	7655,4
3.	Донецька область	3250,1	-
4.	Київська область	2727,2	2282,6
5.	Львівська область	2524,1	2194,5
6.	Запорізька область	2455,9	1688,5
7.	Полтавська область	2314,3	1480,5
8.	Одеська область	1573,0	1276,3
9.	Харківська область	1428,2	953,8
10.	Івано-Франківська область	1418,7	1321,3
11.	Миколаївська область	1097,4	828,2
12.	Хмельницька область	1017,0	1000,6
13.	Вінницька область	874,8	925,3
14.	Луганська область	855,5	-
15.	Житомирська область	808,0	682,7
16.	Закарпатська область	754,4	589,9
17.	Чернігівська область	671,7	649,2
18.	Сумська область	627,2	518,1
19.	Херсонська область	585,6	-
20.	Рівненська область	529,7	421,8
21.	Черкаська область	492,8	464,4
22.	Волинська область	445,2	367,7
23.	Тернопільська область	350,3	404,3
24.	Кіровоградська область	237,5	212,2
25.	Чернівецька область	70,1	66,4

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>.

Ще одним з лідерів по надходженню ПІІ став Придніпровський район (Дніпропетровська та Запорізька області). У 2021р. тут було залучено інвестицій на суму 2163,5 млн. дол. США, що є більшим за показник 2019 року у 4 рази. Найбільше інвестицій тут були вкладені у промисловість [88].

У Північно-Східному районі (Харківська, Сумська та Полтавська області) сума ПІІ склала 924,1 млн. дол. США, причому найбільша частка належить

інвестиціям у Полтавську область (720 млн. дол. США). Столичний район у 2021 роках показав також хороший результат, залучивши у 2021 році 8,67% усіх інвестицій, які надійшли в країну. Провідними галузями для вкладень є будівництво та промисловість [88].

Причорноморський район (Херсонська, Миколаївська та Одеська області) у 2021р. залучив інвестицій на суму 1545,4 млн. дол. США. Основними секторами економіки в залученні вкладень є оптова та роздрібна торгівля, фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном. Інвестиції у Карпатський район у 2021 році становили 7,02% від усіх ПІІ в Україну, з яких ключова частка належить Івано-Франківській області (4,58%) [88]. Тут основними галузями для інвестицій є матеріаломісткі та енергоємні галузі: машинобудування, гірничо-хімічна, лісохімічна та деревообробна, фармацевтична. Найменш привабливими для інвесторів є:

- Подільський район (4,64%);
- Центральний район (4,48%);
- Донецький район (4,12%);
- Північно-Західний район (2,51%) [88].

Після аналізу розподілу інвестицій стає очевидною їх регіональна нерівномірність. Деякі області практично не отримують інвестиції. Аналітики стверджують, що повномасштабне вторгнення ще більше розширить цю диспропорцію, адже інвестори намагаються інвестувати якомога далі від лінії фронту у найбільш «безпечні» області.

Загалом, у світі кількість інвестиційних проєктів зростає, що у виробничому секторі, що у сфері послуг. Найбільше інвестицій спрямовуються в сферу енергетики, електроніки та ІТ, в то час як в Україні рівень інвестицій останнього у 2021 році від'ємний. Тут у відсотковому співвідношенні промисловість займає близько 58%. У 2022 році деякі світові компанії з США, Німеччини, Туреччини та інших країн все ж інвестували в різні сфери української промисловості: від ГМК до харчової промисловості. У 2023 році виділяють 10 галузей, які є інвестиційно привабливими в країні: оборонно-промисловий комплекс, металургія, енергетик, ІТ та інші. Більшість

капітальних інвестицій у 2022 році здійснюється у матеріальні активи, а рівень залучення до них іноземних інвесторів становить всього лише 0,3%. Також існує велика регіональна диспропорція залучення інвестицій, яка в умовах війни тільки зростає.

Висновки до розділу 2

Обсяги прямих іноземних інвестицій за останній рік суттєво скоротилися як у світі загалом, так і в Україні. На країни, що розвиваються припадає 2/3 усіх потоків ПІІ. За 2022 рік Україні вдалося отримати тільки 17% інвестицій, які були у 2021 році. За даними НБУ майже половину всіх потоків іноземних інвестицій в Україну здійснюється з Кіпру та Нідерландів, що в сумі дорівнюють 2835 млн дол. За оцінками НБУ в 2022 році «Round Tripping». М&А у 2022р. скоротилося у 9 разів. Більшість угод відбувається в сфері ІТ та венчурного інвестування. Бізнес-клімат та інвестиційна привабливість є надзвичайно важливими факторами у забезпеченні руху іноземних інвестицій. Україна пройшла дуже довгий шлях у формуванні своєї інвестиційної привабливості, проте повномасштабне вторгнення суттєво змінило позиції України.

Бізнес-клімат та інвестиційна привабливість є надзвичайно важливими факторами у забезпеченні руху іноземних інвестицій. Україна пройшла дуже довгий шлях у формуванні своєї інвестиційної привабливості, проте повномасштабне вторгнення суттєво змінило позиції України.

Для визначення інвестиційної привабливості та бізнес клімату країни фахівці використовують міжнародні рейтинги та індекси, ключовими з яких є індекс економічної свободи, рейтинг конкурентоспроможності, індекс інвестиційної привабливості та кредитні рейтинги. У 2022 - 2023 роках деякі видання у своїх рейтингах не проводили аналіз України через неможливість повного збору даних, які потрібні. У інших рейтингах Україна значно послабила свої позиції, так зокрема у кредитних рейтингах Moody's, Standard&Poor's та Fitch Ratings знаходиться у класі істотного ризику, що негативно впливає на її інвестиційну привабливість. Крім цього,

якщо не враховувати війну, то іншими факторами, які заважають Україні рухатися далі є корупція, слабка судова система та висока податкова ставка. До позитивних аспектів відносять статус кандидата в ЄС, транспортний безвіз та скасування квот та мит на український експорт.

У світі кількість інвестиційних проєктів зростає, що у виробничому секторі, що у сфері послуг. Найбільше інвестицій спрямовуються в сферу енергетики, електроніки та ІТ, в то час як в Україні рівень інвестицій останнього у 2021 році від'ємний. Тут у відсотковому співвідношенні промисловість займає близько 58%. У 2022 році деякі світові компанії з США, Німеччини, Туреччини та інших країн все ж інвестували в різні сфери української промисловості: від ГМК до харчової промисловості. У 2023 році виділяють 10 галузей, які є інвестиційно привабливими в країні: оборонно-промисловий комплекс, металургія, енергетик, ІТ та інші. Більшість капітальних інвестицій у 2022 році здійснюється у матеріальні активи, а рівень залучення до них іноземних інвесторів становить всього лише 0,3%. Також існує велика регіональна диспропорція залучення інвестицій, яка в умовах війни тільки зростає.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНУ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану Україна постійно потребує значного залучення фінансових ресурсів, що є неможливим без інвесторів. Проте сьогодні існує цілий ряд проблем, який перешкоджає надходженню інвестицій в економіку України. Відповідальність за вирішення цих питань несе держава, вона повинна постійно розроблювати механізми для ліквідації наявних проблем та створення умов для залучення інвестицій в майбутньому. Усі проблеми, які на даному етапі перешкоджають залученню іноземних інвестицій, можна поділити на 5 великих груп:

- макроекономічні проблеми;
- інституційні проблеми;
- інфраструктурні проблеми;
- соціально-економічні проблеми;
- політичні проблеми.

До ключових макроекономічних проблем можна віднести стрімке падіння ВВП (з 199770 млн. дол. США у 2021р. до 160500 млн. дол. США до у 2022р.), високий рівень інфляції (26,6% у 2022р.) та збільшення розміру зовнішнього боргу (див. Рис. 3.1). Тільки за перші шість місяців 2023 року загальна сума валового зовнішнього боргу України збільшилася на 12.6% з 131998,0 млн. дол. США (31.12.2022р.) до 148 578,0 млн. дол. США (30.06.2023р.) [78].

Рис.3.1. Проблеми залучення інвестицій в економіку України в умовах війни.

Примітка. Побудовано автором самостійно.

З початком повномасштабного вторгнення, проблема залучення ПІІ в Україну стає все гострішою, адже на відбудову зруйнованих територій потрібні великі гроші, які можна залучити шляхом інвестування.

Уряд України спільно з Світовим банком та Європейською Комісією, створив 2 звіти «Швидка оцінка шкоди та потреб в Україні» (Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment – RDNA). Перший звіт включав шкоду, завдану російською агресією в період лютого-червня 2022 року, а другий – шкоду періоду лютого 2022р. – лютого 2023р. Одне з ключових завдань звіту – це аналіз оцінки масштабу економічних і соціальних потреб України [112].

Сукупні економічні, соціальні та інші збитки України за рік повномасштабної війни становлять майже 290 млрд. дол. США (див.Табл.3.1).

Загальні збитки України від військової агресії за галузями,
лютий 2022р. – лютий 2023р.

Сектор	Збиток, млрд. дол. США
Житловий фонд	17,2
Освіта і наука	0,8
Здоров'я	16,5
Соціальний захист і життєзабезпечення	4,2
Культура і туризм	15,2
Енергетика та добувна промисловість	27,2
Транспорт	31,6
Телекомунікації та цифрові технології	1,6
Водопостачання та водовідведення	7,5
Комунальне господарство	3,0
Сільське господарство	31,5
Торгівля і промисловість	85,8
Іригація та управління водними ресурсами	0,3
Фінанси та банківська справа	6,8
Навколишнє середовище, природокористування та лісове господарство	0,5
Реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист	0,5
Врядування та державне управління	1,4
Управління вибухонебезпечними речовинами	37,6
Всього	289,1

Примітка. Складено автором за даними Ukraine: Rapid Damage and Needs Assessment 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/202303/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

Збитки переважають у сфері торгівлі та промисловості (30% від загального обсягу втрат), управління вибухонебезпечними речовинами (охоплює наземні міни та боєприпаси, що не вибухнули, 13 %), транспорт (11 %), сільське господарство (11 %) та енергетика (9 %) [72].

Слід зазначити, що збитки в одному секторі перетікають і перетинаються зі збитками в інших секторах. Наприклад, скорочення сільськогосподарського виробництва впливає на транспортні потреби, а втрата електроенергії впливає на комерцію та промисловість у регіонах, які не постраждали від війни.

Задоволення потреб України вимагає фінансування у дуже великих масштабах, але організована послідовна реакція може допомогти забезпечити задоволення негайних потреб, а також закласти основу для відновлення. З цією метою RDNA2 оцінює невідкладні пріоритети впровадження на 2023 рік, беручи до уваги стратегічні пріоритети уряду та існуючий потенціал фінансування та впровадження [112].

Маючи великі потреби в усіх секторах економіки та членів суспільства, Уряд України робить важкий вибір щодо визначення пріоритетів витрат для захисту життя та добробуту та підтримки економіки. У цьому контексті головним пріоритетом є забезпечення спроможності уряду фінансувати свої основні функції та надавати критично важливі послуги своїм громадянам, включаючи повне задоволення потреб соціального захисту, визначених у RDNA2. Крім цього, увага зосереджена на п'яти ключових інвестиційних пріоритетах:

- енергетична інфраструктура;
- гуманітарне розмінування;
- житло, включаючи легкий та капітальний ремонт;
- критична та соціальна інфраструктура та надання базових послуг уразливим верствам населення;
- розвиток приватного сектору [112].

Очікується, що більшість пріоритетів на 2023 рік виконуватимуться безпосередньо через державний бюджет, але державні підприємства та приватний сектор також здійснюватимуть значну частку інвестицій. Транспорт, житлове будівництво та енергетика становлять понад 60% пріоритетів на 2023 рік, тоді як

значна підтримка потрібна для сприяння приватним інвестиціям (3,5 млрд. дол. США), енергетика (3,3 млрд. дол. США, у тому числі 2,1 млрд. дол. США капітальних інвестицій) і житлове будівництво (1,9 млрд. дол. США) – разом на ці галузі припадає близько 70% капітальних інвестицій. Інші сфери, які потребують значних пріоритетів після бюджету на 2023 рік, включають: соціальну та адміністративну інфраструктуру, головним чином освіту та охорону здоров'я (1,3 млрд. дол. США); цифрова інфраструктура (0,5 млрд. дол. США); комунальні послуги (0,3 млрд. дол. США); та гуманітарне розмінування (0,4 млрд. дол. США) (див. Рис.3.2) [112]. Важливо підкреслити, що цифри враховують лише сектори, визначені в урядових пріоритетах. Інші сектори також мають потреби, які є критично важливими для якнайшвидшої підтримки, наприклад, утримання та реконструкція іригаційної інфраструктури та захист культурних цінностей і навколишнього середовища.

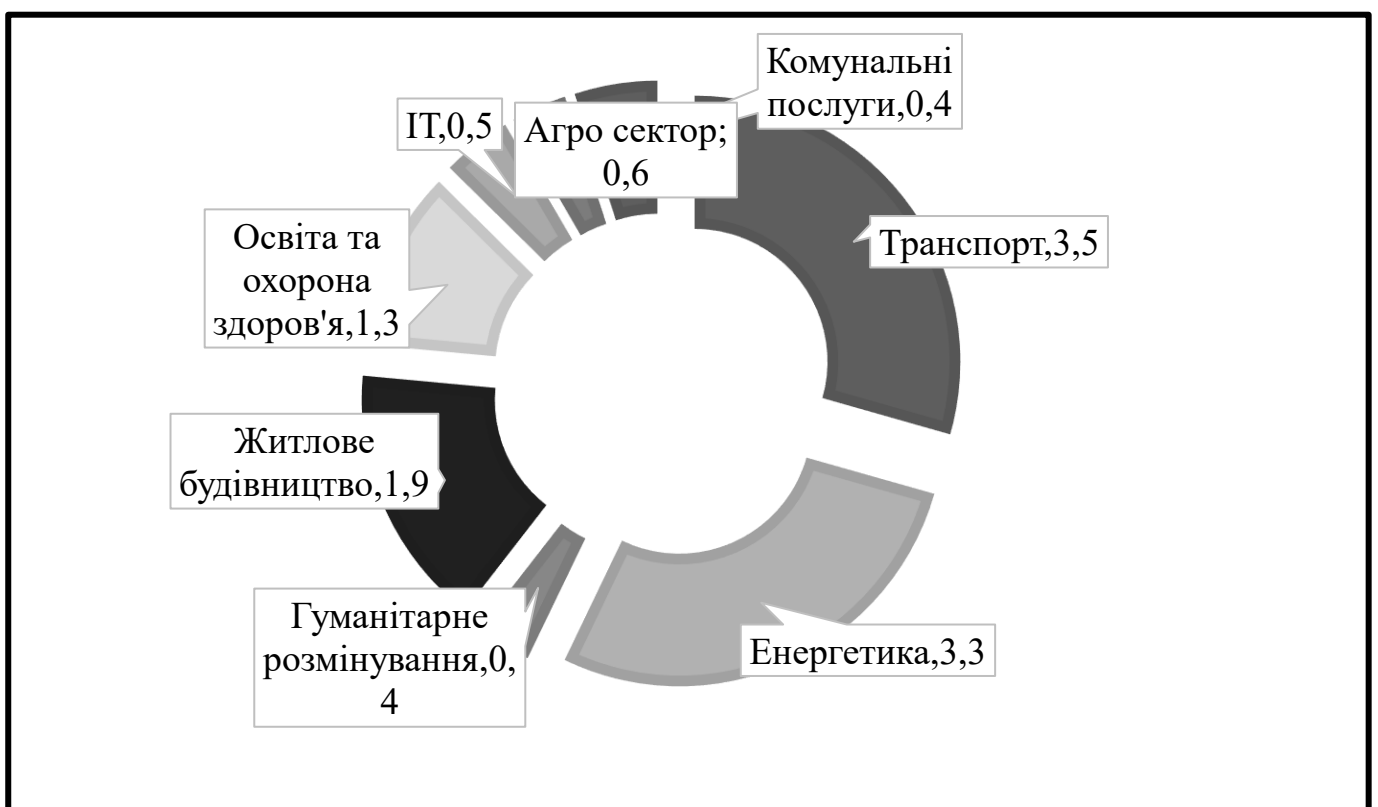

Рис.3.2. Пріоритети інвестицій згідно RDNA2, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Ukraine: Rapid Damage and Needs Assessment 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/202303/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

Головним принципом RDNA є «build back better», тобто «краще, ніж було». Це означає послідовність інвестицій для стійкого, екологічного, сталого та інклюзивного відновлення, в першу чергу зосереджуючись на нагальних та короткострокових потребах, які охоплюють період до 36 місяців.

Звіт RDNA оцінює, що лише у 2023 році для негайної гуманітарної допомоги та початкової реконструкції в Україні потрібно близько 5 млрд. дол. США в інвестиції приватного сектора та державних підприємств. Такий масштаб приватних інвестицій в Україні потребує підтримки та стимулювання приватного сектору за допомогою рішень для зниження ризиків [92].

Так як однією з найбільших перепон для приходу іноземних інвесторів є страхування ризиків, Уряд України, багатосторонні банки розвитку, приватні інвестори та фінансисти звернулися до Багатостороннього агентства з гарантій інвестицій (MIGA) з проханням про взяти участь у зменшенні ризиків для інвестицій приватного сектора, зосередивши особливу увагу на перекритті військових ризиків. MIGA, яке сприяє транскордонним інвестиціям у країнах, що розвиваються, надаючи гарантії (страхування політичних ризиків і покращення кредитів) інвесторам і кредиторам, має хороші пропозиції таких рішень [77].

MIGA запровадила поетапний підхід до підтримки приватного сектора в Україні. У найближчій перспективі під час триваючої війни MIGA:

- надаватиме гарантії фінансування торгівлі та короткострокові позики для імпорту основних товарів, працюючи в партнерстві з Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК) та Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР);
- підтримуватиме ліквідності та обігового капіталу для малих і середніх підприємств у агробізнесі, паливі, харчуванні, охороні здоров'я та логістиці через страхування політичних ризиків (Political Risk Insurance (PRI)) міжнародним банкам з філіями в Україні;
- надаватиме PRI вибірково для проєктів реального сектора [77].

Враховуючи підвищені ризики діяльності в Україні під час війни MIGA використовує Трастовий фонд підтримки реконструкції та економіки України (SURE TF), щоб забезпечити видачу гарантій в Україні. MIGA поєднує донорське

фінансування від SURE TF із ризиками у власних бухгалтерських книгах і залучає державне та приватне перестраховування, де це можливо, для надання гарантій на підтримку України.

Варто зазначити, що SURE TF це не єдиний проєкт Світового Банку, який спрямований на підтримку залучення коштів в Україну. Сьогодні існує ініціатива, яка має назву «The Multi-Donor Resources for Institutions and Infrastructure» (MRII), яка включає в себе 5 самостійних проєктів (рис.3.3) [77]:

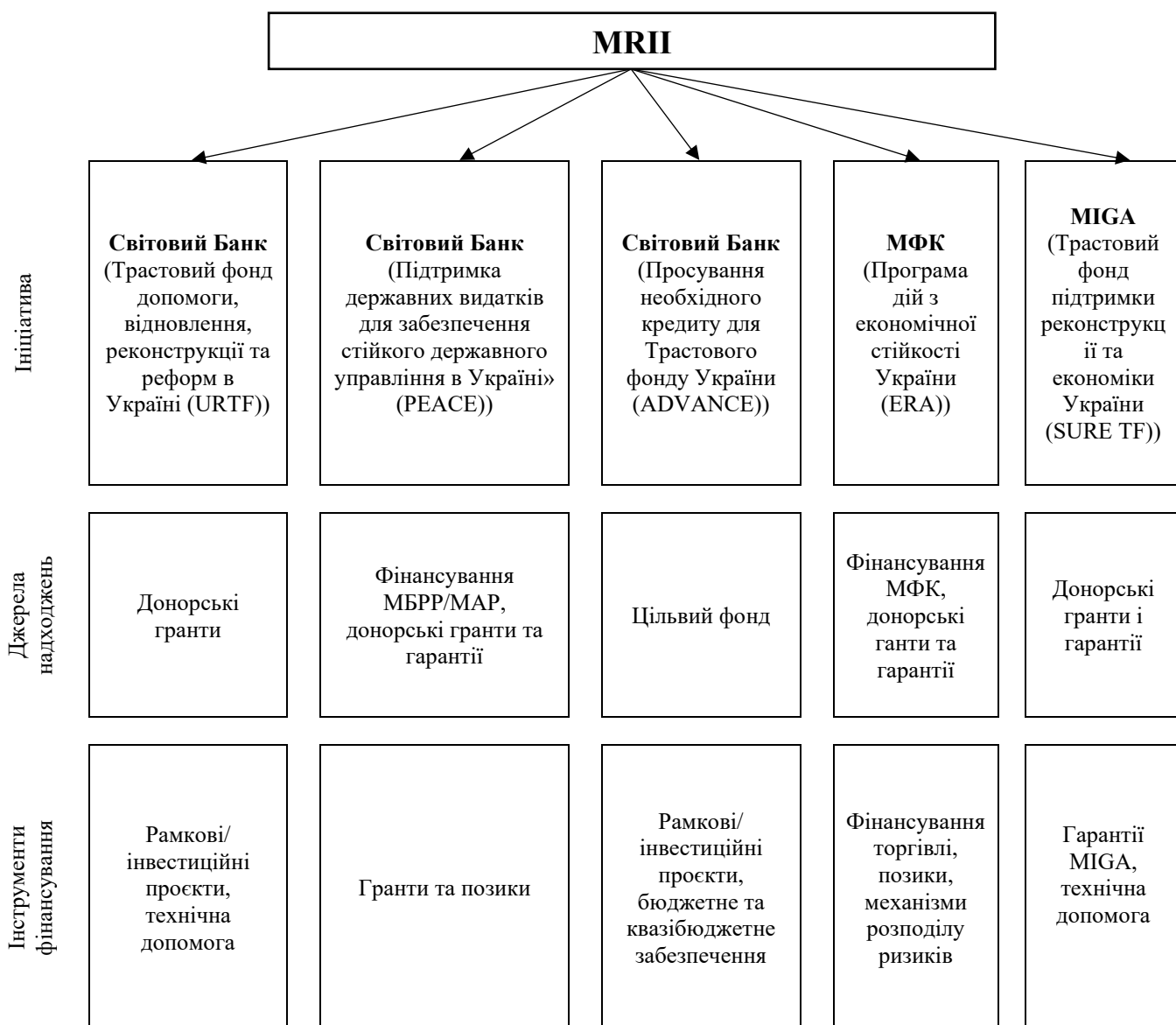

Рис. 3.3. Проєкти в межах ініціативи Світового Банку «MRII».

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.worldbank.org/>

Поєднання державного та приватного потенціалу змінюватиметься та розвиватиметься залежно від інтенсивності конфлікту в Україні та етапу реконструкції. Станом на 1 березня 2023 року потенціал приватного сектору перестраховування практично не існує, і тому зусилля MIGA були спрямовані на залучення державного сектора перестраховування до своїх гарантій.

Страховання воєнних ризиків є основною передумовою для стимулювання потоку прямих іноземних інвестицій та мобілізації всієї фінансової екосистеми, доступної для України.

На двосторонньому рівні уряди кількох країн-партнерів розробили програми для заохочення своїх компаній інвестувати в Україну. Наприклад, експортно-кредитні агентства (ЕКА) країн G7 підтримують експортно-орієнтовані компанії у своїх країнах шляхом зменшення ризиків, пов'язаних з інвестиціями на зовнішніх ринках (зокрема, шляхом надання страхування від ризиків, пов'язаних з військовими конфліктами) [86].

Країнами, які почали страхувати воєнні ризики для компаній, які хочуть інвестувати в Україні стали США, Польща, Німеччина та Великобританія (див. Табл.3.2).

Міністерство економіки України закликає іноземні уряди сприяти створенню ще більшої кількості спеціальних програм страхування воєнних ризиків як для іноземних, так і для вітчизняних підприємців. Відповідні страхові продукти мають бути доступними для ширшого кола заявників через фонди перестраховування з пільговими зобов'язаннями щодо покриття ризиків страхових компаній.

Інвестиційний потенціал України величезний, хоча й тимчасово ослаблений війною. Навіть за таких складних умов можна сказати, що економіка країни продовжує функціонувати, зацікавлені існуючі та нові інвестори в багатьох галузях.

Проекти страхування воєнних ризиків міжнародними фінансовими установами

Країна	Організація	Вид діяльності	Оголошена сума страхування, млн. дол. США
США	Американська корпорація з фінансування міжнародного розвитку	Державна установа, яка надає фінансову та технічну допомогу компаніям, що працюють у країнах з низьким та середнім рівнем доходу. 12 квітня 2023 року корпорація та Агентство США з міжнародного розвитку підписали Меморандум про взаєморозуміння з Урядом України щодо підтримки інвестицій в Україну та сприяння економічному відновленню країни.	250
Велико-британія	Національна експортно-кредитна агенція Сполученого Королівства	Страхування політичних та військових ризиків для британських інвесторів, які розглядають інвестиційні можливості в Україні.	245
Німеччина	Pricewaterhouse Coopers	Міністерство економіки Німеччини забезпечує страхування ризиків для інвесторів через Схему гарантування інвестицій, щоб німецькі компанії могли інвестувати в Україну зараз, замість того, щоб відкладати свої інвестиції до закінчення війни. За допомогою цієї схеми Федеральний уряд захищає німецьких інвесторів від політичних ризиків та уникає або компенсує потенційні збитки. Надання федеральних гарантій для інвестицій в Україну визначається в кожному конкретному випадку окремо. Гарантія покриває політичні ризики, включаючи військові ризики. Остаточне рішення про надання інвестиційних гарантій приймає міжвідомча комісія, яку скликають шість разів на рік.	Не обмежена
Польща	Польське експортно-кредитне агентство KUKЕ	Перестрахування ризиків компаній з польським капіталом, зареєстрованих в Україні. Також пропонується запровадити перестрахування вантажів, що перевозяться в Україну. Наразі KUKЕ надає страхування переважно за контрактами, а не за інвестиціями. Страхування, що надається KUKЕ, покриває товари або послуги, які не підпадають під дію мораторію на виплати. Страхування охоплює контракти на поставку товарів і послуг, необхідних для населення України.	180

Примітка. Складено автором за даними Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/>

У липні на конференції в Лугано Україною був представлений потужний і комплексний національний план відновлення. Стратегія впроваджується протягом 10 років і отримала позитивну оцінку та підтримку міжнародних партнерів (див. Табл. 3.3). Його загальна вартість перевищує 750 млрд. дол. США. З цієї суми очікується залучення 250-300 млрд. дол. США за рахунок партнерських грантів, 200-300 млрд. дол. США за рахунок позик або акціонерного капіталу та 250 млрд. дол. США за рахунок приватних інвестицій. План поділено на три етапи [100].

Перший етап – «стійкість» – означає відновлення головних об’єктів критичної інфраструктури до кінця року. Особливо щодо обслуговування котелень, мереж, житла та підтримки малого та середнього підприємництва. Цього року Україна сподівається отримати 6-65 млрд. дол. США [100].

Таблиця 3.3

Очікувані результати плану відновлення України, 2023-2032 рр.

№	Показник	2023-2025 рр.	2026-2032 рр.	2023- 2032 рр.
1.	Кількість проєктів	580	270	850
2.	Щорічний приріст ВВП реального ВВП, %	>7%	>7%	>7%
3.	Фінансування, млрд. дол. США	350	400	750
4.	Індекс економічної складності	ТОП- 40	ТОП- 25	ТОП- 25
5.	Індекс людського капіталу	ТОП- 40	ТОП- 25	ТОП- 25

Примітка. Складено автором за даними План відновлення України [Електронний ресурс]. – 2022. –

Режим доступу до ресурсу: <https://recovery.gov.ua/>

Наступний етап у 2023-2025 роках передбачає власне відновлення – реалізацію більшості проєктів всього плану, відновлення об’єктів соціальної сфери, будівництво житла. Очікується, що цей етап залучить понад 300 млрд. дол. США фінансування.

Останнім етапом, який триватиме з 2026 по 2032 рік, є модернізація України та заходи щодо вступу до ЄС. Для цього потрібно понад 400 млрд. дол. США [100].

План Відновлення України спрямований на пришвидшеного сталого економічного зростання. В рамках проєкту відновлення визначено перелік Національних програм спрямованих на досягнення ключових результатів (рис. 3.4):

Зміцнення інституційної спроможності <0,1 млрд. дол.	Основи відновлення: Цифрова держава <0,1 млрд. дол.	Зміцнення оборони і безпеки 50 млрд. дол.	Відбудова чистого та захищеного середовища 20 млрд. дол.
Прагнення до інтеграції в ЄС <1 млрд. дол.	Енергетична незалежність та Зелений Курс 130 млрд. дол.	Забезпечення конкурентного доступу до капіталу 75 млрд. дол.	Забезпечення макрофінансової стабільності 60 - 80 млрд. дол.
Поліпшення бізнес-середовища 5 млрд. дол.	Розвиток секторів економіки з доданою вартістю 50 млрд. дол.	Розширення та інтеграція логістики з ЄС 120 - 160 млрд. дол.	Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів 150 - 250 млрд. дол.
Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури 35 млрд. дол.	Розвиток системи освіти 5 млрд. дол.	Модернізація системи охорони здоров'я 5 млрд. дол.	Розвиток систем культури та спорту 20 млрд. дол.

Рис.3.4. Національні програми відновлення України, 2023-2032 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства економіки України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.me.gov.ua/>

Кожна з даних програм реалізується через виконання великої кількості проєктів. Є програми, для виконання яких, необхідно здійснити понад 100 проєктів. Загалом Пплан відновлення включає 850 проєктів, які повинні стати основою національної стратегії по відновленню та стабілізації економіки України впродовж 10 років.

План Відновлення України включає 5 основних принципів:

- негайний початок і поступовий розвиток;

- нарощування справедливого добробуту;
- інтеграція в Європейський Союз;
- відбудова за принципом «build back better» як в національному так і в регіональному масштабах;
- стимулювання прямих іноземних інвестицій [100].

Шлях України до відновлення залежатиме від безпеки кордонів країни та нормалізації судноплавних шляхів до Європи, Азії та Африки. Навіть коли мир буде досягнуто, відбудова економіки країни буде величезним викликом. Ще до початку повномасштабного вторгнення Україна стала важливим експортером, особливо сільськогосподарської продукції. Після закінчення війни роль Європейського Союзу у економічному відновленні України та поточних законодавчих та інституційних реформах буде ключовою.

Перспектива членства в ЄС може допомогти спрямувати процес реформ і пом'якшити потенційні внутрішні конфлікти, пов'язані з ним, як це відбувалося в країнах-кандидатах. Україна могла б розробити проєкт реконструкції з урахуванням норм ЄС щодо захисту навколишнього середовища, енергоефективності та будівництва – необхідної умови для виділення коштів допомоги ЄС, якщо ці проєкти будуть реалізовані [105].

Існуючі можливості для реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС включають укладення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (АСАА) та взаємне визнання еквівалентності харчових продуктів. Угода також передбачає укладення спеціальної транспортної угоди на заміну тимчасової воєнної угоди про автомобільні перевезення на довгострокову угоду, що дозволить українським перевізникам отримати доступ до ринку ЄС (див. Рис. 3.5).

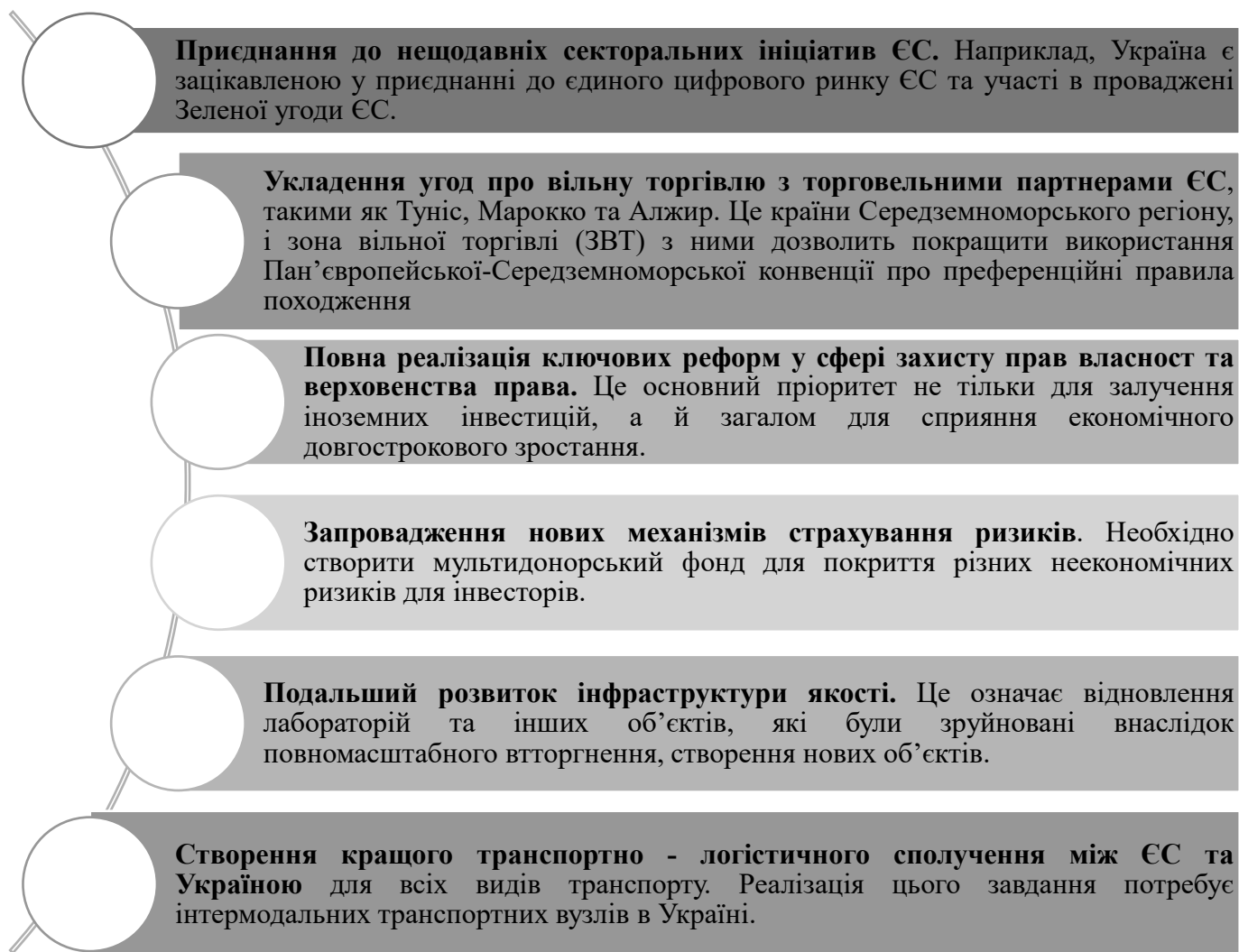

Рис.3.5. Кроки для збільшення іноземних інвестицій та покращення торговельних відносин України з країнами світу.

Примітка. Складено автором за даними МЗС [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mfa.gov.ua/>

Для таких сфер як телекомунікації, пошта, морські і фінансові послуги запровадження системи внутрішнього ринку є дуже важливим. На додаток до доступу, наданого Угодою СОТ про державні закупівлі, також важливо подальше відкриття ринків державних закупівель.

Успішна реалізація цих рекомендацій потребує постійної та активної участі України та її партнерів. Роль ЄС у виконанні цих рекомендацій є вирішальною, враховуючи законодавчі та інституційні зміни в підготовці України до вступу в ЄС. Вона передбачає не тільки технічну та фінансову підтримку, а також готовність

швидко інтегрувати нашу країну в ті сектори та сфери, які передбачені Угодою про асоціацію та іншими галузевими угодами.

У 2023 році ЄБРР залучить в українські проекти приблизно 1,7 млрд євро. Він не буде скорочувати інвестиції в 2024 році і сподівається зберегти такий самий або навіть більший рівень активності, як у 2025 році. Основна увага ЄБРР залишається майже такою ж, як і минулого року, зокрема продовольча безпека, інфраструктура та стійкість приватного сектора. Ймовірно, цього року ЄБРР більше зосередиться на логістиці, транспорті та муніципальній інфраструктурі [79].

Отже, в умовах воєнного стану Україна постійно потребує залучення іноземних інвестицій, проте існує цілий ряд проблем, які цьому переважають. До ключових проблем сьогодні відносять скорочення ВВП, високий рівень інфляції, нагромадження зовнішнього боргу, пошкодження енергетичної та транспортної інфраструктури, високий рівень корумпованості та інше. Задля розуміння повного збитку від війни та аналізу, які сфери сьогодні найбільше потребують залучення інвестицій, був створений звіт «Швидка оцінка шкоди та потреб в Україні». Також в даному звіті є визначені пріоритетні галузі для інвестицій, до яких віднесли транспорт, енергетику та житлове будівництво.

Враховуючи підвищені ризики під час війни, їх страхування виступає ще однією проблемою для вирішення якої було створено більше 7 ініціатив, серед яких Трастовий фонд допомоги, відновлення, реконструкції та реформ в Україні, Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні (PEACE), Програма дій з економічної стійкості України (ERA). Також був розроблений потужний і всеохоплюючий План відновлення України на 10 років, однією з ключових програм якого стало сприяння залученню інвестицій в економіку України.

3.2. Програми та стратегії залучення прямих іноземних інвестицій для відновлення та розбудови економіки України

Військове вторгнення росії в Україну звело нанівець плани розвитку України та спричинило затримки на десятиліття. Руйнівні збитки, завдані виробничому, житловому та інфраструктурному секторам, оцінюються в мільярди доларів США, а війна триває, спричиняючи нові втрати. Історія знає багато прикладів післявоєнної відбудови та розвитку. Успіх такої відбудови залежить від низки факторів, але міжнародна підтримка та допомога є надзвичайно важливою. Якщо інвестиційні ресурси України будуть обмежені державним бюджетом, то відбудова займе 50-70 років. Інтеграція України в міжнародні відносини та її великий економічний потенціал можуть стати рушійною силою післявоєнної відбудови.

Будь-яка категорія потреб, безумовно, потребує значного вкладання коштів, адже, як вже зазначалося раніше, Україна не зможе самостійно все відбудувати. Саме тому надзвичайно важливим є створення та реалізація програм, які зможуть сприяти надходженню прямих іноземних інвестицій в Україну.

Однією з перших ініціатив для залучення в розвиток української економіки іноземних інвесторів стала унікальна електронна платформа «Advantage Ukraine», яка містить в собі більше 500 інвестиційних проєктів та можливостей у 10 галузях економіки (див. Табл.3.4). Платформа вже отримала велику кількість запитів від інвесторів і агрегує проєкти. Це і ресурси МФК, і кошти МФК [90].

Кожен потенційний інвестор, який зареєструється на платформі, отримає вичерпну інформацію про інвестиційні можливості, конкретні проєкти та переваги інвестування в українську економіку:

- компенсація до 30% CAPEX (Capital Expenditure);
- при імпорті обладнання не стягується ПДВ та митні збори;
- звільнення від сплати податку на прибуток підприємств на 10 років [90].

Інвестиційні проєкти в рамках платформи Advantage Ukraine

№	Галузь	Переваги залучення інвестицій в галузь	К-сть проєктів	Млрд. дол. США
1.	Оборонно-промисловий комплекс	Оборонна промисловість України є сектором, що має стратегічне значення та є основним роботодавцем в Україні.	10+	43
2.	Металургія та метало-обробка	Україна є однією з тих країн, що створюють повний цикл виробництва титану та залучають високотехнологічні металургійні процеси.	20+	26
3.	Агро-промисловий комплекс	Україна вже давно стала «житницею Європи» і неодмінно стане «житницею світу», адже тут зосереджено 33% всіх світових чорноземів, підходящий клімат і наближеність до основних ринків. Все це зробило Україну центром експорту с/г продукції з величезними перспективами.	300+	34
4.	Енергетика	Україна має сильну енергетичну систему, яка змогла пережити важку зиму, а сектор відновлюваної енергетики тільки зростає і готовий потужно розвиватися.	50+	177
5.	Фармацевтика	Українські фармацевтичні компанії дотримуються усіх світових стандартів, а потужності виробництва частково відновлено відповідно до Good manufacturing practice.	30+	19
6.	Природні ресурси	Україна наповнена значними запасами великого спектру мінеральних ресурсів у близькості один від одного. Також на нашій території є величезна кількість різноманітних корисних копалин.	10+	5,6
7.	Логістика та інфраструктура	Україна знаходиться в центрі Європи, що робить її надзвичайно важливим транзитним шляхом для торгівлі.	30+	123
8.	Меблева та дерево-обробна промисловість	Україна, маючи вдале географічне положення, та значну різноманітність деревини може з легкістю стати центром як меблевого бізнесу так і обробки деревини.	40+	5
9.	ІТ	Україна займає 4 місце у світі за обсягом фінансових транзакцій через мобільні пристрої. За кількістю користувачів криптовалют Україна посідає 4 місце у світі, де легалізовано майнінг та екосистеми криптовалют.	2000+ (стартапів)	11
10.	Промислове виробництво	Промислове виробництво є важливим сектором української економіки. Велика мережа машинобудівних підприємств України виробляє від турбін та генераторів до сільськогосподарської техніки, легкої та харчової промисловості.	20+	16

Примітка. Складено автором за даними платформи Advantage Ukraine [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <https://advantageukraine.com/>

Потенційні інвестори з таких країн, як США, Велика Британія, Німеччина, Данія та Бельгія, виявили великий інтерес до українських проєктів. Зокрема, команда проєкту Advantage Ukraine за підтримки проєкту USAID «Конкурентоспроможна економіка в Україні» опрацювала близько 150 запитів від стратегічних та портфельних інвесторів. Інвестиційні стимули та страхування від військових ризиків залишаються найпоширенішими сферами запитів. Щоб якомога якісніше реалізувати цей проєкт, у листопаді Мінекономіки також підписало меморандум про взаєморозуміння з найбільшою у світі інвестиційною компанією BlackRock [90].

Advantage Ukraine працює з понад 130 проєктами загальною вартістю 67 млрд. дол. США. Це актуальні стратегічні інвестиційні проєкти та можливості залучення позикового та акціонерного капіталу в шести ключових сферах: будівництво та інжиніринг, зокрема виробництво будівельних матеріалів, обладнання та будівельної техніки; енергетичний сектор, включаючи «зелену» енергетику, виробництво водню та біометану. ; модернізація логістичної та транспортної інфраструктури; аграрний сектор, проєкти глибокої переробки та комплексної утилізації відходів; видобуток корисних копалин, ключових мінералів і виробництво продукції з них, особливо створення повного циклу виробництва літій-іонних акумуляторів та електромобілів; в охороні здоров'я та фармацевтичних сферах [90].

На початку 2023 року в Україні також запустили карту інвестиційних та бізнес-можливостей. Потенційні інвестори можуть шукати проєкти в різних сферах і залишати заявки [57].

Карту створили асоціації Європейська Бізнес Асоціація (ЕВА) та Global Business Ukraine (GB4U) спільно з Українським інвестиційним агентством. Станом на жовтень 2023 року на карті позначені 136 проєктів у 15 галузях (див. Табл.3.5) [81].

Інвестиційні проєкти на карті можна сортувати за регіонами чи галузями. В описі кожного проєкту міститься інформація про його кріейтора, статус, місце розташування, можливість інвестування, суму інвестицій, цілі та терміни реалізації.

Інвестиційні проекти в рамках мапи інвестицій та бізнес-можливостей,
станом на жовтень 2023 року

№	Галузь	Кількість проектів
1.	Транспорт та логістика	6
2.	Охорона здоров'я	5
3.	Туризм	5
4.	Сільське господарство	13
5.	Адміністративне та допоміжне обслуговування	14
6.	Поводження з відходами	4
7.	Будівництво	9
8.	Важка промисловість	11
9.	Видобуток	7
10.	Розвиток та освіта	6
11.	Харчова промисловість	8
12.	Паливо та Енергетика	16
13.	Легка промисловість	1
14.	Індустріальний парк	9
15.	ІТ	1

Примітка. Складено автором за даними Європейської бізнес-асоціації [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: <https://eba.com.ua>

Елементи на карті можна сортувати за регіонами чи галузями. В описі кожного проекту міститься інформація про його крійтора, статус, місце розташування, можливість інвестування, суму інвестицій, цілі та терміни реалізації.

На карті також міститься інформація про кожен регіон України: площа, природні ресурси, населення, навчальні заклади, податки, розвинена промисловість. Найбільша кількість інвестиційних проектів знаходиться у Кіровоградській області, проте за сумою вкладень лідирує Черкаська (256,2 млн. дол. США) (див. Табл.3.6). В таких областях як Донецька, Хмельницька, Вінницька, Луганська, Чернігівська та Херсонська поки не зареєстровано жодного інвестиційного проекту відповідно до мапи [81].

Інвестиційні проєкти в рамках мапи інвестицій та бізнес-можливостей за регіонами,
станом жовтень 2023 року

№	Регіон	Кількість проєктів	Млн. дол. США
1.	Кіровоградська область	34	182,3
2.	Дніпропетровська область	28	26,1
3.	Одеська область	16	16,7
4.	Сумська область	13	152,3
5.	м. Київ	6	89,2
6.	Житомирська область	5	106
7.	Київська область	5	48,2
8.	Запорізька область	4	0
9.	Закарпатська область	3	200
10.	Черкаська область	2	256,2
11.	Львівська область	2	71,2
12.	Полтавська область	2	67
13.	Івано-Франківська область	2	7,2
14.	Миколаївська область	1	45
15.	Волинська область	1	15
16.	Чернівецька область	1	3
17.	Рівненська область	1	1

Примітка. Складено автором за даними Європейської бізнес-асоціації [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: <https://eba.com.ua>

Іншою платформою для залучення ПІІ є UkraineInvest, державний офіс із залучення та підтримки інвестицій, створений у 2016 році для залучення ПІІ та допомоги існуючим інвесторам розширити свій бізнес в Україні.

З моменту створення офісу як консультативно-дорадчого органу, підзвітного Прем'єр-міністру України, Агентство інвестицій України трансформувалося в державне агентство, що надає комплексну підтримку інвесторам. UkraineInvest надає достовірну та актуальну інформацію про найкращі інвестиційні можливості, консультує щодо ведення бізнесу в Україні, сприяє комунікації між інвесторами та державними органами всіх рівнів, надає підтримку у вирішенні системних питань, з якими можуть зіткнутися інвестори. Як наслідок, UkraineInvest вдалося до 2022р. допомогти розблокувати понад 4 млрд. дол. США інвестицій [75].

Крім цього, у червні 2023 року UkraineInvest створив другий «Guide: Відбудова України з приватним сектором», який став ключовою точкою для іноземних інвесторів, адже він складається з усієї необхідної інформації і покрокової інструкції щодо того куди і як інвестувати в Україні [75]. Гід містить розгорнуту інформацію про загальний інвестиційний стан України, бізнес-можливості, фінансові стимули, а також аналітичні дані по всім областям галузям економіки країни. Ключовий акцент ставиться на тому, чому саме потрібно інвестувати в Україну (рис.3.6):

Інвестиційні можливості пов'язані з відбудовою	Переваги географічного положення	Доступ до регіональних споживчих ринків	Значна сировинна база
Кваліфікована робоча сила	Цифровізація	Україна як глобальний лідер	Інвестиційні стимули

Рис. 3.6. 10 причин інвестувати в Україну (UkraineInvest).

Примітка. Побудовано автором за даними UkraineInvest [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk>.

Не менш важливим для залучення іноземних інвестицій є висвітлення вже готових наявних проєктів для вкладання коштів. UkraineInvest постійно розміщує нові інвестиційні можливості та проєкти у яких вказані всі розрахунки по тому чи іншому проєкту: галузь, загальний обсяг інвестицій, який потрібно залучити, період реалізації проєкти та термін окупності. Крім цього, якщо це вже існуюча компанія, UkraineInvest надає всі дані про діяльність, прибутки компанії, а також усі необхідні рекомендації, щодо інвестицій. Першим проєктом, у рамках цієї програми є розбудова агропродовольчого технологічного кластеру, який знаходиться у Львівській, Івано-Франківській та Вінницькій областях. Загальний обсяг інвестицій на цей проєкт становить 150 млн. дол. США, а період окупності – 7 років (див. Табл.3.7) [75].

Деякі інвестиційні можливості та проекти, що потребують інвесторів у рамках
UkraineInvest

Галузь	Назва проєкту	Загальний обсяг інвестицій, млн. дол. США	Період реалізації, роки	Період окупності, роки
Сільське господарство	Розбудова агропродовольчого технологічного кластеру	150	4	7
Сільське господарство	Відновлення роботи підприємства з переробки томатів	26,7	1	3
Виробництво будівельних матеріалів	Будівництво заводу з виробництва цегли	118	3	6,9
Транспорт і логістика	Будівництво кластеру логістичних хабів	450	3	7
Агропереробка	Відновлення молокопереробного заводу	0,2	1	2,6
Агропереробка	Будівництво заводу з виробництва меду	5,8	2	6
Відновлювана енергетика	Розширення заводу з виробництва біогазу та етанолу	18	1	3
Будівництво	Будівництво багатофункціонального медичного центру	8,3	1,7	2
Відновлювана енергетика	Будівництво заводу з виробництва біометану	6,9	2	5
Будівництво	Запуск лінії виробництва полімерного покриття	9	1	6

Примітка. Складено автором за даними UkraineInvest [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk>

Також UkraineInvest розробила детальний список усіх галузей, в яких сьогодні існують інвестиційні стимули. Основними умовами для того, щоб ці стимули використовувалися з боку держави є:

- більше 22 млн. дол. США інвестицій;
- створення більше 80 робочих місць;
- період впровадження до 5 років.

Загалом за 2022 рік UkraineInvest супроводжував 16 проєктів по залученню інвестицій за суму більше 2,3 млрд. дол. США у таких сферах як логістика (5 проєктів), виробництво будівельних матеріалів (4 проєкти), видобувна промисловість (1 проєкт), агропереробка (4 проєкти) та курортно-рекреаційна (2 проєкти). 7 з цих проєктів супроводжувалися відповідно до закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» (закон про «інвест-нянь») загальною сумою 1,26 млрд. дол. США з яких на логістику припадає 417 млн. дол. США, на видобувну промисловість – 400 млн. дол. США, на виробництво будівельних матеріалів – 266,5 млн. дол. США, а на курортно-рекреаційну – 174 млн. дол. США. (рис.3.7) [75].

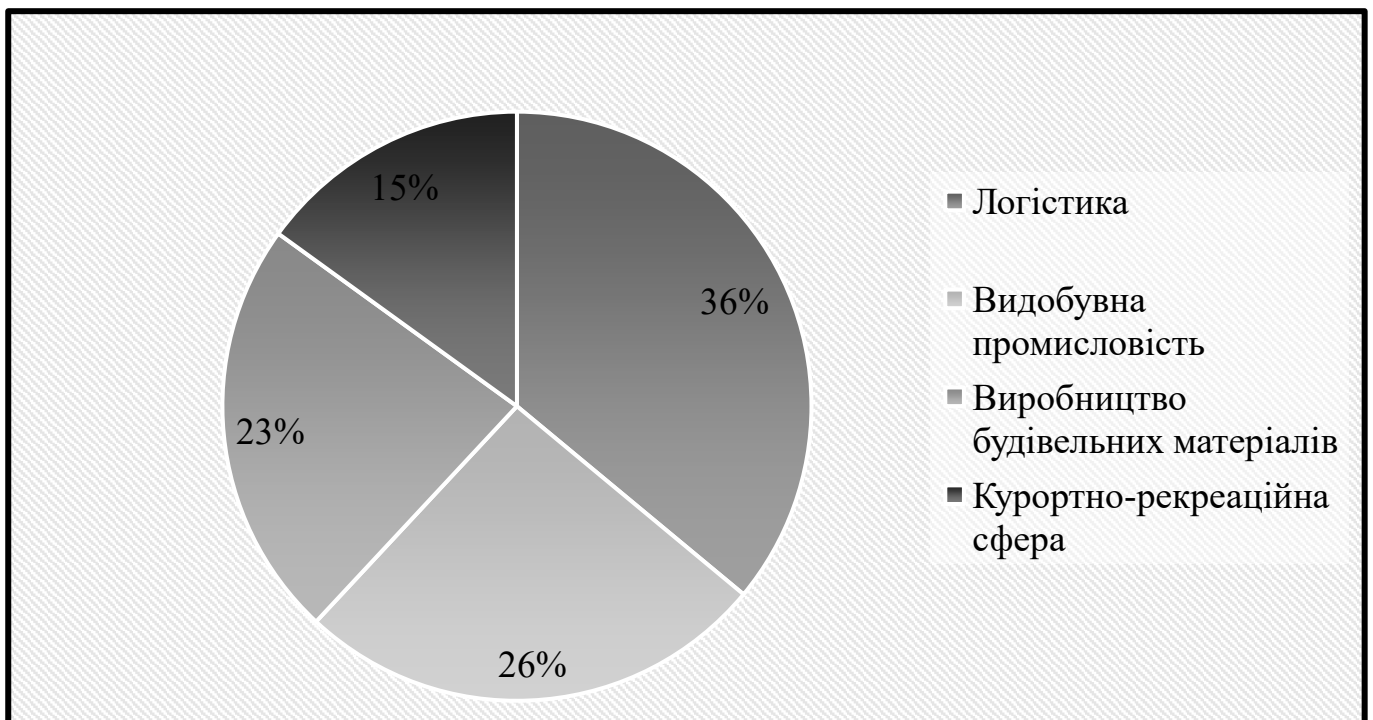

Рис.3.7 Проєкти UkraineInvest, які супроводжуються відповідно до закону України про «інвест-нянь», (у відсотках).

Примітка. Побудовано автором за даними UkraineInvest [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk>.

У разі виконання цих умов держава зобов'язується надавати інвестору стимули для значних інвестицій у вигляді:

- дозвіл не сплачувати податок на прибуток підприємства на 5 років;
- звільнення від податку на додану вартість під час імпорту нового обладнання та його комплектуючих;
- нульове ввізне мита на нове обладнання та його комплектуючі;
- будівництво суміжної інфраструктури (ліній зв'язку, автошляхів тощо);
- оренда земельної ділянки комунальної або державної власності без оголошення торгів;
- звільнення або зниження податкової ставки на земельний податок [75].

Задля спрямування іноземних інвестицій в енергетичну сферу, Україна повинна слідувати Європейському зеленому курсу. За даними Української асоціації відновлюваної енергетики (УАРЕ), капіталовкладення у відновлювану енергетику в Україні перевищують 12 млрд. дол. США. За прогнозами Міненерго, до кінця 2023 р. року частка ВДЕ в енергетичному балансі України має досягти 9% [94].

Щоб досягти основної мети Зеленого європейського курсу та зробити ЄС першою вуглецево-нейтральною частиною світу, нам потрібно реалізувати Зелений план Маршалла для України протягом цього десятиліття (див. Табл.3.8).

Необхідно перенести в Україну технології відновлюваної енергетики та локалізувати виробництво такого обладнання, як вітрові турбіни, сонячні панелі, біогазові установки та електролізери. Це одночасно сприятиме розвитку української економіки та дозволить їй поділитися своїм величезним потенціалом відновлюваної енергії з іншими європейськими країнами [94].

Основні стратегічні сфери для нового плану Маршалла

1. Екстрена допомога, відновлення енергетичної інфраструктури та постраждалих міст	2. Стимулювання економічної інтеграції України в ЄС	3. Переоснащення промисловості України, задля декарбонізації та економічного розвитку
З самого раннього етапу реконструкція України має базуватися на європейських стандартах і відповідати цілям вступу до ЄС: нова інфраструктура має бути стійкою та відповідати потребам адаптації до зміни клімату, а нові будівлі мають бути спроектовані таким чином, щоб бути енергоефективними та зменшувати вимоги до енергоспоживання.	З точки зору кліматичної політики та державного регулювання, це означатиме імплементація законодавства Європейської зеленої угоди в таких галузях, як циркулярна економіка, хімічна безпека, зменшення промислового забруднення та контроль за навколишнім середовищем.	Кліматично нейтральне виробництво добрив, сталі та інших товарів має бути відновлено на основі нових технологій і вимагає значних інвестицій.
4. Пришвидшення енергетичного переходу в Європі шляхом інтеграції України в світові енергетичні ринки та ланцюги доданої вартості екологічних технологій.	5. Поступове нівелювання імпорту викопного палива до країн Європи та перехід до зеленої енергії з України.	6. Створення "зелених" робочих місць як для українців, так і для європейців.
Історичний проєкт Енергетичного союзу зі створення єдиного енергетичного ринку на всьому континенті має бути реалізований. Нам потрібно розширити торгівлю електроенергією з Україною, щоб зробити її центром відновлюваної енергії в масштабі ЄС.	Необхідно перенести в Україну технології відновлюваної енергетики та локалізувати виробництво такого обладнання, як вітрові турбіни, сонячні панелі, біогазові установки та електролізери. Це одночасно сприятиме розвитку української економіки та дозволить їй поділитися своїм величезним потенціалом відновлюваної енергії з іншими європейськими країнами.	Наприклад, будівництво та реконструкція енергоефективного житла, розширення інфраструктури електротранспорту, створення нових галузей промисловості та виробництва потребують масштабної мобілізації робочої сили. Для цього потрібно тісно працювати над професійною підготовкою робочої сили.

Примітка. Складено автором за даними Української асоціації відновлюваної енергетики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uare.com.ua/>

З самого раннього етапу реконструкція України має базуватися на європейських стандартах і відповідати цілям вступу до ЄС: нова інфраструктура має бути стійкою та відповідати потребам адаптації до зміни клімату, а нові будівлі мають бути спроектовані таким чином, щоб бути енергоефективними та зменшувати вимоги до енергоспоживання.

Загалом український ринок вітроенергетики має достатній потенціал для подальшого розвитку та стане платформою для впровадження нових бізнес-моделей та залучення іноземних інвестицій після закінчення війни.

Підсумовуючи, варто наголосити, що в умовах війни надзвичайно важливим є створення та реалізація програм, які зможуть сприяти надходженню прямих іноземних інвестицій в Україну. Однією з перших ініціатив для залучення в розвиток української економіки іноземних інвесторів стала унікальна електронна платформа «Advantage Ukraine», яка містить в собі більше 500 інвестиційних проєктів та можливостей у 10 галузях економіки.

На початку 2023 року в Україні також запустили карту інвестиційних та бізнес-можливостей. Станом на жовтень 2023 року на карті позначені 136 проєктів у 15 галузях. Крім цього, у червні 2023 року UkraineInvest створив другий «Guide: Відбудова України з приватним сектором», який став ключовою точкою для іноземних інвесторів. Загалом за 2022 рік UkraineInvest супроводжував 16 проєктів по залученню інвестицій за суму більше 2,3 млрд. дол. США.

Висновки до розділу 3

В умовах воєнного стану Україна постійно потребує залучення іноземних інвестицій, проте існує цілий ряд проблем, які цьому переважають. До ключових проблем сьогодні відносять скорочення ВВП, високий рівень інфляції, нагромадження зовнішнього боргу, пошкодження енергетичної та транспортної інфраструктури, високий рівень корумпованості та інше. Задля розуміння повного збитку від війни та аналізу, які сфери сьогодні найбільше потребують залучення інвестицій, був створений звіт «Швидка оцінка шкоди та потреб в Україні». Також в

даному звіті є визначені пріоритетні галузі для інвестицій, до яких віднесли транспорт, енергетику та житлове будівництво.

Враховуючи підвищені ризики під час війни, їх страхування виступає ще однією проблемою для вирішення якої було створено більше 7 ініціатив, серед яких Трастовий фонд допомоги, відновлення, реконструкції та реформ в Україні, Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні (PEACE), Програма дій з економічної стійкості України (ERA)). Також був розроблений потужний і всеохоплюючий План відновлення України на 10 років, однією з ключових програм якого стало сприяння залученню інвестицій в економіку України.

Також надзвичайно важливим є створення та реалізація програм, які зможуть сприяти надходженню прямих іноземних інвестицій в Україну. Однією з перших ініціатив для залучення в розвиток української економіки іноземних інвесторів стала унікальна електронна платформа «Advantage Ukraine», яка містить в собі більше 500 інвестиційних проєктів та можливостей у 10 галузях економіки.

На початку 2023 року в Україні також запустили карту інвестиційних та бізнес-можливостей. Станом на жовтень 2023 року на карті позначені 136 проєктів у 15 галузях. Крім цього, у червні 2023 року UkraineInvest створив другий «Guide: Відбудова України з приватним сектором», який став ключовою точкою для іноземних інвесторів. Загалом за 2022 рік UkraineInvest супроводжував 16 проєктів по залученню інвестицій за суму більше 2,3 млрд. дол. США.

ВИСНОВКИ

Серед науковців та дослідників немає єдиної думки щодо трактування поняття інвестиції. У найпростішому розумінні інвестиції – це переважно довгострокові вкладення капіталу у матеріальні чи нематеріальні об'єкти. Кінцевою метою інвесторів є отримання прибутків.

Становлення інвестиційної теорії відбувалося в продовж чотирьох етапів, а сьогодні переживає п'ятий. Спочатку замість інвестицій вживали категорії «заощадження». Потім інвестиції вчені розглядали як прямі іноземні інвестиції, аргументували їх значення для економічного розвитку країни та галузі. Після цього були вивчені інвестиції на рівні підприємства більш детально, що дозволило сформулювати ефективні інвестиційні стратегії.

Науковці розробили надзвичайно широкий спектр кваліфікацій інвестицій. Одним з найпопулярніших поглядів є поділ на три підходи: об'єктивний, предметний і процесний. В своїй основі кожен з них має велику кількість кваліфікаційних ознак за якими і ділить інвестиції. Загалом можна виділити більше 30 різних поділів інвестицій.

Дослідження щодо класифікації інвестицій вказують на те, що розвиток цього явища залежить від якості та кількості активів компанії, яка вкладає капітал, з одного боку, та основною метою інвестицій, з іншого.

В Україні державне регулювання інвестицій здійснюється відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991р. Остання редакція відбулась 10.10.2022р. Загалом в законодавстві України існує більше 100 нормативно-правових актів, які регламентують інвестиційну діяльність.

Нормативно-правове регулювання іноземних інвестицій надзвичайно важлива складова стимулювання інвестицій у кожній країні. Механізми здійснення інвестиційної діяльності в Україні є складнішими, ніж у багатьох розвинених країнах. Це спричиняє затримку інвестицій в нашу країну. Потрібно переймати досвід таких країн як Польща та Великобританія, які на законодавчому рівні за рахунок

ліберальних нормативно-правових актів, стимулюють притік іноземних інвестицій у країну.

Обсяги прямих іноземних інвестицій за останній рік суттєво скоротилися як у світі загалом, так і в Україні. На країни, що розвиваються припадає 2/3 усіх потоків ПІІ. За 2022 рік Україні вдалося отримати тільки 17% інвестицій, які були у 2021 році. За даними НБУ майже половину всіх потоків іноземних інвестицій в Україну здійснюється з Кіпру та Нідерландів, що в сумі дорівнюють 2835 млн дол. За оцінками НБУ в 2022 році «Round Tripping». М&А у 2022р. скоротилося у 9 разів. Більшість угод відбувається в сфері ІТ та венчурного інвестування. Бізнес-клімат та інвестиційна привабливість є надзвичайно важливими факторами у забезпеченні руху іноземних інвестицій. Україна пройшла дуже довгий шлях у формуванні своєї інвестиційної привабливості, проте повномасштабне вторгнення суттєво змінило позиції України.

Бізнес-клімат та інвестиційна привабливість є надзвичайно важливими факторами у забезпеченні руху іноземних інвестицій. Україна пройшла дуже довгий шлях у формуванні своєї інвестиційної привабливості, проте повномасштабне вторгнення суттєво змінило позиції України.

Для визначення інвестиційної привабливості та бізнес клімату країни фахівці використовують міжнародні рейтинги та індекси, ключовими з яких є індекс економічної свободи, рейтинг конкурентоспроможності, індекс інвестиційної привабливості та кредитні рейтинги. У 2022 - 2023 роках деякі видання у своїх рейтингах не проводили аналіз України через неможливість повного збору даних, які потрібні. У інших рейтингах Україна значно послабила свої позиції, так зокрема у кредитних рейтингах Moody's, Standard&Poor's та Fitch Ratings знаходиться у класі істотного ризику, що негативно впливає на її інвестиційну привабливість. Крім цього, якщо не враховувати війну, то іншими факторами, які заважають Україні рухатися далі є корупція, слабка судова система та висока податкова ставка. До позитивних аспектів відносять статус кандидата в ЄС, транспортний безвіз та скасування квот та мит на український експорт.

У світі кількість інвестиційних проєктів зростає, що у виробничому секторі, що у сфері послуг. Найбільше інвестицій спрямовуються в сферу енергетики, електроніки та ІТ, в то час як в Україні рівень інвестицій останнього у 2021 році від'ємний. Тут у відсотковому співвідношенні промисловість займає близько 58%. У 2022 році деякі світові компанії з США, Німеччини, Туреччини та інших країн все ж інвестували в різні сфери української промисловості: від ГМК до харчової промисловості. У 2023 році виділяють 10 галузей, які є інвестиційно привабливими в країні: оборонно-промисловий комплекс, металургія, енергетик, ІТ та інші. Більшість капітальних інвестицій у 2022 році здійснюється у матеріальні активи, а рівень залучення до них іноземних інвесторів становить всього лише 0,3%. Також існує велика регіональна диспропорція залучення інвестицій, яка в умовах війни тільки зростає.

В умовах воєнного стану Україна постійно потребує залучення іноземних інвестицій, проте існує цілий ряд проблем, які цьому перекоджають. До ключових проблем сьогодні відносять скорочення ВВП, високий рівень інфляції, нагромадження зовнішнього боргу, пошкодження енергетичної та транспортної інфраструктури, високий рівень корумпованості та інше. Задля розуміння повного збитку від війни та аналізу, які сфери сьогодні найбільше потребують залучення інвестицій, був створений звіт «Швидка оцінка шкоди та потреб в Україні». Також в даному звіті є визначені пріоритетні галузі для інвестицій, до яких віднесли транспорт, енергетику та житлове будівництво.

Враховуючи підвищені ризики під час війни, їх страхування виступає ще однією проблемою для вирішення якої було створено більше 7 ініціатив, серед яких Трастовий фонд допомоги, відновлення, реконструкції та реформ в Україні, Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні (PEACE), Програма дій з економічної стійкості України (ERA)). Також був розроблений потужний і всеохоплюючий План відновлення України на 10 років, однією з ключових програм якого стало сприяння залученню інвестицій в економіку України.

Також надзвичайно важливим є створення та реалізація програм, які зможуть сприяти надходженню прямих іноземних інвестицій в Україну. Однією з перших ініціатив для залучення в розвиток української економіки іноземних інвесторів стала унікальна електронна платформа «Advantage Ukraine», яка містить в собі більше 500 інвестиційних проєктів та можливостей у 10 галузях економіки.

На початку 2023 року в Україні також запустили карту інвестиційних та бізнес-можливостей. Станом на жовтень 2023 року на карті позначені 136 проєктів у 15 галузях. Крім цього, у червні 2023 року UkraineInvest створив другий «Guide: Відбудова України з приватним сектором», який став ключовою точкою для іноземних інвесторів. Загалом за 2022 рік UkraineInvest супроводжував 16 проєктів по залученню інвестицій за суму більше 2,3 млрд. дол. США.

СПИСОК БІБЛЮГРАФЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 06.01.2003 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної реєстрації іноземних інвестицій» від 24.05.2012 / Верховна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4835-17#Text>
3. Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» від 17.12.2020 / Верховна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
4. Закон України «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора» від 30 січня 1997 р. № 112 / Кабінет міністрів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112-97-п#Text>
5. Закон України «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій» від 7 серпня 1996 р. № 928 / Кабінет міністрів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-96-п#Text>
6. Закон України «Про захист іноземних інвестицій» від 18.09.1991, № 1560-ХІІ / Верховна Рада України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
7. Закон України «Про інвестиційну діяльність»: від 18.09.1991, № 1560- ХІІ / Верховна Рада України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

8. Закон України «Про інститути спільного інвестування»: від 05.07.2012 № 5080-VI /Верховна Рада України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text>
9. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996, №93/96-ВР / Верховна Рада України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>
10. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» від 06.09.2022, № 2389-IX/ Верховна Рада України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17#Text>
11. Закон України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів господарювання, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» від 2000, № 12, ст.97 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1457-14#Text>
12. Інвестиційне законодавство: стан, проблеми, перспективи. Роз'яснення від 08.05.2012 / Міністерство Юстиції України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015323-12#Text>
13. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text
14. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 р. (Вашингтонська конвенція) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060
15. Сеульська конвенція про заснування Багатостороннього агентства по гарантіям інвестицій 1985 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_268
16. Бліхар М. Правові підходи до визначення поняття «бюджетні інвестиції». Підприємництво, господар-ство і право. 2020. № 9. С. 100-104.

17. Бошота Н.В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційної діяльності / Н.В. Бошота, Д.В. Шишоло // Молодий вчений. 2016. – № 9. – С. 14-18.
18. Будюк Ю. П. Стратегія реалізації державної політики по залученню іноземних інвестицій в економіку України: монографія / Українська академія наук. Відділення економіки і управління. – К. :Фенікс, 2017. – 112с.
19. Венгуренко Т.Г. Аналіз інвестиційної привабливості України/ Т.Г. Венгуренко, В.В. Плахотнюк// Бізнес-інформ. – 2020. – № 4. – С. 103-111.
20. Вербицька І.І. Інвестиційна привабливість України: проблеми та перспективи / І. І. Вербицька // Економіка та управління національним господарством. – 2018. – №22. – С. 150-154.
21. Вовчак О.Д. Інвестування: Навч. посібник. – Львів: Новий Світ – 2018. – 544 с.
22. Гаврилко Т.О. Дослідження міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальної конкуренції/ Т.О. Гаврилко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – Вип. 26 (1). – С. 34-37.
23. Доуртмес П.О. Теоретико-методичне забезпечення оцінювання інвестиційно-інноваційної діяльності промислового підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук. Харків, 2018. – 21 с.
24. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – 2-ге видання, виправлене та доповнене. – Львів: Вид-во «Центр Європи», 2017. – 576 с.
25. Захарін С.В. Механізм державного регулювання іноземного інвестування: Монографія /НАН України. Інститут економіки; відпов.редактор член-кор. НАНУ, д.е.н. Герасимчук М.С. – К., 2010. – 161 с.
26. Захарченко Н.В. Інвестування: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої школи / Н.В. Захарченко. – Одеса : «Атлант ВОИ СОІУ», 2018. – 184 с.
27. Захожай В.Б., Федоренко В.Г. Страховий та інвестиційний менеджмент. – К.:МАУП, 2019. – 344 с.

28. Коваленко С. О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення / С. О. Коваленко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2020. – № 38. – С. 366-368.
29. Косак В.М. Правові засади іноземного інвестування в Україні. – Львів: Центр Європи, 2019. – 223 с.
30. Кравців В.С., Мельник М.І., Антонов В.Б. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації: монографія /В.С.Кравців, М.І. Мельник, В.Б. Антонов. – Львів: ІРД НАН України, 2011. – 386 с.
31. Малько К.С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах / К.С. Малько // Актуальні проблеми економіки. 2015. – №3(165). – С. 100-105.
32. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник / за ред. А.С.Довгерта і В. І. Кисіля. – Київ, 2018. – 400 с.
33. Набок І.І. Сучасні тенденції на ринку злиття і поглинання в Україні як основний індикатор інвестиційних можливостей / І.І.Набок // Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, Київ; Варшава, 07 лютого 2021 р. / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. Київ; Варшава: ФОП КАНДИБА Т.П., 2021. – С. 168-172.
34. Павлова Л.Н. Фінанси підприємств: Підручник для вузів. – М.:Фінанси, ЮНІТІ, 2016. – 639 с.
35. Паньків Н.Р. Перспективи співробітництва України та групи світового банку в умовах війни / Н.Р. Паньків // XIV Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі», 11 травня 2023 р., НАУ, м. Київ. – С. 187-190.
36. Паньків Н.Р. FDI attraction programs for recovery of ukraine's economy // XXIII Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки». – К.: НАУ, 2023 – С. 204-206.
37. Паньків Н.Р. Prospects for attracting foreign investments in the economy of ukraine in the post-war period / Н.Р. Паньків // III Міжнародна науково - практична

конференція «Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики-2023», 20 квітня 2023 р., НАУ, м. Київ. – С.199-203.

38. Паньків Н.Р. Енергетична дипломатія в умовах війни / Н.Р. Паньків // Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Дипломатія в міжнародних відносинах: ретроспекція і сучасність» – К.: НАУ, 2023.– С. 99-101.

39. Побоченко Л.М. Вплив пандемії COVID-19 на інвестиційну діяльність ТНК / Л.М.Побоченко // Трансформація функцій держави в умовах глобалізації: Дискусійна платформа, 19 травня 2021 року: тези доп. – К., 2021. – С. 85-91.

40. Побоченко Л.М. Дослідження інвестиційної привабливості України для КНР / Л.М.Побоченко // Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020: міжнародна науково-практична конференція, 17 квітня 2020 року: тези доп. – К., 2020.– С.151–162.

41. Пузанова Г.Й. Порівняльний аналіз правового регулювання допуску іноземних інвестицій в економіку України та зарубіжних країн / Г.Й. Пузанова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. №14, том 2, 2015. – С. 4-8.

42. Реверчук С.К., Реверчук Н.Й., Скоморович І.Г. та ін. Інвестологія: наука про інвестування: Навч.посібник – Атіка, 2014. – 264 с.

43. Рут Френклін Р.Філіпенко А. Міжнародна торгівля та інвестиції / Пер.з англ. – К.: Основи 2016, – 665 с.

44. Свідер О.П. Формування механізму державного регулювання забезпечення ефективного прямого іноземного інвестування в інституційну економіку/ О.П. Свідер// Економіка-управлінські аспекти функціонування та розвитку суб'єктів господарювання. – 2020. – №2. – С. 27-31.

45. Степанова А. А. Інвестування / А. А. Степанова. – Київ, 2022. – 150 с.

46. Татаренко Н. О. Теорії інвестицій / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. – Київ: КНЕУ, 2000. – 160 с.

47. Шевченко Ю. А. Інвестиційна поведінка ТНК у глобальному турбулентному середовищі: дис. канд. екон. наук : 08.00.02 / Шевченко Юлія Андріївна ; Київський нац. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – Київ, 2020. – С.170-175.

48. Baker McKenzie . “Rising Scrutiny: Assessing the global foreign investment landscape”. A Baker McKenzie Report. – 2017. Chicago – 68 p.
49. Balasubramanyam V. Foreign Direct Investment and Growth in EP and IS countries / V. Balasubramanyam, M. Salisu, D. Sapsford // The Economic Journal. – 2019.– № 106. – P. 92-105.
50. Beatrice Weder di Mauro. «Rebuilding Ukraine: Principles and policies». // London: CEPR Press. – 2022 . – 467 p.
51. Becker, Torbjörn, Barry Eichengreen, Yuriy Gorodnichenko, Sergei Guriev, Simon Johnson, Tymofiy Mylovanov, Kenneth Rogoff, and Beatrice Weder di Mauro. Bondonio D., Greenbaum R. T. A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine// CEPR Press. – 2022.
52. Bogdan, T., M. Landesmann and R. Grieveson. “Evaluation of Ukraine’s National Recovery Draft Plan», 2022. Vienna – 34 p.
53. Clifford Chance. The Evolving Concept of National Security. – 2022. – 10 p.
54. De Mello L. Foreign Direct Investment-led growth: evidence from time series and panal data / L. De Mello // Oxford Economic Papers. – 2018. – № 51. – P. 133-151.
55. Ganster, R., J. Kirkegaard, T. Kleine-Brockhoff and B. Stokes. «Designing Ukraine’s Recovery in the Spirit of the Marshall Plan: Principles, Architecture, Financing, Accountability: Recommendations for Donor Countries» // Washington, DC/Berlin: German Marshall Fund. – 2022. – 46 p.
56. Harrod R.F. An Essay in Dynamic Theory – Economic Journal, 1939. – № 49 (March). – P. 14-33.
57. Investment Policy Monitor. National Security-Related Screening Mechanisms for Foreign Investment: An Analysis of Recent Policy Developments // New York and Geneva. United Nations. – 2019. – 17p.
58. Jacques Bidet. Exploring Marx's Capital : philosophical, economic, and political dimensions = Que faire du Capital? / transl. David Fernbach. — Brill, 2006. – 205p.
59. Markowits Harry M. Portfolio Selection // Journal of Finance. – 1952. 7. № 1 – P. 71-91.

60. Michael E. Porter. The Five Competitive Forces that Shape Strategy, Harvard Business Review. – January 2008. – P.86.
61. Movchan, V and K Rogoff (2022), “International Trade and Foreign Direct Investment”, in Y Gorodnichenko, I Sologoub and B Weder di Mauro (eds), Rebuilding Ukraine: Principle and Policies, CEPR Press, P.119-165.
62. Nabok I., Pankiv N. Assessment of the impact of Russian aggression on the business climate and investment attractiveness of Ukraine // International scientific journal "Internauka". Series: "Economic Sciences". – 2023. – №9.
63. Nikolovová P. Sourcing Patterns of FDI Activity and Their Impact on the Domestic Economy / P. Nikolovová // Czech Journal of Economics and Finance. – 2018. – № 3. – P. 288–302.
64. Olofsdotter K. Foreign direct investment, country capabilities and economic growth / K. Olofsdotter // Weltwirtschaftliches Archi. – 2021. – № 134(3). – P. 534-547.
65. Onaran O. The effect of FDI and foreign trade on wages in the Central and Eastern European Countries in the post-transition era: A sectoral analysis for the manufacturing industry / O. Onaran, E. Stockhammer // Structural Change and Economic Dynamics. – 2019. – № 19. – P. 66-80.
66. The Evolving Global Foreign Direct Investment and National Security Review Landscape. // Dechert LLP. – 2023. – 42p.
67. Transparency, Predictability and Accountability for investment screening mechanisms. Research note by the OECD Secretariat. // Paris: OECD. – 2021. – 33p.
68. World Bank. «Ukraine: Rapid damage and needs assessment». // Washington, DC: World Bank. – 2022. – 244p.
69. Офіційний сайт «Американського дослідного центру «Фонд спадщини» (The Heritage Foundation)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/>
70. Офіційний сайт «Всесвітнього економічного форуму» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.weforum.org/>

71. Офіційний сайт «Інституту розвитку менеджменту (IMD)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imd.org/>
72. Офіційний сайт «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/unctad/>
73. Офіційний сайт «Програми розвитку людства ООН» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdrstats.undp.org/>
74. Офіційний сайт Organization for Economic Co-operation and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/>
75. Офіційний сайт UkraineInvest [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk>
76. Офіційний сайт World Trade Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wto.org/>
77. Офіційний сайт Багатостороннього агентства з гарантій інвестицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.miga.org/>
78. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
79. Офіційний сайт Європейського банку реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ebrd.com/ru/home.html>
80. Офіційний сайт Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://european-union.europa.eu>
81. Офіційний сайт Європейської бізнес-асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eba.com.ua>
82. Офіційний сайт компанії «PricewaterhouseCoopers» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pwc.com/>
83. Офіційний сайт компанії Ferrexpo [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ferrexpo.ua/>
84. Офіційний сайт МЗС [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mfa.gov.ua/>
85. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/external/index.htm>

86. Офіційний сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.me.gov.ua/>
87. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mof.gov.ua/uk>
88. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>
89. Офіційний сайт організації «Transparency International» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://transparency.org/>
90. Офіційний сайт платформи Advantage Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://advantageukraine.com/>
91. Офіційний сайт рейтингового агентства «Moody's» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moodys.com/>
92. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>
93. Офіційний сайт Українського фонду стартапів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://usf.com.ua/#usf-sc-3>
94. Офіційний сайт Української асоціації відновлюваної енергетики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uare.com.ua/>
95. Вплив іноземного інвестування на економічний розвиток країни [Електронний ресурс] – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://bses.in.ua/journals/2016/4-2016/8.pdf>
96. Вплив іноземного інвестування на розвиток економіки в умовах війни– [Електронний ресурс] – 2022. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.nervka.com.ua/pdf/7_2022/56.pdf
97. ЕБА: Индекс инвестиционной привлекательности Украины упал до уровня 2013 года. Прогнозы неутешительные [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://minfin.com.ua/2021/12/16/57125486/>
98. Міжнародно-правові джерела регулювання іноземних інвестицій [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://minjust.gov.ua/m/str_23408

99. Найбільші угоди M&A в Україні за 2022 [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://inventure.com.ua/uk/tools/database>.
100. План відновлення України [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://recovery.gov.ua/>.
101. Corruption Perceptions Index 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020>.
102. COVID-19 and Commonwealth FDI: Immediate Impacts and Future Prospects [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://thecommonwealth.org/sites/default/files/inline/THT-170.pdf>.
103. Foreign direct investment flows in the time of COVID-19 Prospects [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/foreign-direct-investment-flows-in-the-time-of-covid-19-a2fa20c4/>.
104. Foreign direct investments and their impact on the economic development of Bosnia and Herzegovina [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/200/1/012021/pdf>
105. Hnativ O. The effectiveness of legal regulation as a way to attracting foreign investment to Ukraine [Електронний ресурс] / Oksana Hnativ. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/6/5.pdf>.
106. Impact of pandemic on prospects for foreign direct investment [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://focus.world-exchanges.org/articles/impactpandemic-global-prospects-foreign-direct-investment>.
107. International Property Rights Index [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.wipo.int/portal/ru/index.html>
108. Jimborean R. Foreign direct investment drivers and growth in Central and Eastern Europe in the immediate aftermath of the global financial and economic crisis / R. Jimborean, A. Kelber [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.touteconomie.org/conference/index.php/afse/aim/paper/viewFile/398/161>
109. KPMG:M&A Radar 2020: Ukraine. [Electronic resource] – Access: <https://home.kpmg/ua/en/home/insights/2021/03/ma-radar-ukraine.html>.

110. Parke B. The Evolution of Investing [Электронный ресурс] / Bradyn Parke // University of Arkansas, F iversity of Arkansas, Fayetteville. – 2021. – Режим доступа до ресурсу:

<https://scholarworks.uark.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1063&context=finnuht>.

111. The positive and negative impact of Foreign Direct Investment (FDI) on the Home and Host countries [Электронный ресурс] – 2022. – Режим доступа до ресурсу:

<https://www.linkedin.com/pulse/positive-negative-impact-foreign-direct-investment-fditushar-ahmed>

112. Ukraine: Rapid Damage and Needs Assessment 2023 [Электронный ресурс].

– Режим доступа: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-03/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

113. UNCTAD Investment trends monitor. [Электронный ресурс] – 2022. –

Режим доступа до ресурсу: <https://unctad.org/webflyer/global-investment-trend-monitor-no-38>

114. UNCTAD Report Details COVID-19 Impacts on Investment Flows [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу:

<https://sdg.iisd.org/news/unctadreport-details-covid-19-impacts-on-investment-flows/>.

115. Voon T. Incoming: How International Investment Law Constrains Foreign Investment Screening [Электронный ресурс] / T. Voon, D. Merriman // The Journal of World Investment & Trade. – 2023. – Режим доступа до ресурсу:

https://brill.com/view/journals/jwit/24/1/article-p75_3.xml?ebody=pdf-67975.

116. WORLD INVESTMENT REPORT 2022 [Электронный ресурс] – 2022. –

Режим доступа до ресурсу: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2022_en.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Класифікація іноземних інвестицій

Класифікація іноземних інвестицій		
<u>За типом інвестованих активів:</u> – іноземна валюта; – національна валюта України; – цінні папери (акції, облигації тощо); – грошові вимоги та права на них; – майно (рухоме і нерухоме); – права інтелектуальної власності; – права на здійснення господарської діяльності; – інші активи (не заборонені законодавством).	<u>За формою інвестування:</u> – придбання частки існуючих українських підприємств; – створення спільних підприємств українськими суб'єктами господарської діяльності; – придбання рухомого або нерухомого майна в Україні; – придбання в Україні цінних паперів та нематеріальних активів, що дають можливість контролю; – придбання прав на користування землею та природними ресурсами в Україні; – угоди про спільну господарську діяльність та розподіл продукції;	<u>За ступенем контролю:</u> – прями; – портфельні. <u>За джерелом вкладення:</u> – первинні; – реінвестиції. <u>За формами державних гарантій:</u> – гарантії від зміни законодавства; – гарантії, щодо незаконних дій державних органів та їхніх службових осіб; – гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності; – гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій; – інші гарантії.
<u>За формою власності:</u> – державні; – приватні; – міжнародних організацій; – недержавних організацій; – змішані.	<u>За величиною:</u> – малі (до 10 тис.дол.); – середні (до 100 тис.дол.); – великі (більше 100 тис.дол.).	<u>За геополітичною спрямованістю:</u> – розвинені країни; – країни, що розвиваються; – інтернаціональні.
<u>За метою інвестування:</u> – досягнення фінансової мети; – досягнення підприємницької мети; – досягнення іншої мети.	<u>За формою оформлення:</u> – явні інвестиції; – приховані інвестиції; – “чорні інвестиції”.	<u>За режимом оподаткування:</u> – загальний режим оподаткування; – пільговий режим оподаткування: 1. податкові канікули; 2. інвестиційні знижки; 3. податковий кредит; 4. прискорена амортизація; 5. інвестиційні субсидії; 6. інші.
<u>За ступенем повернення:</u> – інвестиції, що повертаються; – ризикові; – інвестиції, що не повертаються.	<u>За сферою вкладення:</u> – АПК; – легка промисловість; – лісопромисловий комплекс машинобудування; – медична промисловість; – ПЕК та ін.	

Джерело: Вовчак О.Д. Інвестування: Навч. посібник. – Львів: Новий Світ – 2018. – с. 109.

Додаток Б

Таблиця Б.1

Організації та рейтинги, які оцінюють інвестиційну привабливість держави

Організація	Основний рейтинг
Рейтинги, які складають науково-дослідні організації	
Інститут розвитку менеджменту (IMD)	Рейтинг конкурентоспроможності
Фонд «The Heritage Foundation» і газета «The Wall Street Journal»	Рейтинг за індексом економічної свободи
Європейська бізнес-асоціація	Індекс інвестиційної привабливості
Журнал «Foreign Policy» і громадська організація Американський Фонд Миру	Рейтинг недієздатних держав (2014 року перейменованій в Індекс слабкості держав)
Гамбурзький інститут світової економіки BDO	Рейтинг інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass
Рейтинги, які складають міжнародні організації економічного та соціального розвитку	
Світовий банк	Рейтинг ведення бізнесу (Doing Business)
Всесвітній економічний форум у Давосі	Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI)
Програма розвитку людства ООН	Індекс людського розвитку
Конференція ООН з торгівлі й розвитку ЮНКТАД	1. (Inward FDI Potential Index) 2. (Inward FDI Performance Index)
Standard & Poor`s (S&P)	Довгостроковий рейтинг за зобов'язаннями
Moody`s	Суверенний рейтинг країн
Fitch Rating	Довгостроковий і короткостроковий рейтинги дефолту емітента (РЕД)
Euromoney (Великобританія)	Рейтинг ризику країн
Newsweek (США)	Рейтинг кращих країн (Newsweek`s The World`s Best Countries)
Журнал «Forbes» (США)	Рейтинг країн з найбільш сприятливими умовами для бізнесу (Best Countries for Business)

Примітка. Складено автором самостійно.

Додаток В

Таблиця В.1

Динаміка зміни індексу економічної свободи України за категоріями

Рік	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Право власності	20,0	25,0	41,4	41,0	43,9	47,5	48,5	39,7	N/A
Чесність уряду	25,0	26,0	29,2	29,0	29,6	37,9	37,9	33,8	N/A
Судова ефективність	N/A	N/A	22,6	29,5	31,5	42,2	41,1	31,4	N/A
Податковий тягар	78,7	78,6	78,6	80,2	81,8	81,1	88,7	89,1	N/A
Державні видатки	28,0	30,6	38,2	45,0	46,9	47,2	48,2	44,5	N/A
Фіскальний стан	N/A	N/A	67,9	75,9	82,6	83,9	87,7	73,6	N/A
Свобода бізнесу	59,3	56,8	62,1	62,7	66,1	61,3	63,5	61,1	N/A
Свобода праці	48,2	47,9	48,8	52,8	46,7	48,3	48,7	60,7	N/A
Монетарна свобода	78,6	66,9	47,4	60,1	58,6	63,0	65,8	71,2	N/A
Свобода торгівлі	85,8	85,8	85,9	81,0	75,0	81,2	79,2	78,6	N/A
Свобода інвестицій	15,0	20,0	25,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	N/A
Фінансова свобода	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	N/A
Загальна оцінка	46,9	46,8	48,1	51,9	52,3	54,9	56,2	54,1	N/A

Примітка. Складено автором за даними Американського дослідного центру «Фонд спадщини» (The Heritage Foundation)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/>

Додаток Г

Таблиця Г.1

Визначення кредитної рейтингової оцінки країни згідно різних рейтингових агентств

Moody`s		S&P Global		FitchRating		Опис рейтингу
Long-term	Short-term	Long-term	Short-term	Long-term	Short-term	
Aaa	P-1	AAA	A-1+	AAA	F1+	Вищий
Aa1		AA+		AA+		Високий
Aa2		AA		AA		
Aa3		AA-		AA-		
A1		A	A+	A1	A+	F1
A2	A		A			
A3	P-2	A-	A2	A-	F2	
Baa1		BBB+		BBB+		
Baa2	P-3	BBB	A3	BBB	F3	Нижче середнього
Baa3		BBB-		BBB-		
Ba1	Not Prime	BB+	B	BB+	B	Спекулятивний
Ba2		BB		BB		
Ba3		BB-		BB-		
B1		B+		B+		Високо спекулятивний
B2		B		B		
B3		B-		B-		
Caa1		CCC+	CCC+	Клас істотного ризику		
Caa2	CCC	CCC	Екстремально спекулятивний			
Caa3	CCC-	CCC-				
Ca	CC	CC				
C	C	C				
/	D	D	/	D	/	Дефолт
/						

Примітка. Складено автором за даними Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <https://www.mof.gov.ua/uk>

Додаток Г

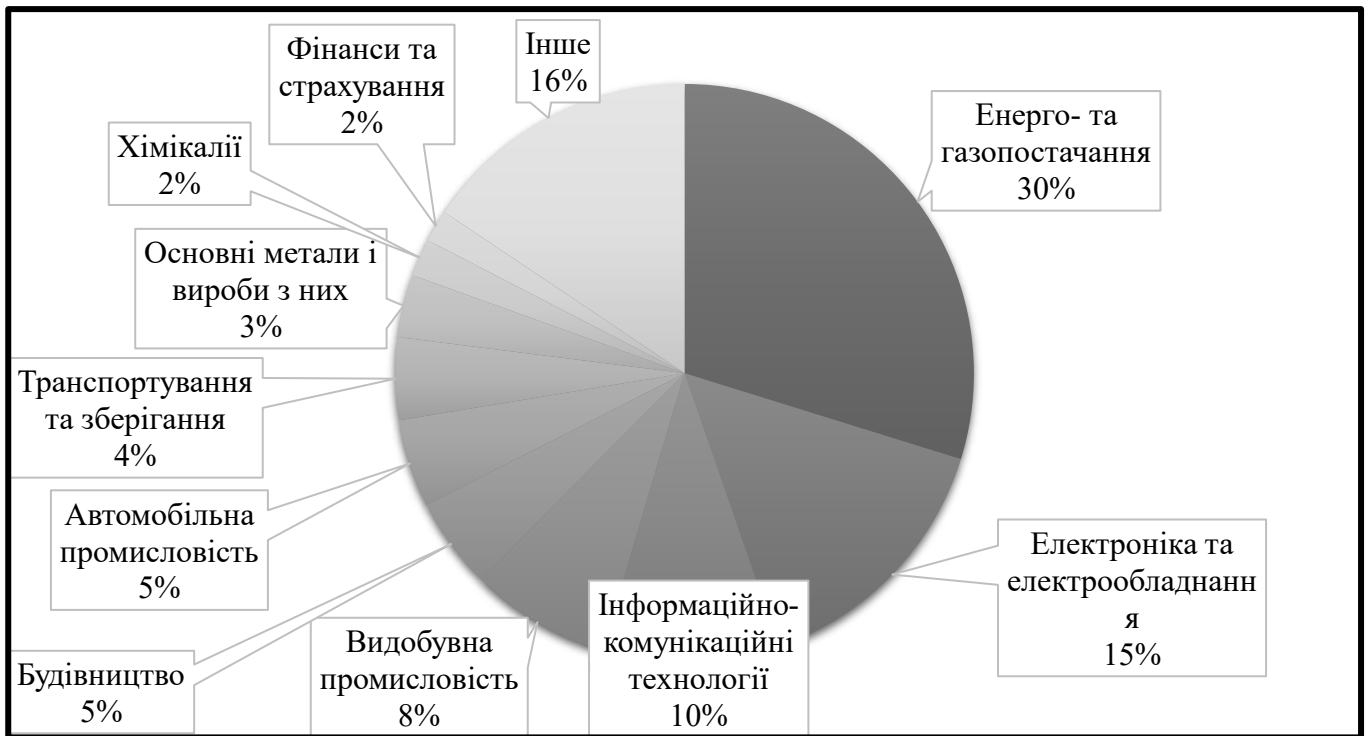

Рис. Г.1 . Анонсовані «greenfield» проекти за галузями, (у відсотках).

Примітка. Побудовано автором за даними «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/unctad/>

Додаток Д

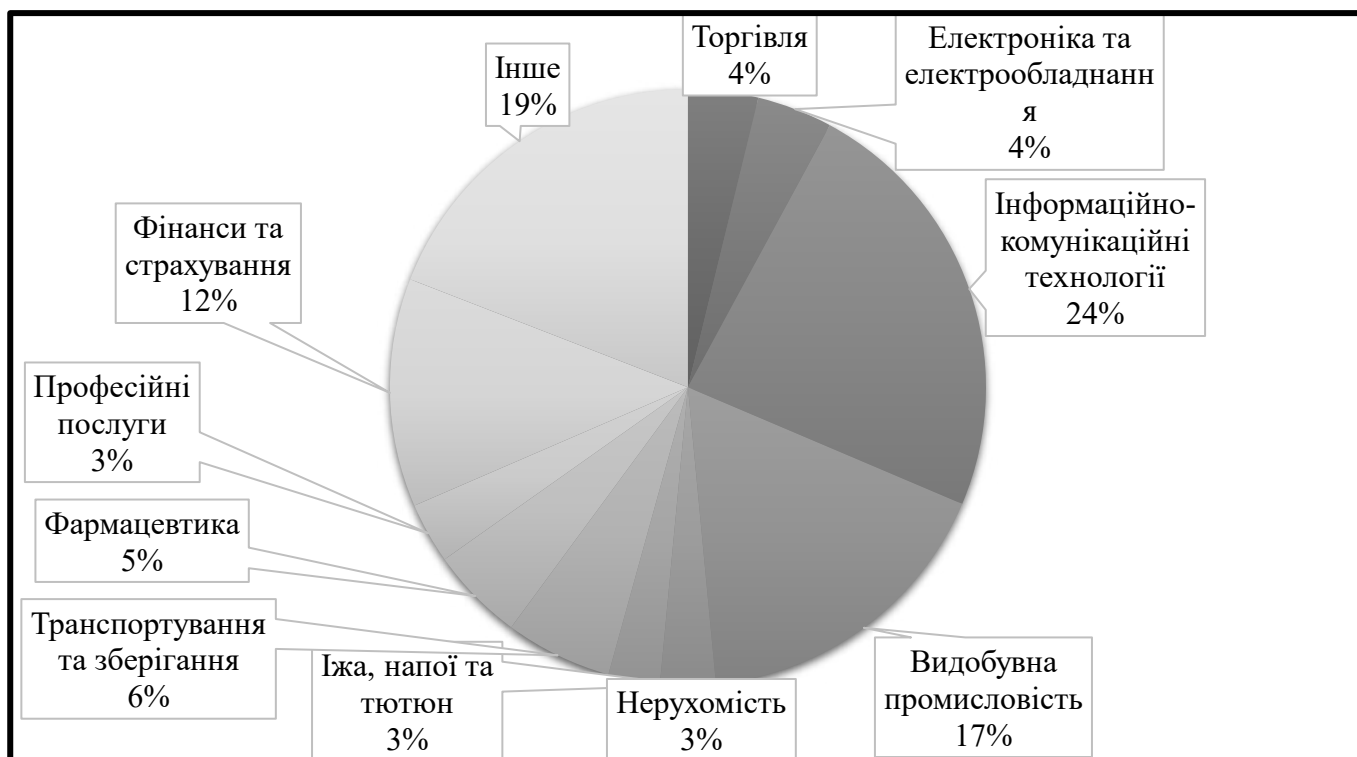

Рис. Д.1. Угоди М&А за галузями, (у відсотках).

Примітка. Побудовано автором за даними «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/unctad/>